

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİR KÜLTÜR VADİSİ OLARAK HALIÇ'IN YARATICI KENT
KRİTERLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir Plancısı Ahmetcan ALPAN

Anabilim Dalı: Şehir ve Bölge Planlama
Programı: Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Güzin KONUK

Haziran 2010

Ahmetcan ALPAN tarafından hazırlanan BİR KÜLTÜR VADİSİ OLARAK HALIÇ'IN YARATICI KENT KRİTERLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

: Prof. Dr. GÜZİN KÖNÜK

Üye

: Doç. Dr. ZEYNEP ENLİL

Üye

: Öğr. Gör. Dr. İNCİ ÖZGÜN

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	ii
ÇİZELGE LİSTESİ	iv
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
1 GİRİŞ	1
1.1 ÇALIŞMANIN AMACI	1
2 KÜRESELLEŞME VE KENTLER.....	3
2.1 KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KENTLER.....	3
2.2 PLANLAMA YAKLAŞIMLARINDAKİ DEĞİŞİMLER	6
2.3 BÖLÜM SONUCU	6
3 YARATICI KENTLER	8
3.1 KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNDEN YARATICI KENTLERE; TERMİNOLOJİYE KRONOLOJİK BİR BAKIŞ	8
3.2 KÜRESEL EKONOMİ VE YARATICI KENT İLİŞKİSİ.....	16
3.2.1 Kentler Arası Yarışabilirlik.....	17
3.2.2 Büyüme Kümeleri	19
3.2.3 Kültürel Politikalar	23
3.2.4 Yaratıcı Sınıf	27
3.3 DÜNYA ÖRNEKLERİ	29
3.3.1 Vancouver.....	30
3.3.2 Manchester	32
3.3.3 Ruhr Vadisi	37
3.3.4 Helsinki	39
3.3.5 Westergasfabriek.....	42
3.4 BÖLÜM SONUCU	44

4	BİR KÜLTÜR VADİSİ OLARAK HALIÇ'IN YARATICI KENT KRİTERLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	45
4.1	HALIÇ'IN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	45
4.2	Günümüzde Haliç	61
4.3	HALIÇ'IN YARATICI KENT KRİTERLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	79
4.4	Bölüm Sonucu	82
5	SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	83

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 3-1: Kültürel Strateji Tipleri (Grodach ve Loukaitou-Sideris, 2009)	26
Çizelge 3-2: Yaratıcı Küme Ölçekleri (Evans ve Ford, 2005)	29
Çizelge 3-3: Birleşik Krallık perspektifinde Manchester'ın kültürel sektörü (MIPC & DCA, 1998)	33
Çizelge 3-4: Kültürel sektörün alt sektörlerinde istihdam ve şirket dağılımı (MIPC & DCA, 1998)	34
Çizelge 3-5: Yaratıcı kentler için gereksinimler ve sağlanması gereken ölçütler	44
Çizelge 4-1: Haliç'in 1937-2001 dönem aralığında değişimine neden olan müdahaleler (Budun, 2008)	60
Çizelge 4-2: Haliç'in yaratıcı kent kriterleri bağlamında değerlendirilmesi	79

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 3-1: Vancouver merkezi iş alanı (URL-1 2010)	31
Fotoğraf 3-2 Northern Quarter – Manchester (URL-2,2010)	37
Fotoğraf 3-3: Castlefield – Manchester (URL-flickr,2010)	37
Fotoğraf 3-4: Zollverein kömür madeni kompleksi – Essen (URL-wiki, 2010).....	39
Fotoğraf 3-5: Helsinki Limanı ve Helsinki Katedrali (URL-wiki,2010)	40
Fotoğraf 3-6 Gashouder (URL-3,2010)	43
Fotoğraf 3-7: Zuveringshal West (URL-3,2010)	43
Fotoğraf 3-8 Machinegebouw (URL-3,2010).....	43
Fotoğraf 3-9: Oostelijk Meterhuis (URL-3,2010).....	43
Fotoğraf 4-1: Kağıthane Köy (Irmak, 2002).....	50
Fotoğraf 4-2: Ayvansaray Türk Mahallesi Canlandırma Amaçlı Yenileme Projesi (URL-4, 2007).....	64
Fotoğraf 4-3: Fener ve Balat Semtleri Rehabilitasyon Programı (URL-4, 2007)	65
Fotoğraf 4-4: Miniaturk (URL-4, 2007).....	66
Fotoğraf 4-5: Sütlüce Uluslararası Kongre ve Kültür Etkinlikleri Merkezi (URL-4, 2007)	67
Fotoğraf 4-6: Santralİstanbul (URL-4, 2007)	68
Fotoğraf 4-7: Rahmi Koç Sanayi Müzesi (URL-4, 2007)	69
Fotoğraf 4-8: Yunus Gösteri Merkezi (URL-4, 2007).....	70
Fotoğraf 4-9: Feshane (URL-4, 2007)	71
Fotoğraf 4-10: Kadir Has Üniversitesi (Cibali Tütün Fabrikası) (URL-4, 2007)	72
Fotoğraf 4-11: Haliç Tersaneleri (URL-4, 2007)	72
Fotoğraf 4-12: Eski Galata Köprüsü (URL-4, 2007)	73
Fotoğraf 4-13: Kağıthane Kentsel Tasarım Projesi(URL-4, 2007).....	74
Fotoğraf 4-14: Cafer Paşa Medresesi Kültür Merkezi (URL-5, 2010).....	76
Fotoğraf 4-15: Eyüp Oyuncakları Atölyesi'nde üretilen oyuncaklardan örnekler	76
Fotoğraf 4-16: Sertarikzade Kültür Merkezi (URL-5, 2010)	77
Fotoğraf 4-17: Sadabad Parkı (URL-6, 2010)	78

HARİTA LİSTESİ

Harita 3-1: Castlefield ve Northern Quarter'ın Manchester kenti içindeki konumları	36
Harita 3-2: Ruhr Bölgesi Haritası (URL-wiki, 2010).....	38
Harita 4-1 Floransalı Rahip ve Kartograf Christoforo Buondelmonte'nin 1420 yılında İstanbul'u ziyaret ettiği sırada çizdiği bu haritada Hasköy sırtlarında yel değirmenleri, Marmara sahilinde iki kat surlar, Yenikapı'da dere ağzı ve limanlar, kent içinde önemli anıtsal yapılar gözlenmektedir (İstanbul Haritaları, 1990).....	46
Harita 4-2: XVII.yüzyıl. İstanbul'un da Haliç (İstanbul Haritaları, 1990).....	49
Harita 4-3: 1734'de İstanbul'un yerleşim merkezleri. Dimitrie Cantemir (İstanbul Haritaları, 1990).....	49
Harita 4-4: Yaklaşık 1840'larda Tarihi Yarımada, Haliç, Beyoğlu ve Kadıköy (İstanbul Haritaları, 1990).....	50
Harita 4-5: Henri Prost Planı (Duranay, Gürsel, Ural,1972)	56
Harita 4-6 Kültür Üçgeni (İMP, 2006)	63

BİR KÜLTÜR VADİSİ OLARAK HALIÇ'IN YARATICI KENT KRİTERLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Ahmetcan ALPAN

**MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Mayıs 2010

ÖZET

Bu çalışmada İstanbul Çevre Düzeni Planı uyarınca bir kültür havzası olarak geliştirilmesi öngörülen Haliç'in yaratıcı kent kriterleri ve kültürel politikalar bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm olan giriş, çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemini içermektedir. Bu bölümde çalışma alanı olarak Haliç bölgesinin seçilmesinin temel nedenleri, tezin ulaşmak istediği sonuç ve izlenen yöntem hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde günümüzde dünyada geline durum ve bu bağlamda yaratıcı ekonomilerin neden önemli olduğu anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, kültür endüstrisinden yaratıcı kentlere terminolojide kronolojik olarak yaşanan değişim ve gelişmeler aktarılmıştır. Küresel ekonomi ve beraberinde getirdiği rekabet ortamında yaratıcı kentlerin önemine değinilmiştir. Ayrıca yaratıcı ekonomilerin kentsel mekândaki yapılanma biçimleri, ve kültürel politikaların bu yapılanmalardaki rolü açıklanmıştır. Bu bölüm dünyadan beş farklı ölçekteki yaratıcı kent örneklerine ilişkin bilgilerin aktarılması ile desteklenmiştir ve bölüm sonunda yaratıcı kent kriterleri ortaya konmuştur.

Dördüncü bölümde Haliç'in tarihsel süreçte geçirdiği dönüşümler ve günümüzdeki durumu anlatılmış, sahip olduğu potansiyeller ve sunduğu fırsatlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde tanımlanmış olan yaratıcı kent kriterleri ışığında Haliç bir kültür vadisi olarak değerlendirilmiştir.

Sonuçlar ve değerlendirmeleri içeren beşinci bölümde ise Haliç'in bir kültür vadisi olma yolunda geçireceği muhtemel dönüşüm sürecindeki fırsatlar, riskler, potansiyeller ve tehditler ele alınmış, izlenecek politikalarda dikkat edilmesi gereken konular ortaya konmuştur.

EVALUATION OF HALIÇ AS A CULTURAL VALLEY IN CONTEXT OF CREATIVE CITY CRITERIA

(M.Sc. Thesis)

Ahmetcan ALPAN

**MIMAR SINAN FINE ARTS UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

May 2010

ABSTRACT

This study aims to evaluate Haliç, which is going to be developed as a cultural valley According to the İstanbul Environmental Plan, in terms of creative city criteria and cultural policies. The thesis consists of five chapters.

The first chapter consists of purpose, scope and methodology of the study. In this chapter the reasons why Haliç was chosen as a case study, main aim and methodology of the thesis are explained.

In the second chapter, the current situation of the word and in this context, the reasons that make creative industries important, are explained.

Third chapter contains the technical literature review on the subject and the changes in the terminology since culture industry to creative cities. The importance of creative cities in the competition caused by the global economy is stressed. Organization forms of cultural economies in cities and the effect of cultural policies on that is explained. This chapter is supported by information about examples of five different scales of creative cities from around the world, and in the end of the chapter, criteria of creative cities are defined.

In fourth chapter, the changes in history and the current situation of Haliç is explained and its potentials and opportunities are examined. Haliç is evaluated as a cultural valley, according to the creative city criteria and the cultural policies which were reviewed in the third chapter.

The fifth chapter consists of conclusions and evaluations. Strengths, weaknesses, opportunities and threats of Haliç, on its way to become a cultural valley, were examined and critical aspects of possible policies were stressed.

1 GİRİŞ

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI

Binyıllar boyunca tarıma dayalı olarak devam eden ekonomik faaliyetler 1800'lerde sanayiye dayalı hale gelmiştir. Sanayinin gelişmesiyle giderek kentler gelişmeye ve büyümeye başlarken, kırdan kente yönelik nüfus hareketliliği de hız kazanmıştır. Her ne kadar kentlerin yükselişinin Sanayi Devrimi ile başladığını söylemek doğru olsa da, kentler için esas tarihi kırılma noktası 20. yy sonunda dünyada yaşanan dönüşümler olmuştur. 1970'lerden itibaren ekonomi artık bilgiye dayalı hale gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi ile ulaşım ve iletişim giderek kolaylaşır ve hızlanırken, dünya üzerindeki insan, bilgi ve sermaye hareketliliği de ciddi bir artış göstermiştir. Bu durumla beraber ulus devletler eski önem ve geçerliliklerini kaybetmeye başlamış ve küresel ekonomi olarak da anılan yeni sistemin merkezi kentler haline gelmiştir. Günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaktadır.

Dünya ile bağlantıların bu denli güçlenmesi, beraberinde daha zorlu bir ekonomik rekabet ortamı getirmiştir. Bunun sonucu olarak farklılaşmak, rekabet edebilmek için olmazsa olmaz hale gelmiştir. "Yaratıcılık" bu noktada öne çıkan bir anahtar kelimedir. 1990'lardan itibaren kentlerarası rekabet ortamında öne çıkabilmek için yaratıcı endüstriler önem kazanmıştır. Kavramı ilk olarak ortaya atan DCMS¹'in tanımına göre yaratıcı endüstriler kişisel yaratıcılık ve yeteneğe dayalı olan endüstrilerdir. Bu sektörler, fikri mülkiyet haklarının zenginlik ve istihdama dönüştürülmesini sağlar. DCMS, reklamcılık, mimarlık, sanat ve antika pazarı, bilgisayar ve video oyunları, el işçiliği, tasarım, moda tasarımı, film, müzik, performans sanatları, yayıncılık, yazılım, televizyon ve radyo sektörlerini yaratıcı sektörler kapsamına almıştır.

Yaratıcı endüstrilerin yükselişiyle birlikte kentleri bu aktiviteler için birer çekim merkezi haline getirmek amaçlanmaya başlamış, bu konuyu inceleyen akademik

¹ İngiltere Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı

alışmalar yapılmış, yerel ve merkezi yönetimler tarafından stratejiler geliştirilmiş, projeler uygulanmıştır. Bütün bunlar temelde yaratıcı sektörleri geliştirmeyi, bu sektörün işgücü olan yaratıcı sınıfı çekmeyi ve yaratıcı kentler oluşturmayı hedefler.

İstanbul'da 2009 yılında onaylanan 1/100.000 ölçekli evre Düzeni Planı'na göre Haliç'in, bir kültür havzası olarak geliştirilmesi planlanmaktadır. Bu doğrultuda Haliç'te yaratıcı endüstrilerin yoğunlaşması beklenmektedir. Bu alışma, kültür endüstrileri, yaratıcı endüstriler ve yaratıcı kentler üzerine yapılmış akademik çalışmalar, geliştirilmiş stratejiler, uygulanmış projeler, söz konusu sektörlerin mekânsal yerleşim ve gelişim kalıpları ışığında Haliç'te önümüzdeki yıllarda yaşanacak olması beklenen dönüşümleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır

Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmaktadır.

Küreselleşme ve kentler başlıklı ikinci bölümde dünyanın 20. yy sonunda geçirdiği dönüşümler doğrultusunda kentlerin nasıl önem kazandığı ve bu doğrultuda planlama yaklaşımlarında yaşanan değişimler incelenmiştir. Bu bölüm, yaratıcı kentlerin içinde var olduğu bağlamın anlaşılmasını amaçlamaktadır.

nc bölümün ilk kısmı, ilk olarak Theodor W. Adorno'nun (1947) ortaya attığı "Kültür Endüstrisi" kavramından yola çıkarak kültürel endüstriler, yaratıcı endüstriler, yaratıcı sınıf, yaratıcı kent gibi kavramlara uzanan literatürün bir derlemesi niteliğindedir. Ardından yaratıcı kentlerin küresel ekonomi ile ilişkisini açıklamak amacıyla, yaratıcı kentlerin var oluş sebepleri olan kentler arası rekabet olgusundan söz edilmiştir. Yaratıcı endüstrilerin işgücünü temsil eden yaratıcı sınıfa değinilmiş, yaratıcı endüstrilerin kent içinde nasıl bir mekânsal organizasyonla var olduklarını açıklamak amacıyla büyüme kümeleri modeli açıklanmış ve yaratıcı kentleri geliştirmek için uygulanan kültürel politikalar ele alınmıştır. nc bölüm, beş farklı ölçekten seçilen dünya örnekleri ile desteklenmiştir. Bölümün sonunda yaratıcı kentler için bazı kriterler ortaya konmuştur.

Dördüncü bölüm, bir kültür havzasına dönüşmesi beklenen Haliç'in tarihsel gelişimi ve bugünkü durumu incelenerek, önceki bölümlerde ortaya konan yaratıcı kent kriterleri, kültürel politikalar ve dünya örnekleri çerçevesinde değerlendirilmesi üzerinedir.

Beşinci bölümde ise çalışmanın sonuçları ortaya konularak değerlendirmeler yapılmıştır.

2 KÜRESELLEŞME VE KENTLER

2.1 KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KENTLER

Dünyadaki tüm kentler ve toplumlar 20. yy sonunda tarihi bir yapısal dönüşüm geçirmişlerdir. Bu dönüşümün merkezinde bilgi teknolojilerinde yaşanan devrim vardır. Yeni teknolojik altyapıya bağlı olarak üretim, tüketim, yönetim, bilgi edinme ve düşünme biçimlerimiz de değişmiştir.

Bilginin üretimi ve stratejik olarak işlenmesi, yeni ekonomide üretkenlik ve yarışabilirlik için temel faktörlerdendir.

Yeni küresel ekonomide yarışabilirlik, üretkenliğin artırılması ile sağlanabilir. Üretkenliği arttırmak ise üç ana faktöre bağlıdır: bağlantısallık, inovasyon ve kurumsal esneklik.

Bağlantısallık ile kastedilen kentleri bölgesel, ulusal ve küresel ölçekte iletişim, telekomünikasyon ve bilgi sistemlerine ve dolayısı ile bu kanallar ile birbirlerine bağlamaktır.

İnovasyon ile kastedilen, stratejik enformasyonu toplayarak ve işleyerek yeni bilgi üretme kapasitesidir. Bunun için tüm seviyelerde kaliteli bir eğitim ile ortaya çıkan yeterli insan kaynaklarına sahip olmak gereklidir. Bu konuda başarılı olabilmek için aynı zamanda iyi eğitim görmüş profesyonelleri çekebilecek ve elde tutabilecek seviyede yaşam kalitesini sağlamak ve küresel teknolojik yenilikleri kentin üretim sistemlerine entegre edecek araştırma kurumları oluşturmak gereklidir.

Kurumsal esneklik ile kastedilen, yerel kurumların yerelötesi şirket ve kurumlara eklemlenmesindeki kapasitesi ve özerkliğidir.

Kentlerin yeni tekno-ekonomik sistemde küreselin yönetimindeki stratejik önemi üç alanda görülebilir.

1 Ekonomik üretkenlik ve rekabetçilik

2 Sosyo-kültürel entegrasyon

3 Politik temsil ve yönetim

Ulus devletler sosyal kohezyon ve kültürel entegrasyonu sağlayan en önemli güçtür. Akışları kontrol etmek ve yönlendirmek için çok küçük, çoklu sosyal çıkarları ve kültürel kimlikleri temsil etmek için ise çok büyüklerdir.

Ulus devletler, küresel ekonomi ve siyasi temsilciler üzerinde daha çok güce sahip olsalar da kentler daha yüksek olan temsiliyetleri ile sosyal ve kültürel entegrasyonu sağlarlar ve değişen arz-talep dengeleri ve değişen sistemler karşısında daha esnektirler.

20. yy sonu itibarıyla ekonomik işlemlerin merkezinde finans, sigortacılık, gayrimenkul, danışmanlık, hukuk hizmetleri, reklamcılık, tasarım, pazarlama, halkla ilişkiler, güvenlik, bilgi sağlama, ve bilgisayar sistemi yönetimi gibi aktiviteler vardır (Daniels, 1993).

Bu yaklaşım çerçevesinde, büyük kentler beş temel alanda mücadele vermek durumundadırlar: yeni ekonomik sistem, kentsel altyapı, yaşam kalitesi, sosyal bütünlük ve yönetim. Ancak bu mücadeleleri verebilecek kapasiteyi sağlarsa bir yandan yarışmacı olabilir ve küresel ekonomik ortamlarda kendilerine yer edinebilir bir yandan da kentlilerine huzurlu ve demokratik bir birlikte yaşam için gerekli minimum refah düzeyini sunabilirler.

Dünya ekonomi tarihindeki her dönem kendini var eden koşullar hakkında bazı soruları akla getirmiştir. 20. yy sonunun anahtar özelliklerinden biri enformasyon teknolojilerinin yükselişi ve buna bağlı olarak sermayenin akışındaki hızlanmadır. Sermaye, işgücü, eşya hammadde ve turistlerin hareketi gibi Sınır ötesi ekonomik işlemler çok uzun zamandır devam etmektedir. Fakat 20. yy'da bu hareketler büyük ölçüde anahtar aktörleri ulus devletler olan uluslararası bir sistemde gerçekleşmiştir. Son dönemde özelleştirme, hükümetin piyasa üzerindeki kontrolünün kalkması, ulusal ekonomilerin yabancı şirketlere açılması ve ulusal ekonomik aktörlerin küresel pazarlara giderek artan katılımı ile bu durum değişmiştir.

Bu bağlamda bazı kentler diğerlerinin arasından sıyrılarak öne çıkmış ve *küresel kent* olarak anılmaya başlamışlardır.

Saskia Sassen'in küresel kent kuramını dayandırdığı altı hipotez vardır:

İlk hipoteze göre, ekonomik aktivitelerin coğrafi olarak dağılımı ve bu dağılmış aktivitelerin eşzamanlı entegrasyonunun sağlanması, merkezi kurumsal fonksiyonların önemini arttırmıştır. Şirket coğrafi olarak ne kadar farklı ülkeye dağılmışsa, merkezi fonksiyonları o kadar karışık ve stratejiktir.

İkinci hipoteze göre, merkezi fonksiyonlar o kadar karmaşık hale gelir ki bir yerden sonra şirketler muhasebe, hukuk, programlama, telekomünikasyon, halkla ilişkiler gibi bazı fonksiyonları özelleşmiş şirketler üzerinden karşılarlar.

Üçüncü hipoteze göre, şirket, yetenek ve uzmanlıkların çeşitliliği, belli bir kent mekânını bir bilgi merkezi haline getirir. Bir kentte olmak, yoğun bir bilgi döngüsünde olmakla eşanlamlı olmuştur. Bu bilgi döngüsü elektronik ortamda taklit edilemez. Küresel kentler bu anlamda önde gelen bilgi endüstrilerinin üretim alanlarıdır.

Dördüncü hipoteze göre, şirketlerin genel merkezleri karmaşık fonksiyonlarını diğer şirketler aracılığıyla karşıladıkça yer seçimi konusunda daha serbest olurlar. Bu da küresel kentlerde servis sektörünün önemini vurgular.

Beşinci hipoteze göre, uzmanlaşmış servis şirketleri küresel bir hizmet sağlamak zorundadırlar ve bunun bir sonucu olarak sınır ötesi kentler arası ağlar güçlenmektedir.

Altıncı hipoteze göre, üst düzey profesyoneller ve yüksek kar oranlı uzmanlaşmış servis şirketlerinin varlığı kentlerdeki mekânsal ve sosyo-ekonomik eşitsizliği artırır.

Sassen'e göre merkeziyet, yakın geçmişe kadar olduğu gibi merkezi iş alanı (MİA) ile sınırlı değildir. New York'ta olduğu gibi merkezin MİA ile sınırlı olduğu örneklerin yanı sıra, merkez, Frankfurt ve Zürih'te görüldüğü gibi bir metropoliten alana yayılmış düğüm noktalarından da oluşabilir. Telekomünikasyon ve küresel ekonominin gelişmesi bu şekilde yeni bir merkeziyet coğrafyası oluşmasını sağlamıştır.

Bu yeni ekonomik yapılanmanın temelinde ağlar vardır. Birçok farklı alandaki aktörü birbirine bağlayan ağlar, hem kendisine bağlı olan tüm elemanlar hem de konumlandıkları coğrafya için önemli avantajlar sağlar. Şirketler ve kurumlar için ağlara dâhil olmak, yerel ve merkezi yönetimler için ise ağların oluşması için gerekli hazırlıkları yapmak öncelikli birer hedef haline gelmiştir.

21. yy'a girilirken küresel rekabet ortamında başarılı olabilmek için farklılaşmak önemli bir koşuldur. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da yaratıcılık ön plana çıkmıştır. 1800'lerde Sanayi Devrimi ile imalat sanayine dayalı olan ekonomik sistemin yerini 1970'lerde bilgiye dayalı ekonomi, 1990'larda ise yaratıcılığa dayalı ekonomi almıştır.

Son zamanlara ait bir deyişe göre “güzel sanatlar yüksek lisansı artık işletme yüksek lisansının yerini almıştır”².

2.2 PLANLAMA YAKLAŞIMLARINDAKİ DEĞİŞİMLER

Bölgesel planlama ve geniş kapsamlı planlama 1970’lerden bu yana sıkça eleştirilmiştir. Bu tür planların işlememe sebebi ekonomik ve sosyal dinamiklere dayanmamalarıdır. Brecht’e göre çirkin kentler bir plana göre yapıldıysa, bu planın var olmasından değil, planın kötü olmasından kaynaklanır.

Kentsel mekânların üretiminde binalar, aktiviteler ve kamusal mekânlar arasındaki ilişkilerin oluşturulmasında planlar, kurallar ve anlayışların önemi tarihsel tecrübelerle doğrulanmıştır. Kaotik ve spontane oldukları için bizi etkileyen “kentsel ürünler” bile varlıklarını büyük ölçüde planlar ve kanunlara borçludur.

20. yy sonlarında planlama yaklaşımları da dünyadaki değişimlerle paralel olarak planlamadan beklenenleri karşılayamamaya başlamışlardır. Uzun süre boyunca tüm dünyada hâkim olan ve modernizmden ayrı düşünilemeyen geleneksel geniş kapsamlı planlama yaklaşımı yeni dünya şartlarında gereken esnekliği sağlayamaz hale gelmiştir. Değişimlerin ve gelişimlerin giderek hızlandığı bir dünyada planların da bu değişimlere ayak uydurabilmeleri için esnek bir yapıya sahip olmaları kritik bir koşuldur.

Günümüzdeki geçerli planlama anlayışı stratejik planlar ile bu planların kentsel mekânda uygulanabilmesini sağlayan kentsel projelerin diyalogu şeklindedir. Yönetimlerin büyük projelerin düzenlenmesi ve başlatılmasında düzenleyici ve destekleyici bir rol üstlenmesi, fakat bununla beraber özel şirketlerin bu projelerin yürütülmesi ve yönetilmesine desteği şarttır.

2.3 BÖLÜM SONUCU

İletişim ve ulaşım teknolojilerinin farklı bir boyuta taşınmasıyla birlikte zaman ve mekânda sıkışma olgularıyla karşı karşıya kalınmıştır. Bu da zaman ve mekânın görece olan büyüklüklerinin yeniden tanımlanmasına, alışlagelmiş standartların altüst olmasına neden olmuştur. Üretim biçimleri değişmiş, çok-uluslu şirketlerin ortaya çıkmaları ile şirketlerin üretim ve yönetim birimleri birbirinden tamamen

² “The MFA is the new MBA”

ayrılmış, dünyadaki sermaye döngüsü çokuluslu şirketlerin yönetim merkezlerinin yoğunlaştığı “küresel kentler” olarak da adlandırılan kentlerden kontrol edilir hale gelmiştir. Üretim faaliyetleri ise işgücünün ucuz olduğu az gelişmiş ülkelerde toplanmıştır. Dolayısıyla dünya üzerinde sermayeyi kontrol etme yarışı, çok uluslu şirketlerin yönetim merkezlerini çekme ekseninde dönmeye başlamıştır ve ulus devletlerin zayıflamasıyla kentlerin ön plana çıktığı yeni düzende bu yarışmanın birincil aktörleri kentlerdir.

Bu gelişimlerle beraber planlama yaklaşımları da çağın gereklerine göre yeniden gözden geçirilmiştir. Bu doğrultuda geniş kapsamlı planlama yaklaşımının yerini stratejik planlama almıştır. Yeni planlama yaklaşımının üç ana bileşeni vardır; kentin geleceği için bir vizyon, yol gösterici genel stratejiler ve bu stratejileri hayata geçirmek için kullanılan kentsel projeler. Böylece kentler bütüncül olarak değil parçacıl olarak ele alınmaya başlamıştır.

Yaratıcı kentler dünyada rekabet edebilmek için farklılaşmanın kritik önem taşıdığı ve kentlerin geleceklerinin esnek stratejik planlarla belirlendiği bir konjonktürde giderek önem kazanmakta ve yaygınlaşmaktadır.

3 YARATICI KENTLER

3.1 KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNDEN YARATICI KENTLERE; TERMİNOLOJİYE KRONOLOJİK BİR BAKIŞ

Kültürel endüstrilerle ilgili tartışmalar, terimi 1947’de ilk defa “ Kültür Endüstrisi: Kitlel Aldatmaca Olarak Aydınlanma” isimli yazılarında kullanmış olan Theodor Adorno ve meslektaş Max Horkheimer ile başlamaktadır. (Adorno ve Horkheimer, 1979) Adorno’nun sinema, radyo, gazeteler, caz ve popüler müzik ile ilgili takip eden yazılarında da kültür ve sanatın monopol kapitalizmde ekonomi tarafından ele geçirildiği görüşü tekrarlanmaktadır. (Adorno, 1991)

Yeni kültür endüstrisi, tekel kapitalizmi ile bütünleşerek kitleleri kontrol etmekte kullanıldığında amacını bulmuştur. Burada Adorno, Amerikan Kültür Endüstrisi ile Avrupa Faşizmini eşit görmektedir. (Husseyin, 1986) Modern işçi, bir endüstriyel makine ile bütünleşmiş, boş zamanları ve iç dünyası modern endüstriyel tekniklerle belirlenen bir robota dönüşmüştür. Fordist fabrika sistemi böylece kültür alanına taşınmıştır ve güçlü bir ideolojik araç haline gelmiştir. Metalaştırma baskısı altında gelişen kültür endüstrisi böylece monopol kapitalizmi tarafından kullanılmaya başlamıştır. Goebbels³’in Hitler’e hizmet etmesi gibi kültür endüstrisi hakim sınıfın ve devletin elindeki bir araç olmuştur.

Adorno’ya göre kültür endüstrisi bildik şeyleri yeni nitelikte birleştirir. Tüm dallarda, kitleler tarafından tüketilmeye uygun olan ve bu tüketimi büyük ölçüde belirleyen ürünler, az çok planlı bir biçimde üretilir. Tek tek dallar, yapıları açısından birbirlerine benzer ya da en azından iç içe geçer. Adeta boşluk bırakmayacak biçimde bir sistem oluştururlar. Bugünkü teknik olanaklar kadar, ekonomi ve yönetimin yoğunlaşması da bunu yapmalarına olanak verir. Kültür endüstrisi, müşterilerinin

³ Joseph Goebbels, 1933-1945 yılları arasında Almanya’da propaganda bakanı olarak görev yapmış ve sinemayı bu amaçla etkin biçimde kullanmıştır.

kasten ve tepeden bütünleştirilmesidir. Binlerce yıl boyunca birbirinden ayrılmış yüksek ve düşük kültür alanlarını, her ikisinin zararına olacak şekilde birleşmeye zorlar.

Kültür endüstrisi tarzındaki düşünsel yapılar *aynı zamanda* birer mal değil, enikonu birer maldırlar.

Kültür endüstrileri tartışmalarında, endüstri sözcüğünü düz anlamıyla anlamamak gerekir. Bu sözcük, konunun standartlaşmasına ve yaygınlaştırma tekniklerinin rasyonelleşmesine gönderme yapar, dar anlamda üretim süreçlerine değil. Üretim süreci kültür endüstrisinin merkezî sektörünü oluşturan film sektöründe teknolojik işlem biçimlerine benzer: İleri derecede işbölümü, makinelerin işe katılması, çalışanların üretim araçlarından koparılması (bu koparma, kültür endüstrisinde çalışan sanatçılarla, üretim araçlarına sahip olanlar arasındaki ebedî çelişkide kendini gösterir.) gibi açılardan; yine de bireysel üretim biçimleri oldukları gibi korunur. Kültür endüstrisi eskisi gibi üçüncü kişilerin “hizmetinde”dir ve ortaya çıkışını borçlu olduğu sermayenin eskimiş dolaşım süreciyle, ticaretle olan ilintisini korur. İdeolojisi, her şeyden önce bireysel sanattan ve sanatın ticarî olarak sömürülmesinden ödünç alınmış star sisteminden yararlanır.(Adorno, 1963)

Kültür endüstrisinin kurduğu, mutlu bir yaşam için yönergeler değildir, yeni bir ahlaki sorumluluk sanatı da değildir; aksine, en güçlü çıkarlar neyin ardındaysa ona itaat etmek yolunda uyarılardır.

Adorno (1963) Kültür Endüstrisine Genel Bir Bakış başlıklı yazısında Kültür endüstrisinden şu şekilde bahseder;

“Kültür endüstrisinin toplam etkisi Aydınlanma karşıtı bir etkidir; bu etkide Horkheimer’ın ve benim belirttiğimiz gibi, Aydınlanma, yani doğa üzerinde giderek artan bir biçimde teknik hakimiyet kurma, bir kitle aldatmacasına, bilincin zincirlenmesinin aracına dönüşüyor. Bu etki, özerk, bağımsız bilinçli yargılarda bulunan ve kendi kararlarını veren bireylerin ortaya çıkmasını engelliyor. Oysa bu bireyler, yalnızca reşit kişilerde varlığını koruyabilen ve kendini geliştirebilen demokratik bir toplumun ön koşuludurlar. Kitleler, haksız yere, yukarıdan kitleler olarak aşağılanıyorlarsa, onların kitlelere dönüşüp aşağılanmalarında ve insanların, çağın üretici güçlerinin izin verdiği olgunlaşmaya erip özgürleşmelerinin engellenmesinde, kültür endüstrisinin sorumluluğu hiç de azımsanamaz.”

Kültürün sanayileşmesi genellikle modern teknolojik çoğaltılabilirlik ile bağdaştırılır. Aslında sanat eserlerinin tek ve benzersiz olma özelliğini kaybetmesi çok daha eskiye dayanır. Bunun ilk örneklerinden biri metal döküm tekniğinin geliştirilmesi ile gerçekleşir, fakat kültürel üretim ve tüketim dinamiklerindeki köklü değişime yol açan esas gelişme matbaanın bulunması olmuştur.

Matbaadan sonra fotoğraf ile gerçek dünyadan imajlar sanat eserlerine dönüşmüştür. 20. yy başlarında hareketli görüntüler ve ses kaydedilmeye başlamıştır. 20. yy sonunda dijital teknoloji ile imkânlar bizim kavrayabileceğimizin ötesine geçmiştir (O'Connor, 2007).

Teknolojik çoğaltım kültürel metalaşmayı anlatmak için gereklidir fakat yeterli değildir. Marx, Kapital'de tarihsel meta üretim süreçlerini izlemiştir. Buna göre ekonomik ve sosyal yapının, sermayenin metaları üretme dağıtma ve satma ihtiyacı etrafında şekillendiğini ortaya koymuştur.

Örneğin matbaa Avrupa'ya, hiçbir ülkenin otoritesini bölgesel olarak veya kendi içinde empoze edemediği bir dönemde giderek güçlenen bir kentsel tüccar sınıfının ortaya çıkmasıyla paralel olarak gelmiştir. O zamana kadar kitaplar el yapımı ve tek olduğu için çok önemli objelerdir fakat matbaa ile bu durum değişmiştir. Başlangıçta kitap için kullanılan kağıt ve mürekkebin değerinin mi, yoksa yazarın emeğinin karşılığının mı kitabın değerini belirleyeceği tartışmalı bir durum oluştururken bu süreçte deneme ve yanılmalarla bir kültürel metalar ekonomisi oluşmuştur.

1980'lerin başında terminoloji "kültür endüstrisi"nden "kültürel endüstriler"e dönüşmüştür. Bu değişim üretim ve dağıtım teknolojileri, değişen işletme modelleri, sembolik ve bilgisel eşyalar, kültür ve iletişim sistemleri arasındaki bağlantıların anlaşılmasını sağlamıştır. Böylece kültürün üretim ve dolaşımı arasındaki bağlar ve karşıtlıklar netleşmiştir.

Buna göre kültürel endüstriler yalnızca otantik sanata göre bir "öteki" olarak nitelendirilemez; ikisi de sembolik formlar ve metinlerin üretim ve dolaşım biçimleri ile değerlendirilir. Üretim ve dolaşım biçimleri ile ele alındığında kültürel endüstrilerin kültür politikalarının ekseninde geliştiği söylenebilir.

Örneğin 1970'lerin sonunda GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) toplantılarında kültürel ticaret üzerindeki denetimin azaltılmasına yönelik ABD baskısına karşılık Fransa'da kültürel endüstrilerin ulusal kültürel politikaların bir parçası olması gerektiği anlayışı hakim olmuştur.

Williams 1981'de teknolojinin giderek daha ucuz ve yaygın hale geldiğini söylemektedir. Elektronik ses üretimi, kaset kaydediciler, video kaydediciler, fotoğraf makineleri, fotokopi makineleri, yazıcılar, kameralar metalaşan ve metalaşmayan yazı, ses ve imaj üretim ve dağıtımını kitlesele olarak yaygınlaştırıyordu. Bu seviyedeki aktiviteler kurumsal gücün karşısında bir denge kurmuştu. GCL'nin (Büyük Londra Konseyi) kültürel endüstriler stratejisi bu yaygınlaşmanın sonucunda

ortaya çıkan Punk ve Post-Punk akımlarından ayrı düşünülemez (Savage, 1991; Reynolds, 2005; Haslam 2005).

GLC'nin 1979 ile 1986 arasındaki icraatları, yerel ölçekteki ilk kültürel endüstriler stratejileri olarak gösterilmektedir. Garnham'ın 1983 tarihli yazısı GLC'nin aktivitelerini özetlemektedir. Garnham'ın ortaya koyduğu en önemli nokta sanat ve pazarın birbirine karşı olmadığı, pazarın kaynakları dağıtmak ve seçenek sunmak için etkin bir yol olduğudur. Kamusal politikalar kültürel eşyalar ve servislerin dağıtımı için bir araç olarak kullanılabilir ve kullanılmalıdır. Böylece halkın talepleri, yapımların isteklerinin önüne geçer. Garnham'ın odak noktası bir yerel ekonomik üretim stratejisi değil, eğitimli ve bilgili halkın talepleri doğrultusunda bir demokratik kültürel politika geliştirmek üzerinedir.

Sanat sektörü istihdam, turizm, işletme ve imaj geliştirme konusunda argümanlar geliştirmeye başlamıştır. John Myerscough 1988'de sanata yapılan yatırımların etkilerini ölçmek için bir model geliştirmiştir. Bu model yalnızca sanata yapılan doğrudan yatırımı değil, aynı zamanda sanat etkinliklerine katılımlarda oluşan kafe, restoran ve diğer yerel servislere yapılan harcamaları da kapsamaktadır.

Myerscough'un çalışması sanatın yerel ekonomik etkilerini ne çıkarmaktadır. Yerel yönetimler sanata ciddi yatırımlar yapmışlardır ve bu yatırımların ekonomik faydalarını kanıtlamaya heveslilerdir. Fakat eski sanayi kentlerinin yüzleştiği ekonomik durum nedeniyle bu yatırımlar daha çok şehre gelen ziyaretçi sayısını arttırmaya yönelik olmuştur. Ziyaretçiler yerel ölçekte harcama yapacaklardır ve bu yeni olanaklar kentin imajını iyileştirecektir; böylece dünyaya ileri görüşlü bir kent imajı sunulacaktır. Müzelerin ardından kültür semtleri gelmiş ve beraberinde kültür öncülüğünde bir *kentsel rönesans* yaşanmıştır (Bianchini ve Parkinson, 1993; Bell ve Jayne, 2004; Evans ve Foord, 2005).

Bu dönemde kültür ve sanat politikaları daha çok bir bütün olarak kültürel sektörün yönetimi ve kentin genel stratejik vizyonu ile bütünleşmesiyle ilgili olmuştur. Bu, geleneksel sanat politikası üretmekten farklı araçlar ve bilgiler gerektirmektedir. Bu iş için çalışacak yeni bir profesyonel gerekmektedir ve bu akademiden çıkmayacaktır. Bu işlevi kültürel danışmanlar üstlenmiştir. Kültürel danışmanlık şirketlerinin içinde en tanınmış olanı Charles Landry tarafından 1978 yılında kurulmuş olan *Comedia*'dır

1980'lerin sonlarında politik ekonomistler ve ekonomik coğrafyacılar kitlesel üretimden "esnek uzmanlaşma" ya doğru bir dönüşümden ve "Post-Fordizm" den söz etmeye başlamışlardır. Bu, tüketicilerde pazarlarında parçalanma ve değişkenlik

üzerine bir tartışmadır. Kitlesele tüketimin öngörülebilir kalıpları yerini daha küçük pazarlara bırakmış, sembolik özellikleri olan ve popüler olandan farklılaşarak bir sosyal kimlik oluşturmayı sağlayan eşya ve servisler öne çıkmıştır. Yeni tüketici pazarlarına cevap vermek için hem üreticiye daha hızlı ve detaylı geri bilgi dönüşü hem de değişen taleplere hızlı cevap verebilecek esnek üretim süreçleri gerektirmektedir.

Gelişmiş batı ülkelerinde bu durumun kritik bir getirisi Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) yaygınlaşmasıdır. Bununla beraber güçlü KOBİ ağlarına sahip bölgeler ön plana çıkmıştır. Pazarlar gibi bu ağlar da yere özeldirler ve yerleşik sosyal ve kültürel geleneklere bağlı olarak gelişmişlerdir. (Granovetter, 1973; 1983; 1985; Markusen, 1996) Modernist ekonomik coğrafyanın soyutlanmış kategorilerinin aksine 1980'lerin sonunda ekonomik anlayışta sosyal mekâna yönelik artan bir vurgu vardır.

Ortaya çıkan kültürel endüstri politikalarında bu yaklaşımın üç sonucunu görebiliriz.

İlk olarak mekânsal dönüşüm, modernitenin bütünleşik ulusal ekonomik mekânından daha akışkan ve çok katmanlı mekânsal seviyelere doğrudur. Bu da küresel mobiliteye ilişkin giderek artan farkındalığın göstergesidir.

İkinci olarak mekânsal yakınlık ve KOBİ ağlarının önem kazanması tüm ekonomik işlemlerin rasyonel biçimde kar ve zarara indirgenmediğini, kümeleşmenin ortak bilgi ve yetenek havuzları, esnek insan kaynakları, güven ilişkileri ve ortak hedef hissiyatı gibi “parasal olmayan getirileri” olduğunu göstermiştir. (Porter, 1998a;1998b; Cooke ve Morgan, 1998; Gordon ve McCann, 2000; Martin ve Sunley, 2003; Wolff ve Getrler, 2004)

Üçüncü olarak bu “parasal olmayan getiriler,” güven bağları ve ortak hedefler, yerel sosyal yapıda, kurumlarda ve kültürlerde olan yerel bilgilerle tamamlanmaktadır. Bu bilgiler kolay kolay yerel bağlamlarının dışında düşünülemediği için yerel şirketler bu bilginin üretimi ve kullanılması konusunda çalışırlar. (Maskell ve Malmberg, 1999; Maskell, 2001; Bathelt, Malmberg ve Maskell, 2004; Getrler, 2003)

Pazarın artık sosyal ve ekonomik olarak daha akışkan olması, yerel kümelenmeler, KOBİ ağları ve de bütün bunların işlemlerini sağlayan sosyal, politik ve kültürel bağlamların, kültürel endüstriler uygulamaları üzerinde önemli etkileri olmuştur. Büyük şirketler kültürel üretimde daha çok ağır sanayiye kullanırken serbest çalışanlar ve küçük şirketler daha çok birer zanaatçı gibi varlıklarını sürdürürler. Öte yandan sektördeki istihdamın büyük bölümünü oluşturmaktadırlar ve bu oran giderek artmaktadır.

İngiltere’de GLC ile başlayan kültürel endüstriler üzerine yapılan çalışmalar ortaya detaylı bir haritalama çıkarmıştır. Bu çalışmadan çıkarılacak dört sonuç vardır. İlk olarak farklı alt sektörler (müzik, performans, görsel sanat, TV vb.) yerel ölçekte ciddi biçimde kümeleşmişlerdir. İkinci olarak bu kümeler genellikle dağılmış sektörler (el sanatları ve imalat gibi) için birer servis merkezi olarak görev yapan geniş metropoliten alanlarda yerleşmişlerdir. Bu da kentin ve kentselliğin kültürel endüstriler sektörü için hayati fırsatlar sunduğunu gösterir. Üçüncü olarak ticaret ve üretim sektörleri arasında, ekonomik ve kültürel aktiviteler arasında ve kâr motifleri ve sanat motifleri arasındaki çizgi, yerel ölçekte çok net değildir.

Son olarak sektördeki büyümenin en önemli sonuçlarından biri kültürel endüstrilerin bir politika konusu haline gelmesi olmuştur. 1970’lerde kültürel endüstriler ulusal düzeyde kültürel politikalara dâhildi. 1990’larda ise kültürel politikaların önemli hedeflerinden biri, sektörün kendisini tam anlamıyla bir sektör olarak tanımlayabilmesini sağlamak olmuştur.

David Harvey (1989) 1980’lerin sonundaki tüm postmodern durumu incelemiş ve bunu post-fordizm, esnek uzmanlaşma, küreselleşme ve savaş sonrası sosyo politik durulma ile ilişkilendirmiştir. Buna göre; sosyal farklılaşma ve kimliğe yönelik sembolik eşyaların marketleri etrafında şekillenen yeni bir sosyal ve ekonomik düzen ortaya çıkmıştır.

Lash ve Urry (1994) daha çok kimlik inşasında sembolik tüketim ve “estetik düşünümsellik” in rollerini vurgulamıştır. Sembolik tüketim ile ilgili büyük bir farkındalık ve yatırım vardır ve bunun üretim ve dağıtım üzerinde ciddi etkileri olmuştur. Castells’in insan, para, eşya ve bilgi akışına sembolik objeler, metinler, imajlar, sesler ve tecrübeler eklenmişti. Daha da önemlisi kültürel endüstrilerin ekonomideki pozisyonu değişmiştir. Kültürel metalar üretmenin belirli zorlukları vardır. Sembolik tüketimin büyümesi böyle bir pazara üretim yapmaktaki zorluklar ve gerilimleri birçok işletmenin yaşaması anlamına gelmektedir. Bunun bir sonucu olarak kültürel endüstriler eski üretim sistemlerinin bir kalıntısı olarak görünmez, aksine “işaretler ve mekânın yeni ekonomisi”ne giriş için modern bir kalıp haline gelmiştir.

Lash ve Urry’ye göre (1994) popüler ekonomideki büyük kurumsal yapıların dikey ayrışması kültürel ekonomiler ile hız kazanmıştır. Bunun tek nedeni televizyon, müzik, tasarım, sinema gibi sektörlerin KOBİ’ler ve serbest çalışanlar arasında organize olması değildir. Aynı zamanda estetik düşünümsellik nosyonu ve bu anlamda kültürel akımlardaki değişimlerle daha sezgisel bir ilişki içinde olmanın

gerekliliği de bu durumu beraberinde getirmiştir. Kültürel alışanlar artık büyük şirketlerin çarkları arasında ezilen yaratıcı kişiler değillerdir. Aksine sektörde en efektif işleyen konumdadırlar.

Ağ toplumu, akışları kontrol eden ve yönlendiren odak noktalarına dayanmaktadır (Castells, 1996). Kentler artık bilgiyi işleyebilen ve sembolleri manipüle edebilen g merkezleridir. Küresel kent veya dünya kenti üzerine yazılanlar olağan şüphelilerin - New York, Londra, Paris, Los Angeles, Hong Kong – ve bazı ikinci ve üçüncü derece kentlerin yeni küresel akışlar altyapısına eklemlendiğini ortaya koymuştur (Sassen, 1991).

Bütün bu farklı akışlar birlikte kent yaşamında bir dönüşüm ve reform oluşturmuştur. Bu durum, kültürel endüstri politikaları geliştirenleri yakından ilgilendirir; çoğu kültürel danışman “kent yapma sanatı” ile ilgilenmiştir ve kültürel mekânlar ve mahalleler, sokak pazarları, alternatif satış, yeni kamusal sanat formları, kentsel peyzaj, mimari ve daha büyük ölçekli dönüşüm projeleri ve “24 saatlik şehir” gibi kampanyalara dâhil olmuşlardır.

Küçük lekli kültürel üreticiler ve kent arasındaki bağlantılar ilk olarak 1970’lerin kent manzarasını anlatan iki kitapta ortaya konmuştur. Raban’ın “Soft City” (1974) adlı kitabı, yerleşik sınıf kültürlerinin tüketim kalıplarını terk eden ve baş döndürücü bir dizi tarz ve sembolik kimlikle tanışan yeni bir metropol orta sınıfı tanımlamıştır. Bu da yazara Mayhew’in Londra’sını⁴ hatırlatmıştır. Fakat Mayhew’in tarif ettiği 19. yüzyıl yoksulunun tersine bu yeni kalıplar üretime değil tüketime aittir.

Diğer kitap Sharon Zukin’in 1982’de yayınlanmış, fakat daha çok 1970’lerdeki olaylar üzerine olan “Loft Living” adlı kitabıdır. Kitabın konusu, SoHo’daki sanatçıların, bu eski sanayi alanını ve New York’un önde gelen sanatçılarının evleri olan bu alandaki loftları yıkmak isteyen gayrimenkul geliştiricilere karşı kazandıkları mücadeledir. Fakat sonradan bölgedeki gayrimenkul fiyatları ve kiraların tavan yapması ile mücadelelerini kaybetmişlerdir.

Wittel (2001)’e göre kentsel kültürel ortamlardaki gevşek sosyal bağlar, serbest çalışanlar tarafından bilgi edinme ve yeni bağlantılar kurmakta bir araç olarak kullanılmıştır.

⁴ “London Labour and London Poor” (1851) Henry Mayhew tarafından yapılmış, Viktorya dönemine ait bir gazetecilik çalışmasıdır. Mayhew, 1840’lar ve 1850’lerde Londra’da işçi sınıfının durumunu “Morning Chronicle” gazetesindeki köşe yazılarında incelemiş, belgelemiş ve tarif etmiştir. Daha sonra bu çalışma bir kitap haline getirilmiştir.

Yaratıcı ortamı oluşturan tanımlanamayan atmosfer gerçekten önemlidir. Araştırmalara göre serbest çalışanlar ve mikro işletmeler – Leadbeater ve Oakley (1999) onları “bağımsızlar” olarak tanımlar – genellikle “sokağa yakın aktif müşteriler” oldukları yerel ölçeklerde çalışmaya başlarlar. Bu durum onlara kültürel tüketimin değişken ve yerel mantığı hakkında iç bilgi sağlar. Bunun bir sonucu olarak bağımsız yapımcılar, bu yeni tür kültürel üretim için gerekli olan kültürel ve ticari bilgiyi kullanarak yeni bir kültürel kimlik inşa ederler.

Scott (2004) kültürel meta üretiminin kentle güçlü bir bağlantısı olduğunu söyler. Kentler yaratıcı ortamlar için hayati önem taşıyan tesislere, kurumlara, yerleşik bilgiye ve pratiklere sahiptir.

1997’de İngiltere’de *New Labour*⁵ seçimleri kazanınca Ulusal Miras Bakanlığı, Kültür Medya ve Spor Bakanlığı⁶’na (DCMS) dönüştürülmüştür. Bakanlığın başına da uzun süredir partinin kültür politikaları üzerine çalışan Chris Smith getirilmiştir. Bu gelişme, kültürel endüstriler ve kültürel politikalar için yeni statüyü belirlemiştir. Kültürel endüstriler yerine “yaratıcı endüstriler” ismi kullanılmaya başlamış ve film, müzik, moda ve oyun sektörlerinden önemli isimlerin de dâhil olduğu “yaratıcı endüstriler çalışma kolu” kurulmuştur.

DCMS’in yeni profili, sektöre ilişkin saptamaların yer aldığı bir yayının basılması ile kültürel endüstrilerin bir politika konusu olduğunu vurgulamıştır. Bu yayında istatistiksel kaynaklara dayandırılarak 13 alt sektör tanımlanmıştır. Bu yayın, bütün İngiltere’deki yerel yönetimlerin, kalkınma ajanslarının, sanat organizasyonları ve danışmanlık şirketlerinin kültürel ve ekonomik stratejiler üretebilmesini sağlamıştır (Hesmondhalgh, 2007a; 2007b).

Kültür Medya ve Spor Bakanlığı’nın yaptığı en çarpıcı yenilik terminolojideki değişikliktir. Kültürel endüstriler yerine *yaratıcı endüstriler* olarak tanımlamayı seçmişlerdir. Bu değişim tanımlar konusunda birçok tartışmaya neden olmuştur.

Chris Smith, bu değişikliğin hazineden daha kolay ödenek alabilmek için yapıldığını açıklamıştır. Kültür kelimesi sanatı çağrıştırdığı ve ekonomi ile ilgisiz olduğu için çıkarılmıştır (Cunningham, 2002; Hesmondhalgh ve Pratt, 2005; Selwood, 2004). Pragmatik veya değil, terminolojideki değişim etkisiz değildir; yaratıcı endüstriler ile sanat ve kültürü birbirinden ayırmıştır fakat bunun altında yatan amaç kültürel ve

⁵ İngiliz İşçi Partisi

⁶ Department for Culture Media and Sport

sanatsal politika aktörlerine yarar sağlamaktır. Bu politik hamledeki can alıcı nokta yaratıcı endüstrileri, dijital teknolojilerin önderliğindeki “yeni ekonomi” ile tanımlamaktır. Yaratıcı ekonomiler kişisel yaratıcılık ve yetenek ile oluşturulan fikri mülkiyetlerle iş olanağı ve zenginlik getirir. Fikri mülkiyetler yaratıcı endüstrileri ekonomik yarışabilirlikte ön sıraya taşır (DCMS, 1998).

“Bilgi ekonomisi” ile olan bağlantı, Garnham(2005)’ın DCMS stratejisi üzerine yaptığı eleştirilerin merkezindedir. Garnham, yapılan isim değişikliğinin pragmatik olduğunu, yazılım alanının öne çıkarılması ile istatistiklerin hazineye daha etkileyici görünmesinin sağlandığını, ve özellikle bilim, AR-GE, servisler ve yaratıcı ekonomilerdeki bilgilerin birbirlerinden farklı olduğunu öne sürmüştür.

Neyin yaratıcı olup neyin yaratıcı olmadığını ayırt etmek zordur. DCMS’in 1998’de yaptığı tanım sanatı ve klasik kültürel endüstriler sektörünü kapsar. – tasarım, moda ve yazılımı ekleyerek.

Pratt (2005)’e göre “yaratıcı” çok geniş bir terimdir ve sanatsal ve bilimsel inovasyon arasında ayırım yapmaz. Hesmondhalgh (2007)’a göre ise bu terim sembolik metinlerin üretilmesi ve dağıtımında, sosyal değerlerin oluşmasında kültürel boyutu geri planda bırakmıştır.

DCMS’in *yaratıcı endüstriler* kavramını ortaya atmasından sonra bu doğrultuda çok önemli iki yeni kavram ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Richard Florida’nın 2002’de ortaya attığı yaratıcı sınıftır. Yaratıcı sınıf ile yaratıcı sektörlerde çalışan işgücü kastedilmektedir ve Florida’ya göre yaratıcı kent stratejilerinin merkezinde yaratıcı sınıfı kentlere çekmek vardır. Bu doğrultuda gelişen bir diğer kavram da Charles Landry tarafından sıkça kullanılan *yaratıcı kent* kavramıdır. Landry, kentsel mekânların özellikle kentsel peyzaja yapılan müdahalelerle yaratıcı bir görünüm kazanmasının önemini vurgular.

Yaratıcı kentler, yaratıcı endüstrilerin ihtiyaç duyduğu işgücünü çekmenin yanı sıra estetik değerleri ve farklı oluşları ile aynı zamanda kentsel turizmi de geliştirirler.

3.2 KÜRESEL EKONOMİ VE YARATICI KENT İLİŞKİSİ

Küresel ekonomide kentler arasındaki rekabet 1970’lerden beri giderek artmaktadır. Günümüzde bu rekabet ortamında öne çıkabilmek için kentler hem ekonomik faaliyetler bakımından hem de mekânsal olarak farklılaşmaya ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden küresel ekonomide yaratıcı kentlerin önemi büyüktür.

Bu bölümde yaratıcı kentlerin yarışabilirliğe etkileri, yaratıcı endüstrilerin kentsel mekânlardaki organizasyon biçimleri, kültürel politikalar ve yaratıcı sınıfın önemi anlatılacaktır ve beş farklı ölçekteki küresel kent örneği incelenecektir.

3.2.1 Kentler Arası Yarışabilirlik

Antik Yunan'daki şehir devletleri, ortaçağda İtalya'daki katedralleri veya 19. yy. Britanya Hindistan'ında Bombay ve Kalküta arasındaki rekabet düşünülüşünde kentler arası rekabetin, kent tarihi kadar eskiye dayandığı görülür. Fakat 20. yüzyılın büyük bölümünde ulus devletlerin yüksek derecede merkezîleşmesi ile birçok kent merkezî yönetimin birer yönetsel kolu olmaktan öteye gidememiştir. Böyle bir durumda yarışan kentlerden söz etmek anlamsızdır. Bu durumdan çıkarılacak sonuç, rekabet edebilmek için kentlerin belli derecede otonom olmaları ve kentsel yönetim güçlerinin merkezi yönetimden desantralizasyonu gibi ön koşulların gerekliliğidir (Haris, 2007).

Yarışabilirlik nosyonu, kentsel, bölgesel ve ulusal ekonomik analizlerde 1990'larda yaygınlaşmıştır. Küresel ekonomide insan, para, bilgi ve malların dünya üzerindeki hareketliliğinin artması, beraberinde bir rekabet ortamını getirmiştir. Bu sürece paralel olarak ulus devletler eskiye göre önemini kaybetmiş ve kentler tüm dünyada öne çıkmaya başlamıştır. Kentler arasındaki bu rekabet ortamının sonucu olarak birçok kent dünya üzerinde serbest olarak hareket eden değerlerden aldıkları payı en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan stratejiler izlemeye başlamıştır.

Yarışabilirlik nosyonunun üç önemli ekonomik gelişme belirleyicisini kapsadığı söylenebilir:

- Yerel şirketlerin ürünlerini dış pazarlara satabilmeleri (ticaret)
- Ürünlerin değeri ve nasıl bir verimlilikle üretildikleri (üretkenlik)
- Yerel insan, sermaye ve doğa kaynaklarının kullanımı (istihdam oranı)

Yarışabilirlik, bu değişkenlerin birbirleri ile karmaşık ilişkileri sonucu oluşur. Bunlardan herhangi bir tanesine indirgenmemelidir (Turok, 2004).

Kentler birbirleriyle rekabet ederler fakat başarı ve başarısızlık kriterleri şirketlerinkinden farklıdır. Şirketler iflas eder, tasfiye edilir veya satın alınırlar fakat hiçbir kent için bunlar geçerli değildir. Kent otoriteleri arzı yönetmek ve toplumun bir bölümünü temsil etmek için vardır. Serbest piyasada, prensipte herkes bir şirket kurabilir fakat kent otoriteleri yasalarla kurulur ve sürdürülürler.

Kentler ya da yerel yönetimler her ne kadar iflas veya tasfiye edilme gibi tehlikelerle karşı karşıya olmasalar da ekonomik başarısızlığın bazı belirtileri vardır:

- Şirket iflaslarının yeni kurulan şirketlerden fazla oluşu,
- Kirlilik,
- Kamu hizmetlerinde başarısızlık,
- Yüksek ve artan işsizlik,
- Kişi başına düşen gelir seviyesinde düşüş,
- Kenti terk etmenin yaygınlaşması,
- Ve bunlara ek olarak enformel ekonomik aktivitelerdeki artış da kentlerdeki ekonomik başarısızlık kriterleri arasında gösterilebilir.

Öte yandan yerel yönetimler, diğer kentlerle rekabette başarıya ulaşmak için sağlamaları gereken bazı kriterlere ihtiyaç duyarlar. Bu kriterler belli başlı kentler arası yarışabilirlik tanımlarından çıkarılabilir:

- “Yarışabilir kentler ve bölgeler, şirketlerin ve kişilerin yatırım yapmak istediği yerlerdir” (Kitson, M ve Tyler ve diğ., 2004).
- “Uluslararası rekabet ortamında, görece yüksek gelir ve istihdam seviyelerine ulaşabilme yetisidir” (Cellini, 2000).
- “Eğer halk yüksek ve artan yaşam standartlarını sürdürebilir olarak yaşayabiliyorsa, o ekonomi yarışabilirdir” (Avrupa Komisyonu).
- “İş çevresini, yetenek tabanını, fiziksel, sosyal ve kültürel altyapıyı sürekli olarak geliştirmek, böylece inovatif ve verimli şirketleri, eğitim düzeyi yüksek, yaratıcı ve girişimci işgücünü çekerek, onların yüksek büyüme, üretkenlik, istihdam, gelir, kişi başına düşen GSMH, düşük eşitsizlik ve sosyal ayrışma değerlerine ulaşmasını sağlamaktır” (Simmie ve diğ., 2006).
- “Rekabet koşullarında bütün şirketler faiz oranları seviyesinde kar edebilmelidirler, diğer şirketler pazarın dışına itilir” (Meyerhoff, 2005).
- “Kent yarışabilirliği, bir kentin şirketlerinin pazara erişim mücadelelerini, tamamlayıcı değerler sağlayarak desteklemesidir (altyapı, insan kaynakları, pazara erişim, vb.)” (Meyerhoff, 2005).

1980’lerde ekonomi kitlesel üretimi terk ederek esnek özelleşme ya da post-fordizm olarak anılan bir döneme doğru yönelmiştir. Daha az standardize olmuş ürünlere

yönelik talebin artmasıyla paralel olarak endüstriyel teknoloji ve çalışma süreçlerinde değişimler yaşanmıştır. Bu durumun oluşmasında tasarım, üretim ve dağıtım süreçlerinde bilgisayarların kullanılmaya başlamasının önemli bir yeri vardır. Bu dönüşüm sonucunda ortaya çıkan yapı yerel ölçekte çeşitli özelleşmiş firmalar arası ağları desteklemektedir (Turok, 2004). Piore ve Sabel'e (1984) göre bir yarışma ve dayanışma ağındaki küçük ölçekli şirketler, özellikle ileri teknoloji ve tasarım-yoğun sektörlerde, değişen pazar koşullarına uyum sağlamak konusunda daha esnektirler.

Scott'a (1988, 2002) göre, örneğin Los Angeles ve New York gibi kentlerde giyim gibi sektörlerin dünyadaki düşük maliyetli üretim merkezleri karşısında ayakta kalabilmelerinin tek yolu teknolojik kapasitelerini yükseltmeleri ve moda doğrultusunda hareket etmeleridir. Bu da ancak şirketler arasında yakın ilişkilerle mümkün olur.

Saxenian (1994), yerel sosyal ilişkiler ve kurumsal bağlamın da büyük önem taşıdığını, endüstriyel performansın dayanışmacı rekabet kültürü ile ciddi biçimde arttığını öne sürer.

Porter'a (1990,1998) göre "yer" uluslar arası yarışabilirlik için önemlidir çünkü şirketler etraflarındaki şirketler ve kurumlar ile kurdukları dayanışmacı ve rekabetçi ilişkilerden yararlanırlar.

Bütün bu bilgiler ışığında kentlerin yarışmacı kapasitelerini üst düzeye çıkarabilmeleri için ekonomik olarak başarılı olmaları gerektiği görülmektedir. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik, yüksek istihdam oranı, yaratıcı işgücü ve inovatif şirketleri çekmek gibi hedefler ekonomik başarının anahtarı olarak öne çıkar. 1980 sonrası piyasa koşulları ve üretim süreçlerindeki dönüşümlerle beraber yaratıcı endüstrilerin önemi artar ve bu sektörlerin ihtiyaçları doğrultusunda ekonomik aktivitelerin mekânsal organizasyonunda küçük ve orta ölçekli şirketler ve yerel kurumlar arasında yakın ilişkilerin kurulabildiği yarışmacı ve dayanışmacı ağların önem kazandığı görülür. Bu durum en iyi şekilde büyüme kümeleri modeli ile açıklanabilir.

3.2.2 Büyüme Kümeleri

Kümeleşmenin hem bölgeler hem de şirketler için birçok avantajı vardır. Bu yüzden kümeler, bir ekonomik kalkınma stratejisi olarak dünya çapında desteklenmektedir.

Esnek bir kavram oluşu ve net coğrafi sınırlarının olmaması nedeniyle kümeleşme "kaotik bir kavram" olarak tarif edilmektedir (Martin ve Sunley, 2001).

Büyüme kümeleri modeli, Leo van den Berg, Erik Braun ve Willem van Winden'in (2001b) yazdığı "Avrupa Kentleri'nde Büyüme Kümeleri" başlıklı makalede şu şekilde açıklanmaktadır:

"Sürdürülebilir ekonomik gelişme günümüzde tüm kentler için önemli bir hedeftir. Bu sebeple bilgi teknolojisi, biyoteknoloji, çevresel teknoloji, kültür, medya, turizm gibi yeni gelişme fırsatları akademisyenlerin ve yerel yönetimlerin ilgi odağındadır.

Kentsel ekonomik gelişimin inovatif kompleksler, şirketler ve organizasyonlar kuran ekonomik aktörler arasındaki işbirliğinden doğduğunu belirten birçok gösterge vardır. Kentsel bölgelerdeki katma değer ve istihdam artışı bu coğrafi olarak yoğun ağ konfigürasyonlarında ya da "kümeler"de gerçekleşir."

Ağların ekonomik gelişmedeki rolü giderek artmaktadır. Şirketler ve organizasyonlar, hızlı teknolojik gelişmelerin yaşandığı uluslararası pazarlarda ayakta kalabilmek için gittikçe daha aktif olarak ağlara dâhil olmaya başlamışlardır. Ağlara dahil olmanın bir çok avantajı vardır. Fırsatlardan yararlanabilmek için bir şirketin çabuk tepki verebilmesi ve tamamlayıcı güçlerle ortaklıklar kurması gerekir. Ağlar, bunun için gerekli olan esnekliği sağlarlar. Zorlu uluslararası rekabet ve teknolojik gelişmeler, firmaları yeni ürünler ve servisler üretmeye, yeni süreçler geliştirmeye ve yeni pazarlara girmeye zorlar. Bir ağa dahil olmak, bir şirketin temel yeteneklerine yoğunlaşarak ihtiyacı olan diğer kaynakları başka şirketler ve organizasyonlardan temin etmelerini sağlar ve bu da rekabetçi güçlerini arttırmalarına yardım eder.

Şirketler ve organizasyonlar arasındaki ortaklıkların farklı mekânsal boyutları vardır. Borsalarda ve finansal pazarlarda olduğu gibi ağlar dünya çapında yayılabilirler. Fakat aktörler arasındaki birçok ağ ilişkisi ancak belirli kentler ve bölgelerde gerçekleşebilir. Popüler olan "küme" terimi daha çok ağların yerel veya bölgesel boyutuyla ilgilidir. Literatürde kümeler çeşitli şekillerde tanımlanmışlardır fakat çoğu tanıma göre küme nosyonu, üretim süreçleri mal, servis ve bilgi alış-verişi ile birbirine bağlı olan özelleşmiş organizasyonların yerel ağları şeklindedir. Özellikle bilginin ve yaratıcı fikirlerin enformel alış-verişi, bu tür ağların önemli bir karakteristiği olarak düşünülür. Bu durumdan genellikle "ticari olmayan karşılıklı dayanışma"⁷ olarak söz edilir.(Stroper, 1997; Yeung, 1994) Bir sektörün aksine bir ağ, endüstriyel zincirde farklı seviyelerden şirketleri (tedarikçiler, müşteriler) servis ünitelerine (finansal kurumlar, üretim-destek hizmetleri), devlet makamlarına, yarı kamusal kuruluşlara, üniversitelere, araştırma enstitülerine bağlar. Birçok yazar kümelerin dinamiklerini vurgulamıştır. 1980'de Marshall, büyük ve küçük şirketlerin gruplaşarak taşeronluk, ortaklık gibi birlikte çalışmaya yönelik anlaşmalar yaptığı, coğrafi olarak

⁷ Untraded interdependency

yoğun sanayi bölgelerindeki güçlü dinamiklerle uluslar arası rekabet kapasitelerini yükselttiklerinden söz etmiştir. Porter (1990) yoğun bir ağ yapısındaki şirketlerden oluşan kümelerin küresel pazarlara hizmet ederken güçlerini bölgesel tabanlarından aldıklarından söz eder. Böyle bir gelişim için dört esas koşul tanımlar: faktör koşullar (işgücü kalitesi, sahip olunan bilgi ve sermaye), talep koşulları (bölgesel pazarın ölçeği ve kalitesi), tedarikçi sanayiler (küresel ölçekte rekabet kapasitesine sahip tedarikçiler, özelleşmiş hizmetler) ve işletme stratejileri (yerel şirketler arasında rekabet ve aynı zamanda araştırma, satış ve pazarlama konusunda işbirliği yapma isteği). Özellikle dayanışma ve rekabetin birlikte yürümesi esastır. Fazla rekabet tahip edici olabilir fakat aynısı fazla işbirliği için de geçerlidir (Cooke, 1995; Harrison, 1994). Lazonick (1992) ve Boekholt (1994)'a göre kümelerde şirketler arası bağlantılar dışında hükümet destekli bilim kurumları ve profesyonel birlikler ile bağlar kümelerin performansında bir diğer önemli rolü oynar. Modern iletişim teknolojilerinin teoride mekânsal yayılmaya izin verdiği bu ortamda yakın olmanın hala önemli olmasının bazı sebepleri vardır. İlk olarak yüz yüze temaslar teknolojik bilgi alış-verişinde çok önemli kaynaklardır. Mekânsal yakınlık bu tür temasların mümkün olmasını sağlar. İkinci olarak aktörler arasında işbirliği için karşılıklı güven gereklidir. Bu durum özellikle ortak araştırma projeleri gibi değerli ve hassas bilgilerin paylaşımında geçerlidir. Çeşitli yazarlara göre kültürel yakınlık-aynı normları ve değerleri paylaşmak- bu anlamda önemli bir faktördür. Kümelerin mekânsal boyutu ile ilgili önemli bir konu da yerel ağlar ile küresel ağların nasıl birbirine bağlandığıdır. Yerel-küresel etkileşiminde Çokuluslu Şirketler özel bir rol oynar. Malmberg ve diğ. (1996) bir bölgede bölgesel ağlara yerleşmiş bir çokuluslu şirket varsa, bu şirketin dışarıdan edindiği bilgi ve yenilikleri bölgeye yayacağını vurgulamıştır.

3.2.2.1 Büyüme Kümelerinin Oluşumunu Etkileyen Elemanlar

Bir kümenin oluşumunu etkileyen üç eleman vardır (van den Berg ve diğ, 2001a):

- Mekânsal-ekonomik koşullar
- Kümeye özel koşullar
- Organizasyon kapasitesi

Mekânsal-ekonomik koşullar

Her kentte bir küme gelişmesi eşit oranda mümkün değildir çünkü her küme, daha geniş bir mekânsal-ekonomik altyapının parçasıdır. Özellikle kümenin ürettiği ürüne

yönelik yerel veya bölgesel taleplerin yüksek olması, kümenin yararınadır. Talep, bölgede canlandırıcı rolü olan büyük şirketlerden ya da yerel yönetimlerden gelebilir.

İkinci olarak bölgeye erişilebilirlik, kümelerin oluşumunda önemli rol oynar. Özellikle kümeye dahil olan şirketler dağınık halde ise kötü bir ulaşım sistemi kümedeki iletişimi zorlaştırabilir. Bunun dışında dışarıyla olan bağlantılar da (demiryolu ve havayolu gibi) önemlidir. Bunun bir sebebi dış bağlantıların talep potansiyelini arttırmalarıdır. Böylece küme aktörlerinin ürünlerini geniş coğrafi pazarlara satmaları ve başka kentlerdeki ortaklarla işbirliği yapmaları mümkün olmaktadır. Aynı zamanda güçlü dış bağlantılar, başka kentlerdeki benzer kümeler ile rekabete de olanak tanır.

Üçüncü olarak kentsel alanlardaki yaşam kalitesi kümelerinin oluşumunu etkileyen bir diğer faktördür. Şirketler genelde yer seçerken gerekli yeteneklere sahip olan insanların yaşadığı yerleri tercih ederler. Kentsel gelişme için önemli olan yetenekli insanlar da yaşam kalitesine önem verirler. Yani dolaylı olarak yaşam kalitesi, kentsel ekonomik gelişme için temel bir faktördür.

Ayrıca kültürel koşullar da mekânsal-ekonomik faktörlerden biri olarak kabul edilebilir. İnsanların ve şirketlerin inovasyona ve işbirliğine karşı eğilimi bu anlamda kümelerin gelişimini etkileyen faktörlerdir.

Kümeye Özel Koşullar

Genel mekânsal-ekonomik koşulların yanı sıra kümeye özel koşullar da kentsel bölgelerdeki kümelerin gelişimini etkiler. İlk olarak kümenin başlangıçtaki büyüklüğü ve gelişmişlik seviyesi önemlidir. Gelişmiş bir küme, özelleşmiş aktiviteleri destekleyecek kadar büyük bir pazar sunar; küme içinde rekabet ortamı oluşturur ve şirketlerin daha verimli ve efektif çalışmalarını sağlar. İşbirliği için uygun tamamlayıcı ortaklar bulmak bölgesel kümelerde çok küçük kümelere göre daha kolaydır. Son olarak büyük ölçekli bir küme, daha geniş bir uzmanlaşmış işgücü havuzu ve eğitim kurumları gibi aktörlerin de dahil olduğu bir “süperstrüktür” sunar.

İkinci olarak bir veya daha çok küme motorunun varlığı-bu bir çokuluslu şirket veya başka bir aktör olabilir- kümenin işleyişinde önemli bir faktördür. (Malmberg ve diğ. 1996)

Üçüncü olarak bir kümenin performansında stratejik etkileşim derecesi önemli rol oynar. Stratejik etkileşim ile kastedilen, kuruluşlar arasındaki yalnızca finansal olan ilişkiler değil, uzun dönemli ilişkilerdir. Bir bölgede bu tür ilişkiler şirketler arasında, şirketler ve eğitim ve araştırma kurumları arasında, vb. kurulabilir. Stratejik etkileşimlerin, ölçeği büyütme, diğerlerinin bilgilerinden yararlanmak, diğerlerinin

bağlantılarında yararlanmak, ortak sorunları beraber çözmek veya esnekliği arttırmak gibi çeşitli faydaları vardır.

Kümeye özel koşulların sonuncusu ise yeni şirket yaratma seviyesidir. Genç şirketler genellikle daha dinamik ve inovatiflerdir ve iş olanakları yaratırlar. Büyük şirketler için tedarikçi veya inovasyon ortağı olarak önem taşırlar. Genç yetenekleri bölgeye bağlarlar. İnsanları şirket kurmak konusunda yönlendiren kamu-özel düzenlemeleri kadar kültürel etmenler (girişimci ruh gibi) de önemlidir.

Organizasyon kapasitesi

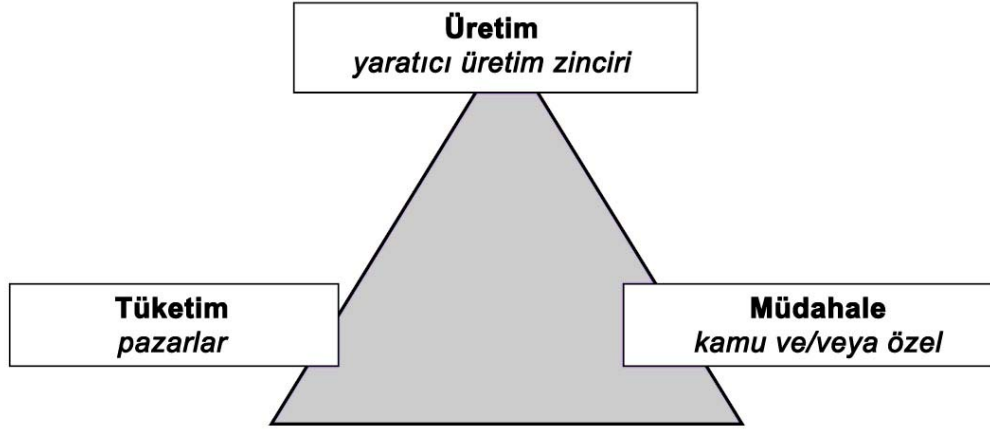
Kümelerin performansında rol oynayan son eleman da organizasyon kapasitesidir. Organizasyon kapasitesi, kentsel bölgenin bünyesindeki büyüme kümesine dahil tüm aktörleri bir araya getirebilme ve onların yardımlarıyla kümenin sürdürülebilir gelişimine yönelik yeni fikirler oluşturma, politikalar geliştirme ve uygulama yetisi olarak tanımlanabilir (van den Berg, Braun ve van der Meer, 1997). Organizasyon kapasitesiyle kastedilen, kümeye özel politikalar geliştirmek, kümeyi destekleyici elemanları (şirketleri) çekmek, bazı özel altyapı tesislerine yatırım yapma vb. olabilir. Van den Berg, Braun ve van der Meer (1997) organizasyon kapasitesi için gerekli bazı elemanlar tanımlamıştır. Bunlar vizyon / strateji, politik / toplumsal destek ve kamu-özel işbirlikleridir. Tüm bu elemanlar bir kent veya bölgede bir kümenin gelişimi için önemlidir. İyi tanımlanmış ve paylaşılan bir vizyon ve gelişme olasılıklarına yönelik bir strateji, kümeyi canlandırmak için kullanılan kaynakların ve işgücünün etkin biçimde kullanılması için şarttır. Politik destek yerel ölçekte olumlu işbirliğini sağlamak için önemlidir. Toplumsal destek ise büyüme kümesinde hedeflenen politikaların kabul görmesi açısından önemlidir. Başarı için gerekli olan bir diğer temel faktör de kamu-özel işbirlikleridir. Özel sektörün bilgileri, uzmanlığı ve sürece dahil olması karar verme sürecinde çok değerlidir ve başarı şansını artırır. Bunun yanında yerel yönetim de insanları ve şirketleri bir araya getirerek sektör içi ve sektörler arası ağların biçimlenişini yönlendirir.

3.2.3 Kültürel Politikalar

Son yıllarda modern ekonomik kalkınma stratejilerinde yaratıcılık günümüz ekonomisinin lokomotifleri olarak görülmeye başlamıştır. Yaratıcılık, kentlerin yarışmacı potansiyellerine yeni bir boyut getirmiştir. Önemli kentsel alanlardaki büyük gelişim hareketleri giderek yeni yaratıcı mekânların oluşturulmasına dayanmaktadır.

Bu bağlamda birçok kent, yüksek katma değerli ekonomik aktiviteler ve bu aktivitelerin “yetenekli” işgücü için fiziksel ve sosyal mekânlar sağlamak üzerine stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Bu kapsamda ülkeler ve kentler için tanıtım etkinlikleri, altyapı yatırımları, küme stratejileri, yaratıcı bölgelerin belirlenmesi, çeşitliliğin desteklenmesi, yaratıcı girişimlere doğrudan ve dolaylı finansal destekler yapılmaktadır.

Londra Metropolitan Üniversitesi ve Toronto Üniversitesi ortaklığında yapılan çalışmalara göre (Evans, G. ve Foord, J., 2005) üretim, tüketim ve müdahale arasındaki güçlü ilişkiler, yaratıcı kümelerin oluşturulması ve geliştirilmesi için önemlidir. Bu elemanlardan bir veya daha fazlası baskın olduğunda ya da zayıf olduğunda oluşacak olan dengesizlik, kümenin başarısızlığına neden olur.

Şekil 3-1: Yaratıcı kümeler için denge üçgeni (Evans, G. ve Foord, J., 2005)

Yaratıcı kentler ekonominin ihtiyaç duyduğu dinamizm, esneklik ve yarışabilirliği arttırdıkları için önemlidirler. Bunu kentsel bölgelerdeki çalışanların, firmaların ve diğer organizasyonların yenilikçiliklerini arttırarak yaparlar. Bilgi tabanlı ekonomiye geçiş ile yaratıcı kentler, inovasyon, esneklik ve kalite artışını destekleyerek ekonomik değer yaratmada anahtar mekânlar olmuşlardır. (Getrlar, 2004)

Örneğin 2004'te Büyük Britanya'da yaratıcı şirketler 1,8 milyon kişiye istihdam sağlamış ve Britanya ekonomisinin %8'i büyüklüğüne ulaşmıştır. 1997 ile 2002 yılları arasında ülke ekonomisi yılda ortalama %3'lük büyüme gösterirken yaratıcı sektörlerin büyümesi %6 oranında gerçekleşmiştir. Bu oran kentlerde daha da yüksektir. Londra'da her 5 yeni işten biri yaratıcı endüstrilerdedir (Bagwell, 2008).

İşletmeler, günümüzün yüksek hacimli ve fazlaca dolu piyasasında ürünlerini ve hizmetlerini farklılaştırmanın tek yolunun onları fiziksel olarak güzel ve duygusal olarak ilgi çekici hale getirmekten geçtiğini fark etmişlerdir. (Getrlar, 2004)

Bugünün dünyasında, çoğu kent ulusal sınırların ötesine ulaşabilmektedir. Özellikle yaratıcı sektörlerin güçlü olduğu kentler bu akımın başını çekerler. Bu kentlerin kaderi birbirinden ayrı fakat birbiriyle ilişkili dört sebepten dolayı küreselleşme sürecine bağlıdır.

İlk olarak küreselleşmeye bağlı pazarların genişlemesi ile kentsel aglomerasyona yönelik eğilimler yeni ekonomide yoğunlaşmaktadır. Çünkü üretim hacminin artması, üretimdeki işbölümünün daha derin ve geniş hale gelmesini sağlamıştır. Bu aglomerasyon eğiliminin bir sonucu olarak modern dünya sistemi, rekabet halinde olan ve birbirini tamamlayan bölgesel ekonomilerden oluşmuş bir mozaik olarak tanımlanabilir.(Veltz, 1996)

İkinci olarak farklı kentler arasındaki ekonomik rekabet, yaratıcı kapasitesi yüksek olan kentlerin avantajına işler. Öte yandan daha küçük ölçekteki kentler de yeterince özel ürün ve hizmetler sağlayabildikleri sürece kendilerine dünya pazarlarında bir yer edinebilirler.

Üçüncü olarak, tüm dünyadan yaratıcı kentlerdeki dinamik şirketlerin çoğu birbirleriyle ortaklık, stratejik birliktelik, ortak üretim gibi uluslar arası yaratıcı ortaklık ağları kurmaya çalışmaktadırlar. Çok merkezli ve çok sesli bir dünyada bu tür anlaşmalar farklı kültürel geleneklerden ve farklı yaratıcı kapasitelere sahip farklı aglomerasyonlardan gelen farklı yetenek ve farklı fikirlerle oluşturulabilecek sinerjilerin göstergesidir. Bu perspektiften bakıldığında küresel mozaikteki kentler tamamlayıcı ortaklıklar için giderek artan fırsatlar sunar.

Dördüncü olarak dünya çapında iletişim ve ulaşım masrafları düştükçe büyük yaratıcı kentlerdeki üreticiler için bazı işleri, daha avantajlı üretim koşulları sağlayan uydu merkezlere kaydırmak daha uygulanabilir olmaya başlamıştır. Bu işler, genellikle yüksek yetenek ve yaratıcılık gerektiren işlemlerden kolaylıkla ayrılacak ve daha düşük maliyetli konumlarda yürütülebilecek daha standart işlerdir.(Henderson ve Scott, 1987)

Grodach ve Loukaitou-Sideris (2009) kültür endüstrilerinin geliştirilmesi için “girişimci stratejiler”, “yaratıcı sınıf stratejileri” ve “ilerici stratejiler” olmak üzere üç tür gelişme stratejisi bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Girişimci stratejiler: Kamu tarafından ortaya çıkarılmaktadır ve tümü ekonomik kalkınma hedeflidir. Bu yaklaşımda vergi indirimi, arazi tahsis gibi düzenlemeler yaparak özel sektörün yatırımlarını çekmek amaçlanmaktadır. Yeni ekonomiler olan turizm, kültür ve bilgi teknolojilerine uygun olarak kentsel alanların alt ve üst yapısını

düzenlerlere. Bazı uzmanlar bu yaklaşımı özel sektöre tanınan ayrıcalıklardan dolayı kamu yararı ilkesinden uzak bularak eleştirmektedirler.

Yaratıcı sınıf stratejileri: Yaşam kalitesi ve yaşam konforu konularına odaklanarak yaratıcı sınıfı kente çekmeye çalışırlar. Bu yaklaşımın dayanak noktası, kentlerin çok fonksiyonlu, tarihi mahallelerini, kültürel ve rekreasyonel aktivitelerini ve etnik çeşitliliklerini geliştirmektir. Bazı uzmanlar bu yaklaşımın tek bir sınıfın yararına, önyargılı bir ekonomik gelişme programı ile sonuçlanacağını savunarak eleştirmektedirler. Ayrıca özünde etnik çeşitlilik olmasına rağmen bu yaklaşımın temiz bir çevre ve merkezi bir yerde sanata erişim hedeflerinin kamuya genel fayda sağlamaktan çok yaratıcı sınıf tarafından arzulanan deneyimleri sağlamaya çalıştığını ifade ederek eleştirmişlerdir. Son olarak bu yaklaşım işle yaratıcı şehir inşa edilirken yaratıcı sınıf için cazibe merkezi olan kent merkezi ve tarihi mahallelerin soylulaştırma tehdidi ile karşı karşıya kalacaklarını ifade etmişlerdir.

İlerici stratejiler: Ekonomik kalkınmanın faydalarının toplumun tüm kesimlerine dağıtımını öngörmektedir. Hedef, ekonomik ve sosyal eşitsizliğin azaltılması ve herkesin standartlarının yükseltilmesidir. Kamu yararını, çevrenin iyileştirilmesi, konut edinmenin kolaylaştırılması, kamusal ulaşımın desteklenmesi ve yatırım yapabilme hakkı karşısında daha yüksek vergi ile özel sektör tarafından desteklenmesini önermektedir (Grodach ve Loukaitou-Sideris, 2009).

Çizelge 3-1: Kültürel Strateji Tipleri (Grodach ve Loukaitou-Sideris, 2009)

Strateji Tipi	Hedefler	Kültürel proje ve Programların Hedefleri	Coğrafi Odak	Hedef Kitle
Girişim	- Turizm, kent imajı üzerinden ekonomik gelişme - Özel sektör yatırımlarına katalizör etkisi	- Öncü kültürel projeler - Olağanüstü etkinlikler - Teşvik edici aktiviteler	- Kent merkezi - Eski kentsel alanlar	- Turistler ve kongreciler - Zengin "sakinler" ve banliyölerde yaşayanlar
Yaratıcı Sınıf	- Yaşam kalitesi üzerinden ekonomik gelişme - Yaratıcı ekonominin yeni "sakinlerini" çeker	- Sanat ve eğlence bölgeleri - Sanat ve özel sektör arası işbirliği	Kent merkezi ve tarihi mahalleler	- Beklenen ve mevcut sakinler - Genç profesyoneller ve bilgi işçileri
Progresif	- Toplumsal gelişme - Sanat eğitimi ve erişimi - Yerel kültürel üretim	- Toplum merkezleri - Sanat eğitim programları	- Kent içindeki komşuluk birimleri - Hizmete erişemeyen komşuluk birimleri	Hizmetlerden yoksun yerleşik nüfus

3.2.4 Yaratıcı Sınıf

Yaratıcı sınıf kavramı Florida(2002) tarafından ortaya atılmıştır. İktisatçılar ve coğrafyacılar her zaman ekonomik gelişmenin bölgesel olduğunu, belirli bölgelerde yoğunlaştığını kabul etmişlerdir. Geleneksel bakış açısına göre bölgeler ulaşım ağları üzerinde bulundukları ya da şirketleri orada yerleşmeye teşvik eden doğal kaynaklara sahip oldukları için gelişmektedirler. Bu teoriye göre temel amaç maliyetleri minimize etmektir.

İnsan sermayesi teorisine göre maliyetlerin en aza indirgenmesi değil, eğitilmiş ve üretken insanların topluma kazandırılması, bölgesel gelişmenin anahtarıdır. Bu bağlamda Jacobs (1984) şehirlerin yaratıcı insanları çekme kabiliyetini ve böylece ekonomik gelişimin gerçekleştiğini yazmıştır.

İnsan sermayesinin kümelenmesi, beraberinde şirketlerin yığılmasını da getirir. Daha fazla sayıda yetenekli insanın bulunduğu yerler daha hızlı büyümekte ve de daha yetenekli insanları bünyelerine çekebilmektedirler.

Richard Florida yaptığı çalışmalarda yaratıcı insanların neden belirli bölgelerde kümelenedikleri ve ne sebeplerle bazı şehirleri diğerlerine tercih ettiklerini araştırmıştır. Florida'nın öne sürdüğü yaratıcı sermaye teorisi, insan sermayesi teorisinden iki noktada farklılaşmaktadır:

- Yaratıcı sermaye teorisi, insan sermayesini tanımlarken, yaratıcı insanları ekonomik büyümenin anahtarı olarak görür.
- Yaratıcı sermaye teorisi, yaratıcı insanların yer seçim kararlarındaki temel etkenleri saptamaktadır.

Florida'nın yaratıcı sınıf olarak tanımladığı kesimde bilim adamları, mühendisler, üniversite hocaları, şairler, yazarlar, aktörler, sanatçılar, tasarımcılar, mimarlar yer alır. Bu merkez grubun dışında aynı zamanda üstün teknoloji, mali hizmetler, hukuk ve sağlık hizmetleri ve iş idaresi sektörlerinde çalışan "yaratıcı profesyoneller" de yaratıcı işgücünün parçasıdır.

Florida, yaratıcılığın yeni coğrafyasını ve bunun ekonomik sonuçlarını anlamak için 3T teorisini geliştirmiştir. Florida'nın 3T olarak adlandırdığı bu teorinin açılımı teknoloji, yetenek ve toleranstır⁸ Florida'ya göre yaratıcılık ve yaratıcı sınıfın üyeleri, bu üç kritik faktöre de sahip olan yerlere kök salmaktadır. *Tolerans*, farklı yaşam

⁸ Technology, talent, tolerance

tarzları, ırklar ve etnik kökenler karşı açıklık ve kapsayıcılık, *yetenek*, lisans veya üstü bir diploma sahibi olmak, *teknoloji* ise, bir bölgedeki inovasyon ve ileri teknoloji gruplarının yoğunluğu olarak tanımlanmaktadır.

Florida'ya göre soysal çeşitlilik ve açıklığın hakim olduğu yerler hem yaratıcı insanları daha üretken yapar hem de onların kümeleşmelerini sağlayarak bu yerleri ileri götürür. Kentlerin çeşitlilik potansiyellerini ölçebilmek için çalışmada eritme kabı⁹ indeksine başvurulmuştur. Buna göre göç almaya açık olan veya yabancıların çok olduğu toplulukların ileri teknoloji sanayide ileri oldukları ortaya çıkmıştır. Kentlerin çeşitlilik potansiyellerini ölçmek için ayrıca eşcinsel indeksine başvurulmuştur. İstatistiksel analizlerde eşcinsel indeksinin, ileri teknoloji sanayi tahminlerinde diğer çeşitlilik ölçüm indekslerinden daha etkili olduğu görülmüştür. Florida'ya göre eşcinsellik toplumumuz içinde çeşitliliğin en son sınırındır ve bu yüzden eşcinselliği hoş karşılayan bir yer, farklı insanların tümünü hoş karşılar.

Florida'nın yaratıcı kent stratejilerinin merkezinde yaratıcı sınıfı kente çekmek vardır. Bu aynı zamanda yazarın en çok eleştirildiği noktadır. Eleştirilere göre esas hedef yaratıcılığı kente çekmek değil, kentin içinde oluşturmak olmalıdır. Aynı zamanda yaratıcı sınıf stratejileri kendi elitini oluşturarak toplumsal yapıda bir dışsallaştırmaya neden olurlar. Bu noktada önerilen alternatif tüm kentlilerin kültürel eğitim ve etkinliklere ulaşımını sağlamaktır.

⁹ Eritme kabı, İngilizcede farklı fikirler ve ırkların sosyal olarak asimile olduğu bir çevreyi anlatır.

3.3 DÜNYA ÖRNEKLERİ

Evans ve Ford (2005) yaratıcı küme coğrafyaları için beş ölçek tanımlamıştır. Bu bölümde incelenecek olan beş örnek, çizelge 2'deki tabloda tanımlanmış olan beş ölçeği temsil etmek üzere seçilmiştir.

Çizelge 3-2: Yaratıcı Küme Ölçekleri (Evans ve Ford, 2005)

Ölçek	Tanımlar ve Örnekler
1. Uluslararası	Ulusal sınırları aşan kurumsal işbirlikleri vardır. Sınır ötesi küme gelişimini destekleyen küme politikaları çerçevesinde gelişirler
Örnekler	- Film ve televizyon kümesi – Los Angeles/Vancouver (ABD, Kanada) - Bilişim teknolojileri, AR&GE, Sinema / TV kümeleri – Kopenhag, Oresund/Malmö (Danimarka, İsveç)
2. Ulusal	Ulusal sınırlar içerisinde kurumsal işbirlikleri vardır. Ulusal yaratıcı küme gelişimini destekleyen küme politikaları çerçevesinde gelişirler
Örnekler	- Londra, Manchester, Bristol Glasgow (Birleşik Krallık) – Medya ve Sinema /TV - Dijital içerikli endüstriler üzerine Avustralya ulusal kalkınma politikası - Challenge 2008: Singapur Mediapolis, 6 yıllık ulusal yaratıcı endüstriler kalkınma stratejisi - Ulusal öncelik olarak yaratıcı endüstrilerin gelişmesini amaçlayan Tayvan kalkınma planı
3. Bölgesel	Bir bölge içerisindeki kurumsal işbirlikleri vardır. Bölgesel yaratıcı küme / sektör gelişimini destekleyen politikalar çerçevesinde gelişirler
Örnekler	- Tekstil/moda giyim/moda ekipmanı – Emilia Romagna (İtalya), Galiçya (Kuzeybatı İspanya), Pas de Nord/Paris (Fransa) - Mobilya tasarımı/üretimi – Jutland (Danimarka) - Genel yaratıcı endüstriler – Ruhr Vadisi (Almanya) - Multimedya AR&GE – Ile de France, Paris (Fransa) - Bilişim teknolojileri, AR&GE, Multimedya – Tolouse Bölgesi-Sophia Antipolis-Montpellier (Fransa)
4. Kent Bölge	Bir metropoliten alan içerisindeki kurumsal işbirlikleri vardır. Kentsel yaratıcı küme / sektör gelişimini destekleyen politikalar çerçevesinde gelişirler
Örnekler	- Moda – Milano/Torino/Bolonya, Paris, New York - Mobilya tasarımı – Milano (İtalya) - Tekstil – Paris/Nord Pas de Calais (Fransa) - Medya – Münih-Bavyera (Almanya) - Sanat restorasyonu – Floransa (İtalya) - Yayıncılık, film/animasyon, bilgisayar oyunları, müzik - Singapur - Bilişim teknolojileri, Multimedya – Helsinki bölgesi/Espoo/Vanta (Finlandiya) - Yaratıcı ticaret – Montana Metropoliten Bölgesi (ABD) - Sinema üretimi – Auckland (Yeni Zelanda) - Dijital medya – Seul (Güney Kore) - Yaratıcı yönetim – City Laender (Almanya); Citta Metropolitana (İtalya)

5. Mahalle	Bir kent parçası, alanı veya spesifik bir yerdeki kurumsal işbirlikleri vardır. Kentsel yaratıcı küme / Yerel, yer tabanlı küme/sektör politikaları çerçevesinde gelişirler
Örnekler	• Tasarım İmalatçıları – Hackney, Doğu Londra; La Defense Cedex, Paris • İleri teknoloji, multimedya ve tasarım – Republique Innovation, Paris • Miras bölgesi/Eski el işçiliği üretimi – Museumquarter, Vienna; Clerkenwell ve Spitalfields, City Fringe Londra; Jewellery quarter, Birmingham; Lace Market, Nottingham • Moda – Tricinese bölgesi, Milan • Kültürel etkinlikler/müze bölgeleri – South Bank, Londra; Centenary Square Birmingham, Birleşik Krallık • Karma kültürel endüstriler – Westergasfabriek, Amsterdam • Popüler müzik – Veemarktkwartier, Tilburg • Performans sanatları-Tiyatro bölgesi, Utrecht • Multimedya ve tasarım – Sanat ve tasarım kenti Arabianranta, Helsinki • Kültürel endüstriler, tasarım imalatçıları, sanatçılar – Kaapelitehdas/Kablo fabrikası Helsinki • Multimedya – The Digital Hub, Dublin • Entegre yaratıcı kültürel üretim bölgeleri – CIQ, Sheffield; City Fringe, Londra; ve planlanan Poblenou MediaCity, Barcelona ve Milan Fashion City

3.3.1 Vancouver

Vancouver, 600.000'lik nüfusuyla Kanada'nın üçüncü en büyük kentidir. Zengin yerel mirasına rağmen dışarıdan gelen, yerli olmayan farklı kültürlerden insanların yerleştiği bir şehirdir. 2001 nüfusu sayımına göre kent nüfusunun % 46'ı göçmendir ve tüm göçmenlerin üçte ikisinden fazlası Asya ülkelerinden gelmiştir (URL-8, 2010).

Vancouver sanat ve kültür aktiviteleri açısından oldukça canlı bir kenttir. Her yıl 3 milyondan fazla insan performanslara, gösterimlere ve sergilere katılır (URL-8, 2010).

Vancouver Belediyesi sanat ve kültür aktivitelerine büyük önem vermektedir. Sağlıklı bir kültür sanat topluluğu, kente bilgi tabanlı işletmeleri, çalışanları ve turistleri çekmek için önemlidir ve bu da yerel ve bölgesel ekonomiyi destekler (URL-8, 2010).

Vancouver, kültür ve sanat aktivitelerini çeşitli programlar ve servisler ile desteklemektedir. Bu amaçla;

- Yılda 10 milyon \$ kar amacı gütmeyen sanat ve kültür organizasyonlarına hibe edilmektedir.
- 36 sanat ve kültür organizasyonuna mekân sağlanmakta ve vergiden muaf tutulmaktadır.

- Queen Elizabeth Tiyatrosu , Vancouver Playhouse ve Orpheum belediye tarafından işletilmektedir.
- Vancouve Sanat Galerisi, Vancouver Müzesi, Denizcilik Müzesi'ndeki birçok sanat eseri ve obje Belediye'nin koleksiyonuna aittir.
- British Columbia'nın en büyük senelik festivali olan Pacific National Exhibition'a ev sahipliği yapmaktadır.
- Kamusal sanat geliştirilmektedir.
- Kenti sanat ve kültür aktiviteleri için bir mekân haline getirmek kentin planlama sürecinin bir parçası haline getirilmiştir.

Bir yaratıcı kent olmayı amaçlayan Vancouver'ın bu doğrultuda öne çıkan özellikleri yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik, inovasyon ve açıklıktır. Vancouver dünyanın en yaşanabilir kentlerinden biri olarak gösterilmektedir, çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal ihtiyaçlar arasında iyi bir denge kurulmuştur ve çeşitli toplulukları içinde barındıran bir şehir olarak dışsallaştırmadan uzak bir sosyal yapıya sahiptir (URL-8, 2010).

Fotoğraf 3-1: Vancouver merkezi iş alanı (URL-1 2010)

İlgili paydaşlarla görüşerek kentin uzun vadedeki stratejik hedeflerinin tanımlanması amacıyla 2005 Yılında kent konseyinde Yaratıcı Kent Çalışma Grubu onaylanmıştır. Bu grup konsey üyeleri, topluluk temsilcileri ve belediye çalışanlarından oluşmaktadır. Konsey ayrıca kentin kültürel yatırımlarının artırılmasını da onaylamıştır (URL-8, 2010).

2007 yılında "Yaratıcı Kent Sohbeti" başlığıyla düzenlenen forumda sanatçılar, sanat yöneticileri, diğer yaratıcı sektör çalışanları ve kent halkından oluşan 485 kişi bir araya gelerek kültür, yaratıcılık ve topluluğun gücünü tartışmıştır.

2008 yılında kentin kültür planı yürürlüğe girmiştir. Planın vizyonu, halkın, yaratıcı topluluğun, iş dünyasının ve ziyaretçilerin yararına olacak şekilde 10 yıl içinde Vancouver'da sanat, kültür ve kültürel çeşitliliği geliştirmek ve canlandırmaktır. Kültür planı kapsamında beş stratejik tema belirlenmiştir (URL-8, 2010):

- Yaratıcı Bir Kent Vancouver: İnovasyon
- Yaratıcı Bir Kent Vancouver: Öğrenim
- Yaratıcı Bir Kent Vancouver: Birleşen İnsanlar, Fikirler, Topluluklar
- Yaratıcı Bir Kent Vancouver: Mahalleler
- Yaratıcı Bir Kent Vancouver: Saygın ve Değerli

Vancouver'da yerel yönetimin yaratıcı sektörleri önemseydiği ve desteklediği açıkça görülmektedir. Fakat bu bağlamda film sektörü diğer yaratıcı sektörlerle göre öne çıkmıştır. Hollywood'dan sonra dünyadaki en önemli film sektörlerinden biri Vancouver'dadır. Film sektörünün bu kadar gelişmiş olmasında Vancouver'ın Los Angeles'a iki saat uzaklıkta olması, ılıman iklimiyle yıl boyu çekim yapmak için uygun olması, vergi yapısındaki kolaylıklar ve meslek alanında tecrübeli işgücü etkili olmuştur. 2009 yılında Vancouver film endüstrisindeki prodüksiyonların toplamı 2 milyar Dolar'ın üzerindedir.

3.3.2 Manchester

Manchester, İngiltere'nin kuzeybatı bölgesinin başkentidir ve Birleşik Krallık'ın Londra dışındaki en büyük ekonomik bölgesidir. Manchester 440.000'lik nüfusuyla Avrupa standartlarına göre orta büyüklükteki bir kenttir ve 2.578.000 nüfuslu Manchester Metropoliten Alanı'nın kalbidir (Van den Berg ve diğ., 2001b)

Manchester sanayi devriminin ilk kenti olarak bilinmektedir. Kent çok uzun süre boyunca ekonomik bir merkez olmuştur. 14. yy'dan itibaren tekstil ve ilgili aktiviteler kentte yoğun olarak yer almıştır.

19. ve 20. yüzyıllarda Manchester sanayileşmede öncü kentlerden biri olmuştur. Bu durum kentin Birleşik Krallık'ta ve dünya çapındaki ekonomik ve politik gücünü arttırmıştır (Van den Berg ve diğ., 2001b)

Üretim sektörü 1960'larda terk edilmeye başlandığında, Kent, karşı karşıya kaldığı ekonomik yeniden yapılanma süreciyle başa çıkmak zorunda kalmıştır. Tüm büyük sanayi kentleri gibi Manchester'da bu süreçte birçok sorunla karşılaşmıştır. 1975-1990 yılları arasında Manchester'da üretime dayalı istihdam'da 100.000 kişilik bir

düşüş yaşanmış ve nüfusun üçte biri kenti terk etmiştir. Öte yandan bu süreçte hizmet sektöründe 90.000 kişilik istihdam ortaya çıkmıştır fakat üretim sektöründe işini kaybedenler bu yeni iş alanlarında çalışamamışlardır (Van den Berg ve diğ., 2001b)

Manchester'ın ekonomik kalkınma politikası 1990'larda keskin bir şekilde değişmiştir. 1992 yılında kentin ilk ekonomik kalkınma stratejisi yayınlanmıştır. Ardından 1994 yılında ilk City Pride politikası geliştirilmiştir. City Pride geleneksel bir politikadan çok kent için bir manifesto niteliğindedir. Manifesto ile amaçlananlar Manchester'ın ;

- Yatırımlar için Avrupa çapında bölgesel bir merkez;
- Üst düzey ticari, kültürel ve yaratıcı potansiyele sahip uluslar arası bir kent;
- Sakinlerinin keyif aldığı, yaşam kalitesi ve refah düzeyi yüksek bir alan.

Haline gelmesi amaçlanmıştır (Van den Berg ve diğ., 2001b)

Manchester yalnızca sanayi devriminde değil, aynı zamanda inovasyonda da bir öncü olmuştur. Kentin sosyal, ekonomik ve kültürel tabanı, kentte kültürel inovasyonu canlandırmıştır. Manchester aynı zamanda popüler gençlik kültüründe, özellikle de müzik ve tasarım alanlarında önemli bir merkezdir.

Kentte kültürel endüstrilerin toplam istihdamdaki payı %3,56'dır. Bu oran Birleşik Krallık'taki diğer kentler ile karşılaştırıldığında öne çıkar. Ancak Cardiff gibi daha küçük ve bazı büyük şirketlerin yer aldığı kentlerde bu oran daha yüksektir.

Çizelge 3-3: Birleşik Krallık perspektifinde Manchester'ın kültürel sektörü (MIPC & DCA, 1998)

	Toplam İstihdamdaki Pay
Manchester	%3,56
Londra	%2,3
Birleşik Krallık ortalaması	%2,3
Cardiff	%4,3

Manchester'daki kültürel endüstriler sektörü 12 alt sektöre ayrılmıştır: el sanatları/tasarım, performans, müzik, görsel sanatlar, fotoğraf, miras, multimedya, film/medya, reklam, mimarlık, yazarlık, eğitim.

Çizelge 3-4: Kültürel sektörün alt sektörlerinde istihdam ve şirket dağılımı (MIPC & DCA, 1998)

Alt sektör	İstihdam Yüzdesi	Kültürel Şirketlerin Yüzdesi
El sanatları/tasarım	12,8	25,7
Performans	5,1	8,5
Müzik	8,8	25,7
Görsel sanatlar	3,5	8,3
Fotoğraf	2,0	3,3
Miras	5,8	0,8
Multimedya	4,7	1,8
Film/medya	19,7	6,9
Reklam	2,8	5,1
Mimarlık	12,8	4,7
Yazarlık	16,0	8,8
Eğitim	6,0	~0
Toplam	100	~100

Çizelge 3-4' e göre Manchester'da tasarım ve müzik mimarlık ve medya sektörlerinin öne çıktığı görülmektedir.

Manchester'daki kültürel sektörler arasında 19,7 lik istihdam oranı ile ilk sırada gelen medya ve TV yayıncılığı sektörü Manchester metropoliten alanında uzun süredir yerleşik durumdadır. BBC'nin kentte bir ofisi vardır fakat Granada Media Group'un Manchester'da yerleşmiş olması daha da önemlidir. Granada, 1950'lerin ortasından bu yana Britanya'nın en büyük ticari program yapım şirketidir. Yaptığı programlar tüm dünyaya dağıtılan Granada dışında birçok küçük şirket de bu alt sektörde yer almaktadır.

Kültürel sektörlerin içinde %12,8'lik bir istihdam payına ve dörtte birin üstünde şirket payına sahip olan tasarım, Manchester'daki en önemli alt sektörlerden biridir. Kent, dünya çapında ileri gelen tasarımcı topluluğu ile bilinir.

Manchester, kültürel sektöre ticari, kültürel ve yaratıcı potansiyellerin anahtar elemanı olduğu City Pride'dan bu yana büyük önem vermektedir. Kültürel sektörün kentsel dönüşüme katkıda bulunması sağlanmıştır. Kültür, istihdam yaratması ve yaşam kalitesinin yükselmesine katkı sağlaması nedeniyle kentsel dönüşüm stratejisiyle bütünleşmiştir. Manchester Kent Konseyi, kent için bir sanat ve kültür stratejisi yayınlamıştır. Bu stratejinin merkezinde kültürel mirasın kullanılması, kültürel mahallelerin desteklenmesi, kültürel aktivitelere katılım ve ekonomik çıkarların artırılması vardır.

Kentte kültürel endüstriler kümesi doğrudan kamu desteği olmadan gelişmiştir. Manchester Training and Enterprise Council (MTEC) iş kurmak için eğitim paketleri ve işletme tavsiyeleri sunmaktadır. Ayrıca Manchester Technology Management Centre (MTMC) da küçük işletmelere çeşitli destekler vermektedir.

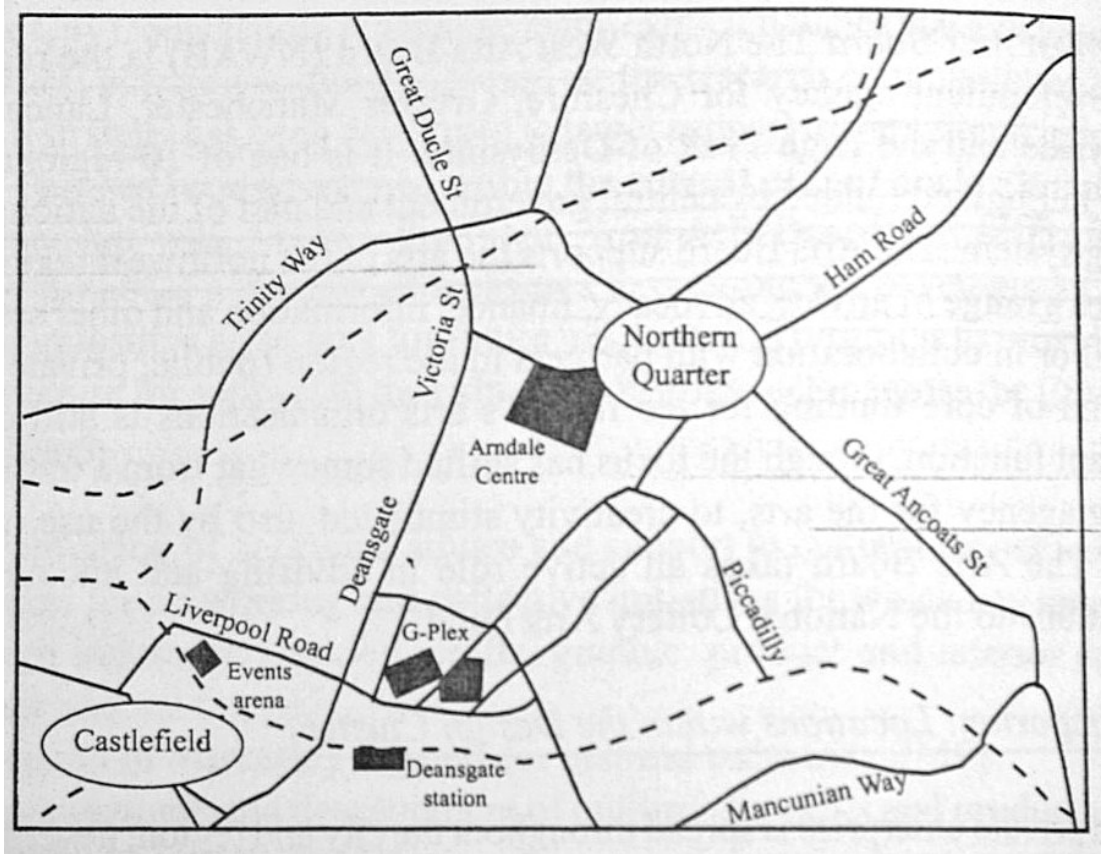
Kent konseyinin kültürel endüstrileri geliştirmeyi amaçlayan stratejisi, sektörü desteklemek için gerekli temel altyapıyı kurmayı hedefler. Bu amaçla aşağıdaki yollar izlenir:

- Kültürel endüstrilere özelleşmiş danışmanlık ve desteğin sağlanması;
- Tasarım endüstrisi (grafik, moda, ürün ve iç mekân tasarımı), müzik ve medya arasındaki ortaklıkların desteklenmesi;
- Kültürel endüstriler alanındaki KOBİ'lere pazarlama desteği sağlanması;
- Kültürel endüstriler sektöründe multimedya yeteneklerinin ve ürünlerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi;
- KOBİ'lerin ihtiyacı olan yetenek ve bilginin sağlanması.

Kent konseyinin konuyla ilgili olumlu bir stratejisi olsa da sanat ve kültüre yatırım yapmak için kısıtlı kaynakları vardır. Manchester, kentte kültürel altyapıya yatırım yapmak için Ulusal Piyango Fonu'ndan destek almıştır.

Bölgesel sanat geliştirme ajansı North West Arts Board (NWAB) İngiltere'de merkezî hükümet tarafından desteklenen 10 bölgesel sanat kurulundan biridir. Bu kurum da danışmanlık, avukatlık, finans ve bilgi gibi alanlarda destek vermektedir.

Manchester'ın yaratıcı bir kent olma yönündeki girişimleri ulusal ölçekte de bu şekilde destek görmektedir.

Harita 3-1: Castlefield ve Northern Quarter'ın Manchester kenti içindeki konumları (Van den Berg ve diğ., 2001b)

Sektördeki şirketler kentte ve bölgede yayılmış olsalar da kentte kültürel endüstrileri sembolize eden iki alan öne çıkar. İlk olarak Castlefield bölgesi Kentin Roma döneminden kalan tarihi çekirdeklerinden biridir. Üç büyük kanal ve önemli demiryolları burada kesişir. 1900'lerden sonra terk edilmeye başlamıştır son yıllarda kentin kültürel kalbi haline gelmiştir. 19. yy. endüstriyel mimarisinin tipik bir örneğini yansıtan bölgede günümüzde kültürel aktiviteler yer almaktadır (Van den Berg ve diğ., 2001b).

İkinci olarak Northern Quarter kültürel endüstrilerin birçok alt sektörünün uç noktasını sembolize eder. Bu bölge 550'den fazla işletme ve organizasyona ev sahipliği yapmaktadır. Northern Quarter bir alış-veriş, müzik, yeme-içme, moda, eğlence, yaşam ve çalışma merkezidir. Bölgenin dönüşüm süreci bir grup özverili yerel girişimci tarafından desteklenmiştir (Van den Berg ve diğ., 2001b)

Manchester, İngiltere'deki en büyük bölgesel kültürel endüstriler sektörüne sahiptir. Popüler gençlik kültürü için bir merkez olarak bilinen Manchester'ın bu özelliği, kültürel girişimlerin gelişmesi için verimli bir taban sağlamıştır. City Pride manifestosunun stratejilere yansımaları kentin bu yöndeki gelişimini desteklemiştir. Yine de özellikle tasarım alanındaki kümenin daha da büyümesi gerekmektedir. Şirketler ve eğitim kurumları arasındaki ilişkiler güçlendirilmeli ve tasarım şirketlerinin uluslararası ağlarla daha çok bağlantı kurmaları gerekmektedir.

Fotoğraf 3-2 Northern Quarter – Manchester (URL-2,2010)

Fotoğraf 3-3: Castlefield – Manchester (URL-flickr,2010)

3.3.3 Ruhr Vadisi

Ruhr bölgesi Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya eyâletinde bulunan, 7.3 milyonluk nüfusu (2008) ve 4.435 km²'lik alanıyla Almanya'nın en büyük metropoliten yerleşim merkezidir. Duisburg, Mülheim an der Ruhr, Essen, Gelsenkirchen, Bochum, Oberhausen, Bottrop ve Dortmund bu bölgenin belli başlı kentleridir. Ruhr bölgesi halk arasında Pott veya Kohlenpott olarak da anılır. Yakın bir zamana kadar esas gelir kaynağı kömür ve çelik üretiminden sağlanan bölge bugün ise Almanya'nın Bilişim Teknolojisi (IT), lojistik ve alternatif enerji merkezidir.(URL-1, 2010)

Kuzey Avrupa'nın önemli ticaret aksları üzerindeki merkezi konumuyla Ruhr kentleri uzun süre boyunca zenginlik ve gelişme kaynağı olmuşlardır.

Ruhr, belirli bir merkezi olmayan fakat merkezî kentlerin işlevsel uzmanlaşma hiyerarşisi içinde organize olmuş bir konürbasyon olarak tanımlanmaktadır (Houtum, H., Lagendijk, A., 2001).

Ruhr bölgesi, 1960'lardan itibaren sanayi krizinden ciddi biçimde etkilenmiştir. Önceden başarının kaynağı olan etmenler, giderek birer sorumluluğa dönüşmüştür.

Ruhr Bölgesi Belediyeler Birliği, özellikle 1990'lardan itibaren endüstriyel miras ve bölgenin birçok diğer yönünü pozitif olarak göstermeyi hedefleyen bir kültürel stratejileri yürütmektedir (Houtum, H., Lagendijk, A., 2001).

Harita 3-2: Ruhr Bölgesi Haritası (URL-wiki, 2010)

IBA – Internationale Bauausstellung (Uluslararası Yapı Sergisi) girişimi, modern işlevler ve yaratıcı tasarımları birleştirerek, eski endüstriyel mirası yeni mekânlara dönüştürmektedir (Houtum, H., Lagendijk, A., 2001).

IBA tarafından gerçekleştirilen Emscher Park Projesi bölgesel ölçekte Batı'da tamamlanan en büyük yenileştirme projelerinden biridir. Almanya'nın ağır sanayi bölgesinin yeniden değerlendirilmesini sağlayan projenin ana çıkış noktalarının en önemlilerinden bir tanesi ekolojik sürdürülebilirliğin mutlak olarak sağlanmasıdır.

Bu proje ile Almanya hem yeni bir kültür ve turizm alanını, hem sanayi tarafından yok edilen doğayı, hem de sanayinin yerine temiz bir istihdam alanı yakalayarak ekonomiyi geri kazanmıştır. Projede ekonomik, sosyal, ekolojik, mekânsal ve fiziksel sürdürülebilirlik başlıklarının tamamı sağlanabilmiş konumdadır. Sanayinin bile

mekânsal bellek adına sürdürülebilmesi önemli bir bakış açısını göstermektedir (Görgülü, 2009).

Sanayi fonksiyonlarının terk edilmesi ile ortaya çıkan kriz ortamından ciddi biçimde etkilenen bir sanayi bölgesi olan Ruhr, bu dönemde kurulan Ruhr Bölgesi Belediyeler Birliği'nin belirlediği vizyon ve stratejik yaklaşım ile yeni bir ekonomik ve mekânsal olarak yeniden yapılanmıştır. Sanayi tesisleri yeniden işlevlendirilerek ayrıcalıklı mekânlar yaratılmıştır. 1990'lardan bu yana devam eden dönüşüm süreci Avrupa'daki en başarılı örneklerden biridir ve ölçeği itibarıyla oldukça özgün bir projedir.

Fotoğraf 3-4: Zollverein kömür madeni kompleksi – Essen (URL-wiki, 2010)

3.3.4 Helsinki

Helsinki bölgesi 12 belediyeden oluşur ve nüfusu 1,2 milyondur. Bu bölgenin merkezindeki Helsinki, Vantaa, Espoo ve Kauniaien kentlerini kapsayan Helsinki Metropolitan Alanı'nın nüfusu da 980.000'dir.

Finlandiya'nın başkenti olan Helsinki kentinin nüfusu 560.000'dir. Finlandiya'nın nüfusu ise 5 milyondur (Van den Berg ve diğ., 2001b).

Helsinki'nin kalkınmada karşılaştığı temel zorluklar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Van den Berg ve diğ., 2001b):

- Küresel rekabet ortamındaki yerini yüksek yeterlilik ile korumak
- İşsizlik
- Yaşlı nüfusun artması ve işgücü yetersizliği
- Belediyelerin bütçelerinin büyük bölümünü kamu hizmetlerini sağlamak için ayırması
- Düşük konut üretimi ve yüksek konut fiyatları

Fotoğraf 3-5: Helsinki Limanı ve Helsinki Katedrali (URL-wiki,2010)

1990'ların başında piyasalardaki durgunluktan sonra Helsinki yeni stratejiler oluşturmuştur. "genel stratejiler" adı verilen bu stratejiler 1997'de kent konseyinde kabul edilmiştir. Daha önce geleneksel bütçe planlama yönetimi ile yürütülen belediye faaliyetleri artık vizyoner ve stratejik düşüncelerle yönlendirilmektedir. Bu doğrultuda 1996 yılında metropoliten alandaki valiler, üniversitelerin rektörleri, iş dünyasından liderlerin bir araya gelerek Helsinki Bölgesi'nin Avrupa'daki yarışmacı kapasitesini tartıştıkları Helsinki Club kurulmuştur. Bunun sonucunda 1997 yılında

yayınlanan “Success Strategies and Partnership Projects¹⁰” başlıklı rapor beölgedeki ile ilk bölgesele stratejiler ortaya konmuş ve bu doörlultuda birçok ortaklık geliştirilmiştir (Van den Berg ve diö., 2001b).

2002 yılında Helsinki Club II toplanmıştır ve bölgel için ortak bir vizyon ve genel stratejiler geliştirilmiştir.

Helsinki’yi yaratıcı bir kente dönüştürmede üç ana strateji vardır. Kent konseyi bilgi tabanlı ekonomiler, költür ve uluslararasılaşmayı vurgulamıştır. Bunlar hem temel sosyal servisler hem de özel kentsel politika projeleri ile uygulanmıştır.

Uluslararasılaşma stratejilerinde ilk adımlar 1990’ların ortasında Finlandiya’nın AB’ye girmesi ile başlar. Bunun dışında Helsinki Valisi 2001-2002’de Eurocities’in başkanlığını yapmıştır. Belediyenin bütün birimleri ve elemanları kendi alanlarında uluslar arası olarak aktiftir. Aynı zamanda uluslar arası etkinlikleri kente çekmek hedeflenmektedir. Bu, yaratıcılığı geliştirmek için temel bir ihtiyaç olan yeni fikirler öğrenmek ve geliştirmek için etkili bir yol olarak görölmektedir.

Helsinki 2000 yılında Avrupa Költür Başkent’lerinden biri olmuştur. Bu yıl içinde kente birçok yeni festival kazandırılmış ve başlatılan birçok etkinlik kalıcı hale gelmiştir.

2001 yılında Helsinki’deki költürel işletmelerin toplam hacmi 4,8 milyar Dolar’dır ve bu da tüm endüstrilerdeki iş hacminin %9,2’sine dek gelmektedir.

Bilgi tabanlı ekonomide yaratıcılığın temeli yaşam boyu öğrenmedir. Kreşlerden üniversitelere kadar yaygın kamusal eğitim sistemi, tüm nüfus gruplarından insanların kendilerini geliştirebilmeleri için fırsat sağlar (Van den Berg ve diö., 2001b).

1995’te bölgedeki temel aktörler Culminatum adlı birliöi kurmuştur. Bu birlik Helsinki, Espoo, Vantaa belediyeleri, Uusima Bölgesele konseyi, bölgedeki üniversiteler, politeknikler, araştırma enstitüleri ve iş topluluğuna aittir.

Bu birliöin ana işlevi Helsinki Bölgesi’ndeki Uzmanlık Programı Merkezi’ni yönetmektir. Bu program İçişleri Bakanlığı’nın maddi destek verdiği bir bölgesele politikanın parçasıdır. İşletme, istihdam yaratımı ve bölgesele gelişmede en yüksek uluslar arası bilgi ve uzmanlık standardını sağlamayı hedefler. Bu merkez 6 alanda çalışır (Van den Berg ve diö., 2001b):

¹⁰ “Başarı Stratejileri ve Ortaklık Projeleri”

- Adaptif malzemeler ve mikrosistemler
- Gen teknolojisi ve moleküler biyoloji
- Dijital medya, içerik üretimi ve öğrenme servisleri için uzmanlık merkezi
- Lojistik için uzmanlık merkezi
- Sağlık ve sosyal güvenlik teknolojileri için uzmanlık merkezi
- Yazılım üretimi

Helsinki bölgesi, Finlandiya'nın ülke çapındaki politikalarının bir parçası olarak bölgedeki birçok kurumun da katılımıyla tanımlanmış stratejiler çerçevesinde Avrupa'nın en önemli multimedya ve bilişim merkezlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle kamunun desteği ve yönlendirmesi Helsinki örneğinde en önemli itici güç olarak göze çarpmaktadır.

3.3.5 Westergasfabriek

Amsterdam'daki Westergasfabriek 1883'te British Imperial Continental Gas Association tarafından kurulmuş bir gaz tesisidir. Yapıldığı zamanlar Amsterdam'daki en büyük gaz tesisidir. İlk yıllarda gaz sadece sokakların aydınlatılması için kullanılmıştır. Westergasfabriek'teki binaların çoğu Isaac Gosschalk tarafından "Hollanda Rönesansı" tarzının varyasyonları şeklinde tasarlanmıştır. Te Gashouder, mühendis Klönne tarafından tasarlanmıştır (URL-9, 2010).

1960'ta ülkenin kuzeyindeki Slochteren'de doğal gazın keşfedilmesiyle gaz üretimi kesilmiştir. Binaların bazı kısımları yıkılmıştır. 1990'ların başına kadar binalar belediyenin enerji şirketi tarafından şirket araçları için garaj olarak kullanılmıştır. 1989'da geri kalan binalar endüstriyel anıt olarak tescillenmiş ve yıkılmaktan kurtarılmıştır (URL-9, 2010).

Belediyenin enerji şirketi 1990'da tesisleri terk ettikten sonra, geçici olarak yaratıcı ve kültürel aktiviteler için kullanılmıştır ve başarılı olunmuştur.

Sonuç olarak Westergasfabriek Amsterdam'da ve hatta Hollanda sınırlarının ötesinde tanınan bir kültürel merkez haline gelmiştir. 1996'da yapılan Westergasfabriek'i geliştirme projesinin temelinde binaların ve parkın işlevlerinin yeniden tanımlanması vardır. 2003 yılında park açılmıştır. Bu tarihten sonra binalar birer birer restore edilmiş ve yeniden kullanılmaya başlanmıştır (URL-9, 2010).

Fotoğraf 3-6 Gashouder (URL-3,2010)

Fotoğraf 3-7: Zuveringshal West (URL-3,2010)

Fotoğraf 3-8 Machinegebouw (URL-3,2010)

Fotoğraf 3-9: Oostelijk Meterhuis (URL-3,2010)

Günümüzde Westergasfabriek yaratıcı ve kültürel etkinliklere mekân sağlamaktadır. Endüstriyel anıtlar ve onları çevreleyen park çok fonksiyonlu bir mekân ve modern bir kent parkı oluşturmaktadır. Alanda ağaçlar, çim alanlar, akarsular, ofisler, büyük ve küçük etkinlikler için mekânlar, barlar, restoranlar, bir sinema bir tiyatro vardır. Tamamı tüm gün erişilebilir ve kamuya açıktır.

Öte yandan Amsterdam'ın tarihi kent merkezinin batısındaki Westergasfabriek ve Westerpark'ta gerçekleşen bu dönüşümlere paralel olarak Westerpark Mahallesi'nde de benzer dönüşümler yaşanmış ve bunun sonucu olarak mahallede sosyal bir dönüşüm süreci yaşanmıştır.

3.4 BÖLÜM SONUCU

Günümüz ekonomik sisteminde yaratıcı kentlerin ne denli önem kazanmış olduğu açıktır. Kentler arası rekabette önde olan yaratıcı kentler, yaratıcı endüstrilerin aktivitelerini sürdürdüğü mekânlardır. Dünyada birçok kent yaratıcı faaliyetlerin gelişmesini sağlamak için çalışmaktadır. Post-fordist olarak tanımlayabileceğimiz üretim biçimleriyle işleyen yaratıcı endüstrilerin ekonomik ve mekânsal organizasyon biçimleri de bu çerçevede gelişir. Hem yerel ölçekte birbirlerine bağlı hem de küresel ölçekte dünyadaki diğer ağlara bağlı olan coğrafi olarak yoğun ağ konfigürasyonları; yani büyüme kümeleri, yaratıcı endüstrilerin en yaygın rastlanan organizasyon biçimidir. Yaratıcı kümeler genellikle kentsel, bölgesel veya ulusal politikalar çerçevesinde gelişirler. Bu politikalar temelde bazı sosyal, mekânsal ve ekonomik kriterleri sağlamayı hedefler. Yaratıcı kentlerin tarihsel gelişimi, mekânsal organizasyon yapıları, sosyal bileşenleri, kültürel politikaların yaratıcı kentleri geliştirmekteki rolleri ve dünya örnekleri incelenerek çizelge 3-5 oluşturulmuştur.

Çizelge 3-5: Yaratıcı kentler için gereksinimler ve sağlanması gereken ölçütler

	Toplumsal	Mekânsal	Ekonomik
Gereksinimler	• Yaratıcı sınıfın kentte var olması	• Yaratıcı kentsel ortam	• Yaratıcı kümelerin oluşumu
Sağlanması gereken koşullar	• Sanat ve tasarım eğitime kolay erişim • Kültürel etkinlikler • Yüksek yaşam kalitesi • Düşük yaşam maliyetleri • Yüksek toplumsal tolerans • Yüksek toplumsal çeşitlilik	• İnsan ölçeğine uygunluk • Sürpriz mekânlar yaratmak • Ayrıcalıklı mekânlar yaratmak • Dinamik ve canlı mekânlar yaratmak • Akılda kalıcı mekânlar yaratmak • Kimlikli mekânlar yaratmak • Erişilebilirlik düzeyinin yüksek olması • Yürünebilir bir ortam sağlamak	• Logo/slogan oluşturulması • Kültürel üretim ve tüketimin desteklenmesi • Ağların desteklenmesi • Özelleşmiş danışmanlık hizmetlerinin sağlanması • Pilot projeler ve yatırımlar yapılması

4 BİR KÜLTÜR VADİSİ OLARAK HALIÇ'IN YARATICI KENT KRİTERLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1 HALIÇ'IN TARİHSEL GELİŞİMİ

M.Ö. 660 - 1453 Yılları Arası

Antik çağlarda adı 'Keras' olan ve Kydaros (Alibey Deresi) ile Barbyses (Kağıthane Deresi)'nin aktıkları noktalardan oluşmuş bir alan olan Haliç'te bilinen ilk yerleşmenin, Megaralı Byzas tarafından M.Ö.7.yüzyılda bugünkü Sarayburnu bölgesinde kurulduğu bilinmektedir. Yunanistan-Megara'dan yeni bir yurt aramak üzere Byzas liderliğinde yola çıkan göçmenler tarafından, Delf kahininin, kendilerine yeni yurtlarını Khalkedon (Kadıköy) 'Körlerin Ülkesi Karşısında' kurmalarını öğütlemesi üzerine, MÖ 660 yıllarında kurulan bu ilk şehir devleti, mekânın tarihini Antik Dönem'e kadar taşımaktadır.

Dionysios Byzantios ve ünlü coğrafyacı Strabon, 'Byzantion Keras'ı olarak adlandırdıkları Haliç'in, gövdeden çıkan dallar gibi birçok koy ve bağlanan derelere, dereciklere ayrılması nedeniyle geyik boynuzuna benzetmektedirler. Dallanan bu su yolları ile oluşan Haliç'in bazı elverişli koylarında ise yerleşmelerin bulunduğu bilinmektedir. Alibeyköy, Soya Merası denilen yerde M.Ö.2.yüzyıla ait mezar ve mahzenler, Küçükköy'de ise M.Ö.4.yüzyıla ait koku kabı gibi kalıntılar bunu bize göstermektedir. Prokopius'un 'İstanbul'da Iustinianus Dönemindeki Yapılar' kitabında, Keras (Haliç) için koyun sonunda, oldukça dik bir alanda (Eyüp Bölgesi), Aziz Kozmas ve Aziz Damianos'a adanmış bir tapınak olduğundan ve düz kayıklarla gelen hastaların liman içine girdiklerinde, bir akropol üstündeymiş gibi görünen bu tapınakta umutlarını tazelediğinden bahsedilmektedir (Turnalı, 2004).

Yine farklı kaynaklarda Haliç kıyısındaki en yoğun iskan yerlerinden biri olması gereken Cidarus'da (Alibeyköy) geniş bir alana yayılan mimari kalıntılar için İmparator Aleksios Komnenos (1081-1118) tarafından inşa ettirilmiş olan deri atölyeleri veya bir hamam olabileceği fikri ortaya atılmışsa da, bazı kavisli mermer

blokların bir havuz parçası olabileceği düşüncesi ile burasının İmparator I. Basileios Devri'ne (867-886) ait bir manastır veya çiftlik evi olabileceği konusunda da bir takım iddialar bulunmaktadır. Kentsel mekânın tarihi açısından bir diğer önemli tespit Cidarus ve Barybses Deresi'nin üzerinde kurulu olan ve Haliç'in ilk köprüleri olarak bilinen iki ahşap köprünün varlığına dayanmaktadır (Karakaya, 2004).

Harita 4-1 Floransalı Rahip ve Kartograf Christoforo Buondelmonte'nin 1420 yılında İstanbul'u ziyaret ettiği sırada çizdiği bu haritada Hasköy sırtlarında yel değirmenleri, Marmara sahilinde iki kat surlar, Yenikapı'da dere ağzı ve limanlar, kent içinde önemli anıtsal yapılar gözlenmektedir (İstanbul Haritaları, 1990).

Haliç'in genel silüetinin biçimlenişinde Bizans Dönemi'ne ait yapılanmanın önemli bir belirleyiciliği vardır. Özellikle Tarihi Yarımada, Haliç'e paralel tepeler çizgisini

birbirine bağlayan ve üzerindeki forumlar çevresindeki anıtsal yoğunlaşmayla kentin kaburgasını oluşturan 'Mese' diğer adıyla 'Divanyolu' tarafından şekillenmiştir. Haliç'in genel silueti bu yol sistemiyle topografyanın ortak etkileri sonucunda ortaya çıkmıştır (Yüçetürk, 2001).

Diğer taraftan eski Blakhernai (Ayvansaray) mıntıkasından Eyüp'e uzanan topraklara ve Cosmidion adlandırılan topraklar sur dışında kalan ve birçok kilise, manastır ve imparatorluk köşklerinin yerleşim alanını oluşturmaktaydı. İnziva, ibadet ve avlak yeri olarak Cosmidion bugünde dini merkez olma özelliğini korumaktadır. Manevi ziyaretgahlar olarak Müslümanlar için Eyüp Sultan, Hristiyanlar için Fener, Yahudiler için Balat baş merkez olma özelliğini günümüzde de devam ettirmektedir (Turnalı, 2004).

1453 - 1937 Yılları Arası

Osmanlı örgütlenme sisteminin, yönetim, hizmet üretimi (zanaat ürünleri üretim ve dağıtımı) ile savaş ekonomisi ürünleri üretimine (tophane, baruthane, tersane vb.) ait tesisler Suriçi ile birlikte Haliç'in iki yakasında yapılandırılmıştır. Bu yönetsel ve ekonomik örgütlenmeye dair izler, Haliç'in belli başlı dönemlerinin sosyal ve fiziksel yapısına ilişkin varsayımlarda bulunmayı bir anlamda kentsel belleği takip edebilmeyi mümkün hale getirmektedir. Saray, Bedesten, Kapalıçarşı'yı besleyen Liman ve çevresindeki kapanlar arasındaki ilişki; Ayasofya'dan başlayan ve kuzeybatıya yönelen kutsal aks üzerinde kurulan sultan camileri ve külliyesi; kentin yaşam zinciri açısından önemli tarım alanlarında istihdam edilmek üzere getirilen göçmenlerin çekirdeğini külliyesinin oluşturduğu Eyüp ve hinterlandında yerleşimlerin varlığı bu belleğin önemli izlerinden bazılarıdır.

"Haliç İstanbul'un coğrafi bakımdan nadide bir köşesi derken, coğrafi konumu, merkezi iş bölgesinin uzantısı olamaması, hem konut, hem banliyö, hem de tarihi sanayi mıntıkası olmasını kastediyoruz. Haliç'in bir özelliği de esasında Osmanlı İstanbulu'nun doldurduğu ve tarihi biçimini verdiği bir mekân olmasıdır. 15-19. yüzyıl İstanbul tarihinin geçirdiği mekân değişikliği, kültür ve hayat tarzı değişikliği bu kıyılarda görülebilir..." (Ortaylı, 1994)

Bir dönemin en büyük ticari aktarma merkezi olmasının dışında tarihi ve kültürleri ayıran bir baraj olarak Haliç, her döneminde yerleşim alanlarını oluşturan toplulukların sosyal yapısını farklılaştırmıştır.

"Hareket halindeki bir sahille, karşısında uyuyanı ayıran iki-üç yüzyıllık bir zaman aralığı." (Loti, L'Exilée, 1893)

Loti'nin bu ifadesi Haliç'in farklı zamansallıklara sahip Eyüp ile Galata ve Pera'yı birbirinden ayırmasına ilişkindir. Özellikle fetihten sonra şehrin hemen hemen tamamen Müslümanlarla iskan edildiği ilk yerleşim yeri olarak Eyüp, İstanbul'un

tarihi ve sosyal gelişimi açısından büyük öneme sahiptir. Bugün için iskan ve çeşitli göç hareketlerine sahne olan Eyüp, içinde bulunduğumuz yüzyılda, hem kendi içindeki sosyal yapı, hem de çevresindeki yakın komşuları Gaziosmanpaşa ve Alibeyköy gibi iki değişik sosyal örgülü modern mekân ile birlikte, geleneksel sürekliliğin yaşandığı bir yerleşim alanıdır (Elpen, 2004).

Suriçi'ne bakıldığında ise kuzey yakasında surlarla çevrili Galata'ya karşı, güney yakasında Bizans Dönemini takiben sur içinde gelişmenin Osmanlı tarafından da sürdürüldüğü bilinmektedir. Bir taraftan tepelere yapılan tarihi binalar, silueti belirginleştiren yüksek gabarileri ile Haliç'in yeni vurgulu kimlik öğelerine oluştururken diğer taraftan yerleşmeler genelinde de Suriçi yerleşmeleri olan Cibali, Fener, Balat ve Ayvansaray gibi semtlerin tarihsel süreklilik içinde kentsel yoğunluğa sahip mekânsal oluşumlar olduğu bilinmektedir. Sur içinde güçlü kimliği öne çıkaran bu semtler evleri, kiliseleri, sinagogları ile her dönemde Haliç kimliğinin merkezinde yer almıştır (Önem, Kılınçaslan, 2005).

Şekil 4-1: Tarihi Yarımada ve Haliç'in Gravürü. G.A.Vavassore. 1558 (İstanbul Haritaları, 1990).

Mekânsal yapılaşmadan da anlaşılacağı üzere tarihi boyunca Haliç'in kozmopolit kültürü, Müslümanlar ile birlikte Musevi, Ermeni, Rum toplulukların varlığıyla şekillenmiştir. Müslüman kesim genellikle, Aksaray-Laleli aksı ve çevresinde odaklanırken, İstanbul Osmanlı başkenti olduğu dönemlerde azınlıklar ekonomik

uğraşlarının ve Batı ile ilişkilerinin bir yansıması olarak Haliç, Boğaz ve Marmara kıyılarında yer almışlardır (Önem, Kılınçaslan, 2005).

17. yüzyılda nüfusun yerleşim alanları; Ermenilerin Samatya'ya, Rumların Marmara Kıyıları ile Galata'ya, Türklerin ise Eyüp, Tophane ve Üsküdar'a yerleştirilmesi şeklindedir. Zamanla Yarımada dışına doğru Eyüp, Kasımpaşa, Hasköy, Piripaşa, Sütlüce'ye doğru yerleşim alanları yayılmıştır. Latin'ler Sirkeci ve Haliç kıyılarından Galatasaray ve Beyoğlu'na, Rumlar Galata, Kasımpaşa, Tophane ve Patrikhane'nin bulunduğu Fener civarına, Ermeniler Samatya, Kumkapı sahilleri arasında kalan kısımlara; Museviler ise Bahçekapı ve Balat bölgelerine yerleşmeye devam etmiştir (Yücetürk, 2001). Başlıca ticari iskelelerde özellikle Bahçekapı'dan Balat'a kadar sıralandığı görülmektedir. Karşı kıyıda ise büyük ticari Haliç'ten yukarı Kasımpaşa'ya kadar uzanan Frenk Limanı yer almıştır.

Osmanlı'nın fethedildiğinden itibaren kentin bu iki yakasını birlikte düşündüğü, arazi kullanım kararlarından ve sonuçlarından giderek kıyıların iskeleler ile donatılması sürecinde Haliç suyolunun kent ölçeğinde ulaşım ortamı rolü üstlenmesinden anlaşılmaktadır (Yenen, Yakar, 2007).

Harita 4-2: XVII.yüzyıl. İstanbul'un da Haliç (İstanbul Haritaları, 1990).

Harita 4-3: 1734'de İstanbul'un yerleşim merkezleri. Dimitrie Cantemir (İstanbul Haritaları, 1990).

18.yüzyıl'a gelindiğinde ise Batılılaşma ile Haliç kıyı ve yamaçlarında da değişiklikler görülür. Dere'nin yatağı değiştirilerek 1720'lerden sonra mamur edilen ve bölge için kültürel havza niteliği taşıyan Kağıthane, Haliç'in yapısını özellikle ayrıcalıklı bir yere getirilerek saraylar inşa edilir. Roma ve Bizans döneminde Pissa Köyü'nün yerleşke alanı olan Kağıthane'nin, Fetih'ten sonra 17.yüzyıl başına kadar sönük bir

yer olmakla birlikte, bölgede 200 kadar bağlı bahçeli ev ve değirmenin olduğu tahmin edilmektedir.

Fotoğraf 4-1: Kağıthane Köy (Irmak, 2002).

Harita 4-4: Yaklaşık 1840’larda Tarihi Yarımada, Haliç, Beyoğlu ve Kadıköy (İstanbul Haritaları, 1990).

Bizans'ın kağıt imalat atölyelerinin burada olmasından dolayı Kağıthane olarak adlandırılan semtte, Evliya Çelebi'nin 1655'lerdeki anlatımına göre kağıt atölyelerinin kalıntılarına rastlamak mümkünse de bugün için bahsi geçen kalıntılar tamamen ortadan kalktığı görülmektedir (Irmak, 2004). Roma ve Bizans döneminde halkın en önemli mesire, eğlence ve plaj yeri olan ve bu özelliğini Osmanlı Dönemi'nde de koruyan Kağıthane Vadisi'nin, ortasından suyu kaliteli bir derenin geçtiği, geniş çayırırlıkları ile de uzun bir dönem Haliç için önemli bir imaj ögesi olmuştur.

Kanuni tarafından hassa bahçeleri içine alınan Kağıthane, Osmanlı'da III.Ahmed dönemi, uzun süren savaşlar sonrası barış ve sivilleşme döneminin de aynası olmuştur. Burada inşa edilen yazlık saray, ortama hakim olması istenen barış atmosferinin bir yansımasıdır. Açılış töreninde şairler tarafından 'Sa'dabad' olarak adlandırılan Kağıthane'de saray, bahçe ve su düzenekleri oluşturulmaya çalışılmış, sarayın kurulduğu noktadan köye kadar olan 1100 metrelik mesafede dere düz bir kanal içine alınarak, önüne mermer kaskadlardan yapay çağlayanlar oluşturulmuştur (Irmak, 2004). 1722'de inşa edilen Sa'dabad Sarayı mekânsal konumu ile kısa zamanda önemli eğlencelerin merkezi haline gelmiş, Devlet, yabancı heyetlere saltanatın gücünü göstermek üzere görkemli şölenlerini Kağıthane'de yapmaya başlamıştır.

Büyük imar faaliyetlerin yaşandığı bölgede Bizans Dönemi'nden Haliç'e bakan ve Marmara'yı gören plato düzlüğü sarayların kurulduğu iki alandan biri haline getirilmiştir. Bu yüzyılda saray ve kasır yerleşmesinin Haliç'te hareketlendiği görülür (Eruz, Yıldırım, 2004). Kısa sürede Saray'dan Silahtarağa'ya doğru sonrasında Haliç kıyı ve yamaçlarında 173 tane daha kasır inşa edilse de 1730 Patrona Halil ayaklanmasına bağlı olarak bu yazlık yalı ve kasırların tamamı ortada hiç bir şey kalmamacasına yakılmıştır. Bunlardan bir kaç örnek verecek olursak;

Atiye Sultan Sarayı: Kağıthane Kasr- Hümayun. Kasrın önündeki geniş alan Kağıthane Mesiresi olarak anılmaktadır. Bu alanda Sultan Abdülaziz her 6 Mayıs günü İstanbul'un tüm okullarına kuzu ziyafeti vermektedir. Sonraki padişahlar döneminde burada Hamidiye Su Yolları kurdurulur. Kağıthane ayazmasının suyunu çok beğendiği için Mecidiyeköy'e bir terfi istasyonu yaptırarak, suyu Yıldız Sarayı'na ulaştırır... Günümüzde bina grubundan geriye kalan sadece taş kalıntıdır (Irmak, 2004).

Koşu Köşkü: Köşkün arazisi üzerinde günümüzde bir benzin istasyonu ve bir fabrika bulunmaktadır (Irmak, 2004).

Poligon Sarayı: II. Abdülhamid de Kağıthane vadisine bir kasır yaptırır. Bu yapı Kağıthane'ye kurulan poligon sarayının başına inşa edilir. Sarayın yerine Havagazı İdaresi Gazhanesi kurulur, mülkiyeti de İETT'ye verilir. 1995'de ise Gazhane kaldırılarak bu alan otobüs garajı olarak kullanılmaya başlanır. Alan halen Kağıthane Poligon otobüs Garajı ismiyle faaliyet göstermektedir (Irmak, 2004).

Bilinen diğerleri; Bahariye'de Bahariye Kasrı, Alibeyköy'de Hüsrevabad Kasrı, Eyüp'te Valide Sultan Köşkü, karşısında Karaağaç Sarayı ve Bahçesi, Haliç girişinde Tersane Sarayı ve Bahçesi Haliç Hane'leri olarak sayılabilir.

19.yüzyılda kentin geneli ile birlikte yangınlar, Haliç'in fiziksel yapısında önemli değişimlere neden olmuştur. Sokakların dar ve dolambaçlı oluşu, saçak, cumba, çardak çıkıntıları, özellikle konutların ahşaptan ve çoğu yerde bitişik nizamda yapılması ev arasında yangın duvarı bulunmaması, şehir bir yarımada üzerinde olduğundan rüzgarın ve fırtınanın eksik olmaması, itfaiye örgütünün ve yöntemlerinin geliştirilememesi tarih boyunca İstanbul yangınlarının afete dönüşmesine sebep olan unsurlardır. Bahsi geçen unsurlara bağlı olarak, 1501 yılından, 1911 yılına kadar Haliç'te toplam 30'un üzerinde yangın meydana gelmiştir (Başkan, 2004).

Belli zaman aralıklarında neredeyse rutin olarak gerçekleşen bu yangınlar semtlerdeki geleneksel yol dokusunun değişmesine ve yerini, batı özentisi ile yapılan dik kavşaklı ızgara yol sistemine bırakmasına neden olmuştur. Artan yerleşme yoğunluğuna bağlı olarak konut alanlarını küçük parçalara ayıran bu sistem yeşil alanların ciddi oranlarda azalmasına da neden olmuştur.

Yerleşim topografyasını önemli ölçüde etkileyen yangınların sonrasında özellikle enkazın kaldırılmadan zemine bastırılması toprak kotunun yükselmesine buna bağlı olarak da yeni mekânsal düzenlemelere gidilmesini beraberinde getirmiştir. Bu durum birçok tarihi eserin de harap edilmesi ile sonuçlanmıştır. Şehrin topografyasının değişmesine neden olan yangınlar Haliç yerleşim mimarisinde de büyük değişikliklere neden olmuştur. Ahşap binalardan taş yapı binalara geçişin yaşandığı bu dönemde Batı tarzı mimari İstanbul mahalle ve semtlerinde görülmeye başlanmıştır (Başkan, 2004).

İstanbul'un Batılı örneklerle benzer şekilde modernleştirme süreci mekânsal dokuların yapısal biçimlenişi ölçeği ile sınırlı kalmamıştır. Batının büyük şehir imgelerinin ve şehir resimlerinin modellerinin taşınarak, altyapı hizmetleri ile birlikte belediye örgütlenmesi getirilmesinin dışında, kent merkezinin gelişimi ve buna bağlı

işlevsel bölgelendirmeye dayalı verilen büyük ölçekli kararlar da 19.yüzyıl İstanbul'unun çehresini önemli ölçüde değiştirmiştir.

Bununla birlikte Avrupa'nın şehirleşme çabası için kabul edeceğimiz 19.yüzyıl kentleşmesi, İstanbul için belli bir oranda geçerli sayılabilse de kentin özellikli topografyası farklı bir gelişim sürecinin yaşanmasına neden olmuştur. Çeşitli nitelikteki sular tarafından kuşatılmış ve suyun kenarlarını izleyen, karşı yakayı panoramik bakışla gösterip yaklaştıran inişli-çıkışlı topografya, kısacası İstanbul'un suyla olan ilişkisi ile biçimlenen coğrafi yapısı, kentleşme açısından en önemli belirleyicidir. Merkezi çekirdeğin dört bir tarafında halkalar halinde gelişen Avrupa kentleşme biçiminin tersine, iki tarafı Marmara ve Haliç'in sularıyla çevrili olduğu için genişlemeye elverişli olmayan üçgen bir yarımada yayılmış olan İstanbul'un tarihi çekirdeği, 19.yüzyıl ortalarında başlayan modernleşme eğiliminin karşı yakaya taşınarak gerçekleşmesine neden olmuştur. Eski şehir değişmeyen, dolayısıyla da kaybeden geleneksel kesimlere bırakılırken, modernleşme eğiliminden nasibini alanların, yani kazananların karşı yakaya taşınarak, Galata'nın Haliç ve Boğaz yamaçlarında yeni bir şehir kurmaya başlaması kent çekirdeğinin lineer bir bölge üzerinde gelişmesine neden olmuştur. Özellikle Yönetici elitin yeni çalışma ve ikamet binaları olan sarayları, kışlaları Yıldız ve Dolmabahçe'ye taşınması kentin gelişimine ilişkin önemli bir göstergedir (Bilgin, 2002a).

Bu bağlamda İstanbul'un mekânsal coğrafyasının 19.yüzyılın ortaları ile 1940'lar arasında yeniden yapılandığı söylenebilir.

Bahsi geçen süreç içinde Erken Osmanlı döneminde hızla ve daha farklı bir biçimde gelişen Haliç'in kıyıları, ilerleyen zamana bağlı olarak farklılaşan bir görünüm kazanmıştır. Bölge kısa süre içinde devletin büyük bir savaş ve ticaret limanı halini alırken, kıyılarda buna göre çeşitli tesisler kurulmaya başlanmıştır. Osmanlı donanma tesisleri, Haliç'in Bizans döneminde genellikle boş olan yukarı kıyısında yeni yerleşirken, ticaret merkezleriyle sivil gemicilik Haliç'in güney kıyısında gelişme göstermiştir (Oktar, Genç, 2004). Kıyılarında yaşanan bu sanayileşme Eyüp sırtları, Taşlıtarla, Rami gecekondu semtlerinin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle 18.yüzyıla tarihlenen göçün, Anadolu'da yaşanan huzursuzlukların iyice artması ile yoğunlaşmasına bağlı olarak bu bölgelerde bekâr erkekler ile birlikte ailelerin yaşadığı gecekondu mekânlarını ortaya çıkarırken, Suriçi'nde ki yangınların artması da bu alanların gelişmesinde önemli ölçüde pay sahibi olmuştur. Gecekondu alanlarının 10–15 yıl içinde çevreye yayılması ise Haliç'in kimliğini önemli ölçüde değiştirmiştir. (Önem, Kılınçaslan, 2005). İstanbul yakasında Silahtarağa, Alibeyköy,

Küçükköy, Silivritepe, karşı kıyıda Hasköy tepeleri ve Kasımpaşa kıyıları münferit yerleşim yerleri olarak nüfus yoğunluğuna sahip bölgelere dönüşmüşlerdir.

Dönemin kaçınılmaz uygulaması olarak sanayi bölgeleri ise Sultanların Boğaz kıyılarını tercih ederek, Haliç'te terk ettikleri saray alanlarında gelişmeye başlamıştır. 19.yüzyıl boyunca İmparatorluk sahil sarayları, köşk ve kasırları yıkılarak yerlerine askeri kurumlar, fabrikalar ve demiryolları terminalleri yapılmıştır. Bu anlamda kentin dönüşümünü imparatorluk arazilerinin kamulaştırılması olarak tanımlayan Kuban (2000) değişimin sadece fiziksel olduğunu belirtmektedir. Eski yelkenlilerin ve kalyonların yerini firkateynlerin ve gambotların alması gibi Haliç'te zarif mimariye ve renklere sahip ahşap sarayların yerini dokuma fabrikaları ve kütleli yeni-klasik üsluplu askeri kışlalar almıştır. Haliç'in sanayi alanı oluşu tarihsel yerleşimin gelişiminin doğal sonucudur (Kuban, 2000). 19.yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun endüstri merkezi olarak görülen İstanbul özelinde Haliç, sanayi oluşumları açısından, II.Mehmed'in tersane oluşumunu başlatması ile 15.yüzyıl'a tarihlenen bir geçmişe sahiptir. 18.yüzyıl ise sanayi yapılarının sayısının arttığı ve üretim türünün çeşitlendiği bir dönemdir. Bu gelişim 1960'lı yıllara kadar Eminönü, Fatih ve Eyüp'te yoğunlaşmıştır. Bu şekilde Haliç'in iki yakasında başlayan sınıai faaliyetler Haliç'in iki yakasından başlayıp Kağıthane üzerinden Şişli'ye dönen bir çember üzerinde gelişmiştir.

Dünyanın en güvenli ve doğal liman özelliğine sahip Haliç, konumu, oluşumu, doğal yapısı açısından tarihi gelişimi boyunca –ayrıca bölgenin iklim koşullarının gemicilik ve liman işlevi açısından uygun olması- önemli bir liman ve yük aktarma yeri iken, yine aynı özellikler nedeniyle çok sayıda endüstri yapısının yerleşim yeri haline gelmiştir (Köksal, 2006).

Haliç çevresindeki yeni fabrikaları, geç Osmanlı başkentinin sanayileşmiş çehresi olarak değerlendiren Kuban (2000), İmparatorluğun modernleşme ve sanayileşme çabalarının simgelerinin önce kışlalar, sonra da fabrikalar olduğunun altını çizer. Aynı nedenden dolayıdır ki 19.yüzyılda hava kirliliği unsuru olarak görülmeyen fabrikaların çevreye aykırı bir imge olarak da değerlendirilmeden kentin tarihi içinde bütün sur içine inşa edilmiştir.

Haliç'in Kuzey kıyısına ağırlıklı olarak gemicilik faaliyetleri (Haliç Tersaneleri, Lengerhane, Şirket-i Hayriye gibi), tuğla üretim yerleri (Sütlüce ve Kağıthane gibi) güney kıyısına gıda ve giyim sektörüne hizmet eden büyük fabrikalar (Cibali Tütün Fabrikası, Feshane-i Amire) kurulmuştur. Ayrıca 19.yüzyılda sahilde kıyıya dik konumlanan, sabun, gıda, tütün gibi farklı işkollarında çok sayıda üretim yeri ve

depo mevcuttur. Özellikle Haliç'te yoğunlaşan ve 20.yüzyılın ortalarına kadar faaliyetlerine sürdüren bu tesislerden bazıları 1980'lerde çevreyi kirlettikleri gerekçesiyle yıktırılmışlardır. Haliç'e sınırı olan belediyelerin yönetim alanına giren fabrikalar 19.Yüzyıl'da 151 adet iken, bugün sayıları 10'u geçmemektedir. Yıkımlar sırasında nitelikleri ve belgeleme işlemleri yapılmadan ortadan kaldırılan bu yapılar Köksal'a (2006) göre önemli bir endüstri arkeoloji mirasının geri dönüşümsüz kaybını teşkil etmektedir.

Haliç'in kuzey kıyısında bulunan ve 1998'de yıktırılan mezbaha binası, bugün aynı yerde aynı dış görünüşte, ancak 4 kat büyüklüğünde Sötlüce Kültür ve Sanat Merkezi'ne dönüşmüştür. Bunun dışında, endüstri yapıları arasında bugüne ulaşanlar sırasıyla; Haliç'in güney kıyısında yer alan Cibali Tütün Fabrikası, Feshane-i Amire, kuzey kıyısında yer alan Haliç Tersaneleri, Lengerhane, Sötlüce Mezbahası, Silahtarağa Elektrik Fabrikası'dır. Özellikle elektrik santralının kurulması bazı atölye ve fabrikaların bu bölgeye kurulmasını hızlandıran bir süreci başlatması açısından önemlidir.

1937 - 1950 Yılları Arası

1936 yılında İstanbul'un planlama çalışmalarını yönetmesi için Fransız planıcı Henri Prost çağırılmıştır. Prost Beyoğlu ve Anadolu yakası için ayrı planlar hazırlamış bu planlar 1939-1940 yıllarında Bayındırlık Bakanlığı'nca onanmış, 1950 yılına kadar yerel uygulama planları geliştirilmiştir. Bu dönemde İstanbul'un imarı, mevcut tarihi şehir merkezi etrafında ve her iki istikamete genişleyen tek merkezli büyüme modeline göre hazırlanan bölgesel nazım imar planları ile tarihi şehir dokusunun yıkılıp yenilenmesi şeklinde devam etmiştir. Plan kapsamında;

Ayasofya – Sultanahmet – Topkapı Sarayı'nı içine alan bölgenin arkeolojik sit alanı olarak belirlenmesi,

Haliç ve Boğaz silüeti göz önüne alınarak yapı yüksekliklerinin sınırlandırılması,

Haliç kıyılarının, ticaret ve sanayinin rasyonel bir şekilde oluşmasına olanak tanıyacak şekilde düzenlenmesi, Galata bölgesinde ise iki rıhtım arasında halka açık bir rıhtım planlanması,

Haliç'in güney yakasında bulunan limanın kaldırılarak, Yenikapı'da modern bir liman yapılması,

Atatürk köprüsünden Haliç'in sonlarına doğru olan bölgelerin büyük sanayiye ayrılması vb öngörülmüştür (Duranay, Gürsel, Ural,1972)

kalkması gibi doku farklılaşmalarına neden olmuştur. İstanbul Belediyesi tarafından Piccinato'ya hazırlatılan 1/10.000 ölçekli Geçiş Devri Nazım Planı'nda Ayvansaray-Defterdar arasında yer alan III. Haliç Köprüsü ve çevre yolu bağlantısı da 1960 sonrasında Boğaz Köprüsü'nün yapımı sırasında gerçekleştirilmiştir (KEGELYA, 2007).

1950'lerde su kıyılarının çeşitli kollardaki sanayiye dönüşmesi ile birlikte yol ağına yapılan müdahaleler bu bölgeyi bir iş alanı haline getirirken, Haliç'in çeşitli sanayi kuruluşlarının bıraktığı artıklar ile kirlenmesine neden olmuş, rehabilitasyonu için ise uzun yıllar çalışma yapılmamıştır (Önem, Kılınçaslan, 2005).

Takip eden yıllarda Menderes dönemi imar uygulamaları nedeniyle yoğunlaşan eleştiriler İstanbul için yeni bir plan arayışının ve Haliç'in gündeme yerleşmesine neden olmuştur. Bu anlamda 1958 yılında Haliç için Piccinato tarafından geliştiren öneriler önemli kentsel kararlar da beraberinde getirmiştir. Bu öneriler arasında;

İstanbul'un bir ticaret ve yönetim merkezi olması ile bağlantılı olarak sanayinin ülkenin iç pazarı yönünde kentin doğusuna doğru desantralize edilmesi, İzmir, Gemlik ve Bandırma'nın yeni sanayi kentleri olması,

Haliç kıyılarındaki sanayinin temizlenmesi, Topkapı ve Rami'de kurulan sanayiye hizmet edecek bir limanın Kazlıçeşme-Bakırköy arasında kurulması,

Önerilen kent şemasını desteklemek üzere bir ulaşım sistemi kurulması, bu doğrultuda Haliç'e üçüncü bir köprü, Boğaz'da Ortaköy-Beylerbeyi arasına bir köprü yapılması, köprülerin çevre doku ile bağlantılı ve çevre yolların gezi yolu olarak düzenlenmesi,

Suriçi ve sur dışındaki yeşil alanların Marmara ve Haliç kıyılarındaki yeşil alanlar ile bağlantısının sağlanması, yer almaktadır (Budun, 2008).

Bu öneriler bağlı alınan kararlar doğrultusunda 1960'larda sanayi alanları Eyüp, Rami, Gaziosmanpaşa bölgesinden kuzeye kayarak Küçükköy, Alibeyköy ve Kağıthane'ye ulaşırken, 1966'da İstanbul Sanayi Nazım Planı'nın yapılması ile Haliç kıyılarında sanayi işlevi dondurulmuştur. Sonrasında ise Haliç kıyılarından sanayinin kültürel miras olgusu gözetilmeksizin bertaraf edilerek, yeni kurulan organize sanayi sitelerine aktarımı ve yeşil alana ayrılan yeni dolgu alanlarının tesisi 1980'lerin ikinci yarısına değin sürdürülmüştür. (Olgun, 2009)

1980 - 2000 Yılları Arası

1980'li yıllarda Türkiye'de yaşanan siyasi, ekonomik ve toplumsal değişimlere paralel olarak kentsel uygulamaların merkezi yönetimin kontrolünde gerçekleşmesini amaçlayan bir anlayış hakimdir.

Türk hükümetinin dış piyasalara açılma hedefleri kapsamında İstanbul'a, Türkiye'nin vitrini olma görevi verilmiştir.

1985 yılında onaylanan 3194 sayılı imar yasası sanayinin kent dışına çıkarılması ile ilgili uygulamaları başlatırken, metropoliten alana bağlı organize sanayi siteleri ile kent yaşamını tanıştırmıştır. 1984 yılında kabul edilen 3030 sayılı yasa ise 'Büyükşehir' kavramını tesis ederek, yerleşme merkezlerini, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı ilçe konumuna getirmiş ve yerel yönetimlerin imar yetkilerinin artmasına neden olmuştur.

Bu yeni düzenlemeler ve bunlara dayalı uygulamalar sırasında İstanbul kültür turizmi kimliğinden Ortadoğu'nun finans merkezi olmaya kadar uzanan geniş bir arayış içinde kimliklendirilmeye çalışılmıştır [Budun, 2008].

Bu bağlamda Suriçi Tarihi Yarımada'nın, bir açık hava müzesi olarak tasarlanıp, gözü rahatsız eden her türlü küçük üretim faaliyetinden arındırılması yüzyıllardır eski cami ve kiliselerin etrafına birikmiş olan yakışsız binalar olarak değerlendirilen yapıların yıkılmasına ve buraların yeşil çim alanları ve çiçek tarhları ile donatılmasına neden olmuştur. Harap ahşap yapıların sıralandığı arka sokaklar yeniden inşa edilip, göz okşayıcı renklere boyanarak restoran, otel ve butiklerle dönüştürülürken, Haliç'in efsanevi güzelliğini yeniden yaratmak için, kıyılarını çevreleyen yaklaşık 30.000 bina yok edilerek, sahil şeridi ağaçlandırılmış ve hızlı araç ulaşımına göre tasarlanan geniş ve kıyı kotundan yüksek, kazıklı otoyol ile erişebilir hale getirilmiştir [Öncü, 2005]. Bununla birlikte sanayiden arındırılan Haliç kıyıları kamuya açık alanlar haline gelmekle beraber, tanımlanan sahil yolu tarihi yerleşim alanının kıyı ve su yüzeyi ile ilişkisini sınırladığından kent yaşamına katılamamıştır. Diğer taraftan ise Kağıthane ve Alibey Dereleri'nin vadilerindeki kirlenici sanayi tesislerine dokunulmaması da duruma parçacı bakışın diğer bir sonucunu oluşturduğuda gözlenmektedir [Yenen, Yakar, 2007].

Haliç çevresindeki sanayileşme ve civardaki konutların altyapı yetersizlikleri sebebiyle Haliç'te oluşan kirlilik önemli bir sorun haline gelmiştir. Haliç'teki kirliliğin durdurulması ve suyun temizlenmesine yönelik çalışmalar 1980'li yıllarda başlamıştır.

1981 yılında Haliç ile ilgili önemli kararlar verilmiştir. Haliç'i kurtarma projesinin yürütülmesi kararlaştırılıp, bu konuda "Haliç Düzenleme Üst Kurulu" oluşturulmuştur. Haliç ile ilgili önlemlerin belirlenmesi ve devamlılığının sağlanması görevi, "Haliç Çalışma Grubu"na verilmiş, İstanbul Belediyesi Nazım Plan Bürosu ve Turizm Bakanlığı yetkililerinden oluşan bir gruptan, 1/5000 ölçekli nazım plan yapılması istenmiştir. Plan çalışmaları sürerken Haliç Üst Kurulu projeyi; Haliç'te kirliliğin durdurulması, Haliç'in yeniden düzenlenmesi, Haliç'in temizlenmesi olmak üzere üç ayrı safhada yürütmeyi kararlaştırmıştır. Ancak yapılan plan Mayıs tarihli 1984 Belediye Meclis Kararına kadar onaylanmamıştır. 1984 öncesinde alınan plan kararları 1990'lı yıllarda yapılmış olan tüm çalışmalara esas oluşturmuştur. (Enginöz, 2008)

1985 yılında onaylanan Haliç Çevre Düzeni Nazım İmar Planı'nda Haliç kıyılarındaki sanayi alanlarının kaldırılarak kamuya açılması ve yeşil alan olarak düzenlenmesi öngörülmüştür. 1990 yılında hazırlanan İstanbul Tarihi Yarımada Koruma Nazım İmar Planı bu alanın eşsiz tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin korunması ve yaşayan bir kentsel alan haline gelmesini öngörür. Gelecekteki gelişmesini, tarihi ve kültürel yönden var olan potansiyelini olumsuz yönde etkilemeyerek bu eşsiz yerin İstanbul, Türkiye hatta dünya insanının yararına sunulması planın hedeflerindendir. Planda Haliç'e iki yeni köprü yapılması öngörülmüştür.

1995 İstanbul Metropoliten Alan Nazım İmar Planı'nda Haliç'e yönelik alınan kararlar şunlardır:

İstanbul'un kimliği içinde önemli yer tutan Haliç, Boğaziçi ve tarihi sur içinin mevcut değerleri ve birbiri ile ilişkileri nedeniyle karma sit alanları olarak tespiti yapılmalı, özel rolleri ve statüleri belirlenmelidir.,

İstanbul tarihi ve kültürel çekirdeğini oluşturan Tarihi yarımada'nın silüeti 40 rakım ile korunacaktır. Haliç, Marmara, Sarayburnu kıyıları ile silüetin üst çizgisi arasında kalan yamaçlar ve silüeti taçlandıran külliye ve anıtların çevresi için alt ölçekli planlarda özel yapılaşma şartları getirilecektir.

Haliç'te koruma anlayışı planlama ve tasarlama yaklaşımı açısından bütüncül bir nitelik taşıyacak olup eski kent dokusuna sahip Cibali – Ayvansaray – Eyüp aksı ve Sadabad gibi tarihi rekreasyon alanları planlarda mevcut dokuları sıhhiyeleştirecek, korunacak alanlardır.

Çizelge 4-1: Haliç'in 1937-2001 dönem aralığında değişimine neden olan müdahaleler (Budun, 2008).

Haliç'teki Müdahaleler	Dönem	Haliç için Öngörülenler / Uygulananlar
Proust Planı	1937	Prestij ticaret bölgesinin Haliç'ten kaçışı, Sanayi tesisleri için Haliç'te yer seçim kararı.
Menderes Operasyonları	1950-1960	Haliç sanayi alanlarının netleşen konumu, Sanayi çevresinde plansız konut gelişimi.
Piccinato Planı	1958-	Haliç'in sanayiden arındırılması ve Topkapı, Rami'deki sanayi alanlarının liman ile desteklenmesi, Haliç'e 3.köprü, Haliç kıyılarında gerçekleştirilen rekreatif düzenlemeler.
Planlı Kalkınma Dönemi	1975 sonrası	Planlı sanayi desantralizasyonu ve kıyı alanlarının turizme yönelik kullanımı.
Dalan Operasyonları	1985 sonrası	Haliç'in kimlik değerine sahip olan yapılarının yıkılması, Haliç'in tanımlanmaya çalışılan yeni kimliği çerçevesinde sanayi tesislerinin yeniden işlevlendirilmesi.
Haliç Master Plan Raporu	2001	Haliç'te gerçekleştirilecek tasarım projelerinin entegrasyonunun sağlanması.

4.2 Günümüzde Haliç

Haliç dört ayrı belediyenin yetki sınırları içerisindedir. Bunlar doğu yakasında Kağıthane ve Beyoğlu belediyeleri, batı yakasında ise Eyüp ve Fatih belediyeleridir. Üst ölçekte ise Haliç kıyıları İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yetkisi altındadır. Havza içerisinde yer alan semtler Eminönü, Unkapanı, Cibali, Fener, Balat, Ayvansaray, Defterdar, Eyüp, Alibeyköy, Kağıthane, Silahtara a, S tl ce, Hasköy, Kasımpaşa ve Karaköy semtleridir. Havza içerisinde 50 mahalle yer almaktadır.

Haliç havzasında yer alan Tarihi Yarımada'nın tamamı ve Beyoğlu ilçesinin bir kısmı kentsel sit alanıdır. Tarihi Yarımada'da bulunan Sultanahmet arkeolojik parkı, Süleymaniye Camisi ve çevresi koruma alanı, Zeyrek Kilise Camisi ve çevresi koruma alanını ve İstanbul kara surları 1985 yılında UNESCO Dünya Mirası listesine giren bölgeler arasındadır.

30 Ekim 2000 tarihinde Beyoğlu, Eminönü, Fatih, Kağıthane ve Eyüp belediyeleri ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi i birli inde Haliç Belediyeler Birli i kurulmuştur. Birli in amacı, bölgenin altyapı, planlama, konut, finansman, kent yönetimi, kentsel, sosyal, kültürel ve iktisadi girişimler, tüketicinin korunması ve tüketimin düzenlenmesi,  evre sorunlarının  z m , turizm, rekreasyon, kentsel kültür ve sanat hizmetlerini sunmak ve bölgenin tanıtımını yapmaktır.

2006 yılında İstanbul Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi tarafından 1/100.000  l ekli İstanbul İl B t n   evre Düzeni Planı hazırlanmıştır. Plan'da Haliç'e yönelik belirtilen kararlardan su kirliliği ba lı ı altında;

- Marmara Denizi, Boğazlar ve Haliç'teki su kalitesinin yükseltilmesi ve biyolojik  e itlili in arttırılması için çalışmalar yapılmalı.
- Haliç tarihi çevresi ve su yapısı dolayısıyla uluslar arası sporları ve cazibe merkezi haline getirilmelidir.
- İstanbul kıyıları ve Haliç'e derelerden teresubat gelmesini azaltmak için, dere havzalarında uygun iyileştirme çalışmaları yapılmalı ve buna uygun yapılaşmaya izin verilmesinin planlamalarda göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Mekânsal konumlandırmalar ba lı ı altında Zeytinburnu – Tarihi Yarımada ve Ayaza a eksenini alt ba lı ında;

- Tarihi Yarımada ve MİA'nın çeperlerindeki üretim alanlarının; öncelikle eğitim, kültür endüstrileri, hizmet sektörü yerleşkeleri için potansiyel yatırım alanı olarak ele alınması hedeflenmiştir.
- Kağıthane ve Alibeyköy, dönüşüm sürecine girebilecek sanayi alanlarıyla kuzeye gelişme eğilimi gösteren MİA işlevlerini batıya yönlendirmek üzere düşünülmüştür.
- Tarihi Yarımada'nın yapı stoğunu aşındıran üretim faaliyetlerinden arındırılması, yaşam alanlarının niteliğinin arttırılması, sur içi bölgesinin gece gündüz kullanım düzeylerindeki farkın azaltılması, Haliç sahil boyu alanların atıl durumunun giderilmesi gibi sorunların çözümü ise, metropoliten ölçekte yapılacak müdahalelerle gerçekleşeceği düşünülmüştür.

Mekânsal konumlandırmalar başlığı altında Küçükçekmece Gölü – Zeytinburnu arası alt başlığında;

- Merkezi işlevlerin Haliç'in kuzeyinden Kağıthane üzerinden önerilen raylı sistemler yardımıyla batıya kaydırılması ve ardından güneye Bayrampaşa sanayi alanının dönüşümüne de katkı verecek şekilde yönlendirilerek, Kazlıçeşme'de ana demir yolu ve deniz yolu sistemine bağlanması hedeflenmiştir.

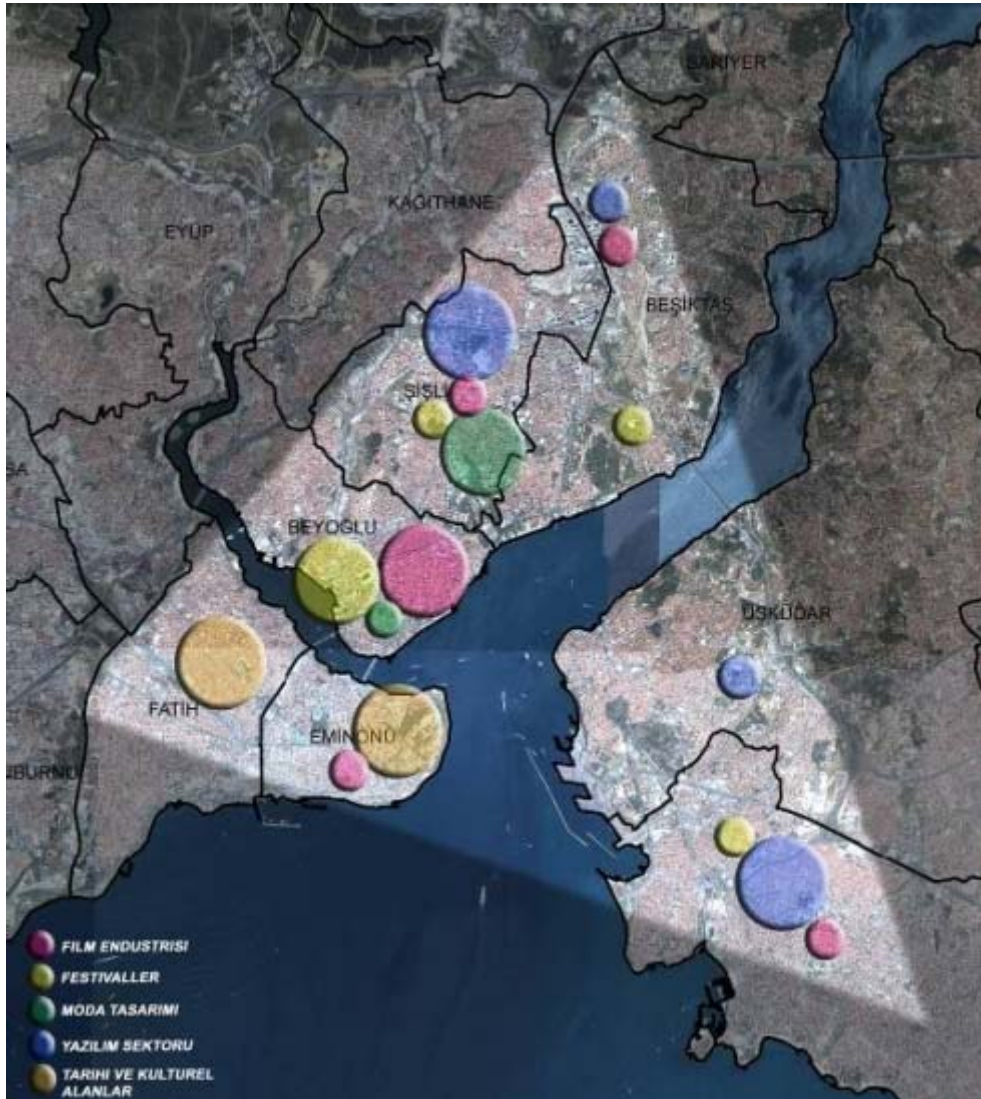
Plan kapsamında Haliç'in tamamı Kültür, turizm, rekreasyon alanları olarak ele alınmıştır. Plan raporunun tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve turizm potansiyelinin yüksek olduğu, İMP Kültür Endüstrileri, Kültür ve Turizm Grubu tarafından tanımlanmış olan, Haliç, Tarihi Yarımada, Beyoğlu, Kadıköy, Üsküdar "kültür üçgeni" bölgesi için kültür odaklı turizm alanı kararı verildiği belirtilmektedir.

İstanbul'un küresel düzlemde tanınırlığını arttırmak açısından kültürel mirasın sürdürülebilir bir biçimde değerlendirilmesi için;

- Tarihsel mirasın bakım ve onarımının yaygınlaştırılması, restorasyon projelerinin desteklenmesi,
- Endüstri mirası yapıların kültürel amaçlı kullanımının desteklenmesi, bu bağlamda Haliç'in kültür havzası olarak değerlendirilmesi,
- Tematik müzelerin kurulması,
- Tematik kültür gezileri güzergahlarının oluşturulması,
- Boğaziçi ve Haliç Uygarlığının tanıtılması ve markalaştırılması öngörülmektedir.

Planda kültür endüstrilerinin de İstanbul'un sektörel yapısında yerini alması hedeflenmektedir. Kültür endüstrileri mekânsal olarak gösterilmemiş, kültür odaklı turizm alanlarının yanı sıra MİA ve bütünleşme bölgesi, geleneksel merkez, ticaret, turizm, kültür, ve konut alanlı lejandı içinde yer alacağı plan hükümlerinde açıklanmıştır.

İstanbul'da kültürel endüstrilerin ağırlıklı olarak kentin merkezinde kültür odaklı turizm alanı olarak belirtilen kültür üçgeninde olmakla birlikte, geniş alan ihtiyacı gerektiren durumlar için kültür üçgeni dışında da gelişme alanlarının oluşturulması öngörülmüştür. Bu amaçla, mevcut kültür üçgeni dışında, örneğin boşalan sanayi alanları bir potansiyel olarak kullanılabilir.

Harita 4-6 Kültür Üçgeni (İMP Kültür Endüstrileri, Kültür ve Turizm Grubu)

1980’lerde başlayan çalışmalar ile dört binden fazla yapı istimlak edilerek iş yerleri şehir dışındaki yeni alanlara taşınarak kıyılar park ve bahçelerle çevrelenmiştir. Haliç’teki su kirliliği sorununun çözümünde günümüzde büyük aşama kaydedilmiştir. Bu gelişmelerle Haliç, 2000’li yıllarda giderek kentliler ve turistler tarafından daha yoğun olarak ziyaret edilen bir kültür ve turizm merkezi haline gelmektedir.

Özellikle son yıllarda Haliç’te yaşanan dönüşüme etki eden önemli projeler aşağıda sıralanmıştır:

Ayvansaray Türk Mahallesi Canlandırma Amaçlı Yenileme Projesi

Fotoğraf 4-2: Ayvansaray Türk Mahallesi Canlandırma Amaçlı Yenileme Projesi (URL-4, 2007)

Ayvansaray Türk Mahallesi Fatih Belediyesi tarafından 2005 yılında kentsel yenileme alanı olarak ilan edildi, 2005 yılında restorasyonları başlatılan Tekfur Sarayı, Anemas Zindanları ve Emir Buhari Tekkesi’nin hemen yanında yer alan Mahalle, aynı zamanda Meryem Ana Ayazması ve kayıp eski eserlerden Toklu İbrahim Dede Mescidi gibi tarihi ve turistik yapıları da kapsıyor.

1,5 hektarlık bir alanda 64 parselden oluşan, Ayvansaray Türk Mahallesi, İstanbul surlarının çevrelediği ve sahabe mezarlarının bulunduğu küçük bir adacıktan oluşuyor. Projeyle, günümüze kadar ayakta kalmayı başarabilen, ancak risk taşır hale gelmiş tescilli ahşap binalar aslına uygun restore edilerek sürdürülebilir kılınmasına dönük fonksiyonlandırılması öngörülüyor. Ayrıca, mahalledeki özgün

tarihsel yapıların bu özelliklerini vurgulamayı amaçlayacak şekilde yeni yapıların mimari ve kentsel konseptleri de bu proje kapsamında ele alınıyor.

8 Aralık 2005’de kentsel tasarım projesini, ihaleyle Utopia Mimarlık üstlendi. Proje 16 adet 2 – 3 katlı eski binadan ve 30 – 32 adet yeni binadan oluşuyor. Yeni yapılan binalar ise yine 2 – 3 katlı dokuya uygun çelik strüktürlü binalar. Projede, binalara ek olarak 2 – 3 katlı bir motel binası ve meydan da bulunuyor.

Fener ve Balat Semtleri Rehabilitasyon Programı

Fotoğraf 4-3: Fener ve Balat Semtleri Rehabilitasyon Programı (URL-4, 2007)

Avrupa Birliği ve Fatih Belediyesi’nin ortaklaşa yürüttüğü “Fener ve Balat Semtlerinin Rehabilitasyon Programı” Ocak 2003 tarihinde uygulanmaya başlandı. Program, konut restorasyonu, sosyal rehabilitasyon, tarihi çarşının canlandırılması ve katı atık yönetimi başlıklarında dört değişik çalışmadan oluşuyor ve toplam bütçesi 7.000.000 Euro.

Program kapsamında tarihi çarşının iki ana sokağındaki dükkânların fiziksel durumlarının iyileştirilmesi ve çarşı girişlerinin vurgulanmasının yanı sıra, altyapının geliştirilmesi öngörülüyor.

Miniaturk

Fotoğraf 4-4: Miniaturk (URL-4, 2007)

Türkiye'nin ilk minyatür parkı Miniaturk projesinin temeli Haziran 2001'de atıldı, Mayıs 2003 yılında ise hizmete açıldı. Toplam 60.000 metrekare alan üzerine kurulan Miniaturk'te, 15.000 metrekare maket alanı, 40.000 metrekare yeşil ve açık alan, 3.500 metrekare kapalı alan, 2.000 metrekare havuz ve suyolu, 500 araçlık otopark yer alıyor.

Türkiye ve Osmanlı coğrafyasından seçilmiş eserlerin 1/25 ölçekli maketlerinin bulunduğu Miniaturk'te yer alan eserlerden bazıları şunlar: Ayasofya, Selimiye, Rumeli Hisarı, Galata Kulesi, Safranbolu Evleri, Sümeli (Sümela) Manastırı, Kubbet-üs Sahra, Nemrut Dağı Kalıntıları, Artemis Tapınağı, Halikarnas Mozolesi, Ecyad Kalesi.

Miniaturk projesi, Anadolu, İstanbul ve eski Osmanlı coğrafyasından eserlerin oluşturduğu üç ana bölümden oluşuyor. Bölümler küçük peyzaj düzenlemeleriyle

birbirlerinden ayrılırken, sürekliliği sağlanmış, ziyaretçiyi yönlendiren bir gezi güzergahına sahip.

Miniaturk'te, bir açık hava müzesi atmosferinde sergilenen maketlerin yanı sıra, ziyaretçilerin hoşça vakit geçirmesini sağlamak amacıyla farklı mekânlar da tasarlanmış; 400 kişilik oturma kapasitesiyle amfiteyatro, Miniaturk'ü hatırlatacak hediyelik eşyaların satışa sunulduğu alışveriş merkezi, çocuk oyun alanı bunlardan bazıları.

Sütlüce Uluslararası Kongre ve Kültür Etkinlikleri Merkezi

Fotoğraf 4-5: Sütlüce Uluslararası Kongre ve Kültür Etkinlikleri Merkezi (URL-4, 2007)

Proje danışmanlığını Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. Cengiz Eruzun 'un üstlendiği kültür kompleksinin inşaat çalışmalarında İSKİ, TSK, İTÜ Zemin Kürsüsü ve Statik Betonarme Kürsüsü ile Mimar Sinan Üniversitesi'nin görüşlerine başvuruldu.

1997'de ihalesi yapıp, Kayalar İnşaat'a ihale edilen, 1998'de inşasına başlanan merkezin maliyeti 60 milyon Dolar olarak belirlenmişti. Şimdiye kadar 161 milyon YTL ödeme yapılan merkez için 60 milyon YTL daha ödeme yapılması gerekiyor. 31 Mayıs 2007'de tamamlanması öngörülen fakat tamamlanamayan projenin inşaatı halen devam ediyor.

Sütlüce Kültür Merkezi projesi, eski Sütlüce Mezbahası'nın işlevini yitirmiş binalarının yerine, binaların tarihi dokusuna sadık kalınarak inşa edilmesi öngörülen binalardan oluşuyor. Konser ve Kongre Salonu, Sinema Salonları, Sergi ve Toplantı Salonu, Tiyatro binası ve Çok Katlı otoparkın yer aldığı kompleksin toplam inşaat alanı 73.000 metrekare.

Merkezin sergi, tiyatro, geçiş blokları, konser, sinema, otopark binalarının kaba inşaatları ve binaların dış cephe imalatlarının %95'i tamamlanmış durumda. evre düzenlemesine ise henüz başlanmadı.

Santralİstanbul

Fotoğraf 4-6: Santralİstanbul (URL-4, 2007)

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk enerji santrali olan Silahtarağa Elektrik Santrali 1911 yılında kurulup 1983'e kadar kullanıldı. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından 2004 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi'ne tahsis edilen santralistanbul'un mimari projesi, Emre Arolat, Nevzat Sayın ve Han Tümertekin tarafından yönetiliyor. Çağdaş Sanat Müzesi, Enerji Müzesi ve bir kültür ve eğitim merkezini kapsayan proje 118.000 metrekare alana sahip.

Aynı zamanda 10. Uluslararası İstanbul Bienali meknlarından olan santralistanbul projesinin 2007'nin son çeyreğinde tamamlanması öngörülüyor.

Rahmi Koç Sanayi Müzesi

Fotoğraf 4-7: Rahmi Koç Sanayi Müzesi (URL-4, 2007)

İlk bölümü 1996 yılında açılan Rahmi Koç Sanayi Müzesi, iki temel binadan ve açık alanlardan oluşuyor. Sultan III. Ahmet (1703-1730) zamanında 12. yüzyıldan kalma bir Bizans binasının temelleri üzerine kurulmuş olan eski Osmanlı Lengerhanesi 1991 yılında Rahmi M. Koç Müzesi ve Kültür Vakfı tarafından satın alınarak restore edilmiş, orijinal binaya camlı bir rampa ile geçilen yeraltı galerisi ilave edilerek ve Aralık 1994'de hizmete açılmıştır.

1861 yılında Osmanlı Deniz Hatları Şirketi (Şirket-i Hayriye) tarafından kendi gemilerinin bakım ve onarımını yapmak üzere yapılmış olan Hasköy Tersanesi de 1996 yılında Rahmi Koç Vakfı tarafından alınmış, 14 terk edilmiş bina ve tarihi kızak orijinaline sadık kalınarak restore edilmiştir. Müzenin bu ikinci kısmı ise Temmuz 2001'de hizmete başlamıştır. Müzenin toplam 11.250 metrekarelik kapalı alanı bulunuyor.

Yunus Gösteri Merkezi

Fotoğraf 4-8: Yunus Gösteri Merkezi (URL-4, 2007)

Eyüp'te Haliç kenarına yapılması planlanan “Yunus Gösteri Merkezi” ile ilgili Eyüp Belediye Başkanlığı'nca hazırlanan projeye göre, yarım daire biçiminde, 5 metre derinlikte ve 16.5 metre yarı çapında bir havuz yapılacak. Ayrıca, 33 metre uzunlukta, 12 metre genişlikte ve 3 metre derinlikte yunus, beyaz yunus ve fok gibi deniz memelilerinin konaklaması için de ikinci bir havuz inşa edilecek. Yazın güneşlikle kapatılacak olan ve tribünleri 1.200 kişi kapasiteli yunus Gösteri Merkezi yılın 12 ayı açık kalacak. Büyükşehir Belediyesi tarafından kamulaştırılan Haliç kenarındaki 8 bin 695 metrekarelik alan üzerine yapılmasına ilişkin teklif, Büyükşehir Belediye Meclisi'nde 14 Nisan 2006 tarihinde oy çokluğu ile kabul edildi.

Feshane

Fotoğraf 4-9: Feshane (URL-4, 2007)

Feshane Uluslararası Fuar Kongre ve Kültür Merkezi, 56.000 metrekare bahçesi peyzaj çalışmasıyla  evre düzenlemesi kapsamında ele alınarak, 18.000 metrekaresi Feshane'deki aktivitelerin katılımcılarına yönelik otopark alanı olarak, 38.000 metrekare ise yürüme yolları, seyir ve dinlenme bölümleri,  ocuk parkı, bahçe, restaurant ve ana girişe yönlenmiş doğal görünümlü s s havuzundan oluşmaktadır. Etkinlikler, aslına sadık kalınarak restore edilen, 1839 yılında Padişah Abdülmecit'in fermanıyla Osmanlı ordusunun fes ve aba ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan 8000 metrekarelik dokuma fabrikasında Gerçekleştirilmektedir.

Kadir Has Üniversitesi (Cibali Tütün Fabrikası)

Fotoğraf 4-10: Kadir Has Üniversitesi (Cibali Tütün Fabrikası) (URL-4, 2007)

1884 yılında kurulan ve 1900'lerin hemen sonrasında faaliyete başlayan Cibali Tütün Fabrikası, tütün işleme ve sigara üretimi için kullanılıyordu. 1925 yılına kadar Fransızlar tarafından işletilen fabrika Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte Devlet işletmesine geçti. 1999-2000 yılları arasında Kadir Has Vakfı tarafından restorasyonu tamamlanan bina Kadir Has Üniversitesi olarak bir yüksek öğretim kurumu şeklinde yeniden canlandı. 1998 Mart'ında başlayan restorasyon çalışması Mimar Mehmet Alper'in danışmanlığında dört yıl sonunda tamamlandı. 35.000 metrekare alan üzerine oturan binalar, 30 Ocak 2002'de hizmete açıldı.

Haliç Tersaneleri

Fotoğraf 4-11: Haliç Tersaneleri (URL-4, 2007)

Osmanlı teknoloji ve sanayi tarihinin önde gelen tesislerinden olan Haliç Tersaneleri, Haliç, Camialtı ve Taşkızak Tersaneleri olmak üzere üç tersaneden oluşuyor. 1455

yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan tersanelerden Haliç ve Camialtı Tersaneleri günümüzde Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş.'ne, Taşkızak Tersanesi ise, T.C. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı. İşlevini sürdüren tersanelerde gemi inşa kızakları, kuru havuzlar, vinçler olmakla birlikte, tasarım, modelleme, döküm atölyeleri, motor bakım ve onarım fabrikaları yer alıyor.

Anıtlar Kurulu tarafından 22 Mart 1995'te tarihi sit alanı olarak tescil edilen tersanelerin 31 yapı/yapı kalıntısı 24 Nisan 1996'da da ayrıca tescil edildi. Özelleştirme İdaresi'nin 18 Nisan 2000 yılında aldığı bir kararla Haliç ve Camialtı Tersaneleri'nin zarar ettikleri gerekçesi ile kapatılması, Haliç Tersanesi'nin İÜ Deniz Bilimleri Fakültesi'ne, Camialtı Tersanesi'nin de İstanbul Valiliği İl Özel İdaresine verilmesi Resmi Gazete'de yayınlanmasının ardından Türkiye Liman, Dok ve Gemi Sanayi İşçileri Sendikası'nın sözkonusu kararı iptal talebi, İstanbul 2. İdare Mahkemesi tarafından "işyerinin stratejik önemi ve amacı dışında kullanılmaması" gerekçesi ile kabul edildi.

Son yıllarda tersanelerin dönüştürülmesi ile ilgili çeşitli haberler gündeme gelmesine rağmen Haliç Tersaneleri ile ilgili henüz kesinleşmiş bir proje bulunmuyor.

Eski Galata Köprüsü

Fotoğraf 4-12: Eski Galata Köprüsü (URL-4, 2007)

Eski Galata köprüsü 1836 yılında inşa edilmiştir ve günümüzde Haliç üzerinde duran en eski köprüdür. Başlangıçta ahşap olarak inşa edilen köprü, 1912 yılında demir

kullanılarak yeniden inşa edilmiştir. 1992’de köprüde bir yangın çıkmıştır. Yanan köprü tamir edilerek Haliç’in kuzeyindeki yeni konumuna yerleştirilmiştir. Köprü yeni yerine taşındığından bu yana köprü işlevini terk etmiştir.

2005 yılında köprü ilk kez İstanbul Design Week adlı organizasyonun mekânı olarak kullanılmıştır. İstanbul Design Week düzenlendiği mekân itibariyle dünyadaki diğer tasarım etkinliklerinden farklılaşmaktadır. 150 yılı aşkın geçmişiyle İstanbul’un en önemli simgelerinden biri haline gelen Eski Galata Köprüsü idw’nin ana etkinlik mekânı olarak kullanılmaktadır. İstanbul Design Week ile birlikte tekrar kent yaşamına dahil olan tarihi köprü, merkezi bir konum ve farklı bölümlerden oluşan 5000 m2’lik sergi alanı sunmaktadır.

Kâğıthane Kentsel Tasarım Projesi

Fotoğraf 4-13: Kâğıthane Kentsel Tasarım Projesi(URL-4, 2007)

İBB Başkanlığının talebi üzerine Haziran 2005’de İMP’ye aktarılan 22 Kentsel Tasarım, Dönüşüm, Yenileme alanlarının en önemlilerinden biri de Kağıthane Kentsel Dönüşüm alanıdır. İMP tarafından hazırlanan 1:100.000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı ile 1:25.000 master plan ve buna bağlı çevresel, ekonomik, toplumsal

sürdürülebilirlik amaçlı Özel Proje Alanlarında Kağıthane – Cendere bölgesi Kentsel Dönüşüm Alanı olarak belirtilmiştir.

1/100 000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı' na bağlı olarak kentin gelişim stratejileri tanımlanırken, ekolojik sürdürülebilirlik çerçevesinde Merkezi İş Alanı,MİA'nın kuzeye gelişiminin engellenerek, bu yöndeki mevcut gelişmesinin rehabilite edilmesi ve Merkezi İş Alanı (MİA) gelişiminin, bu gelişime bağlı yol ağı ile birlikte kontrollü bir şekilde yönlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Kâğıthane, Topkapı, Bayrampaşa, Gaziosmanpaşa sanayi alanlarının bir kısmının boşaldığı ve ticaret-hizmetler fonksiyonuna dönüşme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, Kâğıthane'nin alt merkez olmak üzere; fonksiyon değiştirerek, 'Çalışma Alanı' olarak belirlenmesine, öncelikli olarak eğitim, kültür endüstrileri, sosyal ve kültürel tesisler (konferans, kongre, sanat, kültür ve eğlence merkezleri, eğlence ve sergi mekânları, müzeler), sağlık, kentsel hizmet ve ticaret-hizmet alanları bulunması yönünde plan kararları üretilmiştir.

- Kağıthane'de öncelikli olarak fiziksel yapıda gelişim sağlanması ile gerekli teknik ve sosyal altyapıya sahip, eğitim ve kültür endüstrilerini içerisinde barındıran, karma kullanımlı “ MİA “ Merkezi İş Alanı fonksiyonuna dönüşümünün sağlanması,
- Yakın çevresindeki iş ve finans merkezi olan ve yüksek katlı yapılaşmanın yoğun olarak bulunduğu Büyükdere-Levent aksındaki Merkezi İş Alanı aktivitelerinin fazla yükünü ve ileride oluşacak talepleri üstlenecek bir ticaret alanına dönüştürülmesi,
- Kağıthane Deresi üzerindeki Sadabad ve Cendere Parkları arasında kalan, çoğu bugün için işlevini yitirmiş ve kullanılmayan sanayi yapılarının kültür endüstrilerine hizmet vermek amacıyla kullanılması hedeflenmektedir.

Cafer Paşa Medresesi Kültür Merkezi

Fotoğraf 4-14: Cafer Paşa Medresesi Kültür Merkezi (URL-5, 2010)

Cafer Paşa Medresesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirlerinden ve Sokullu Mehmet Paşa'nın damadı olan Cafer Paşa'nın adına Mimar Sinan'a yaptırılmış 16. yy'e ait bir eserdir. Günümüzde Eyüp belediyesi tarafından kültür merkezi olarak kullanılmaktadır. Hat, tezhip, minyatür, ebru, ney, ut, klasik kemençe, ritim, keman, gitar, bağlama, Osmanlı Türkçesi, Arapça, fotoğraf, resim, ve çini eğitimi verilmektedir.

Cafer Paşa Kültür Merkezi bünyesinde Eyüp Oyuncakları Atölyesi ve Eyüp Çini Atölyesi faaliyet göstermektedir.

Fotoğraf 4-15: Eyüp Oyuncakları Atölyesi'nde üretilen oyuncaklardan örnekler

Sertarikzade Kültür Merkezi

Fotoğraf 4-16: Sertarikzade Kültür Merkezi (URL-5, 2010)

18. Yüzyıl'da Sertarikzâde Mehmet Emin Efendi'nin adına yaptırılan Tekke, Eyüp Belediyesi tarafından aslına uygun olarak restore edilmiş ve kültür merkezi olarak hizmete girmiştir. 2010 yılında faaliyete başlayan merkezde geleneksel Türk sanatları ve klasik Türk musikisi eēitimleri verilecektir.

Sadabad Projesi

Fotoğraf 4-17: Sadabad Parkı (URL-6, 2010)

Osmanlı döneminde birçok saray, köşk, mesire yerleri ve spor alanlarının bulunduğu mekânda bir peyzaj projesi ile yeşil alanda bir gölet, koşu ve fayton yolları ve germe çadırlar kurularak Sadabad Parkı'nı eski günlerine döndürmek hedeflenmiştir. Proje kapsamında Kagithane Deresi çevresindeki Osmanlı'dan kalma saray, köşk ve kasırlar da yenilenecek ve orijinal dokusuna kavuşturulacaktır.

4.3 HALIÇ'İN YARATICI KENT KRİTERLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Haliç'in sosyal, ekonomik ve mekânsal koşulları, çalışma kapsamında hazırlanmış olan yaratıcı kent kriterleri çizelgesine göre değerlendirilerek aşağıdaki çizelge ortaya konmuştur.

Çizelge 4-2: Haliç'in yaratıcı kent kriterleri bağlamında değerlendirilmesi

Yaratıcı Kentlerde Sağlanması Gereken Koşullar		Haliç'teki Koşullar
Toplumsal	Sanat ve tasarım eğitimine kolay erişim	Bilgi Üniversitesi'nin Silahtarağa'daki Santralistanbul yerleşkesinde sanat ve tasarım üzerine lisans eğitimi ve sertifika programları verilmektedir. Yine aynı Kurum içinde uluslararası programlar çerçevesinde davetli sanatçılarla gerçekleştirilen atölye çalışmaları da eğitime destek vermektedir. Bölge içinde yer alan ve tasarıma yönelik eğitim programları veren bir başka eğitim kurumu da Haliç Kadir Has Üniversitesi'dir. Eyüp Belediyesi Cafer Paşa Medresesi Kültür Merkezi'nde Eyüp oyuncakçılığı ve çinçilik ve çeşitli sanat alanlarına yönelik eğitimler verilmektedir.
	Kültürel etkinlikler	Son yıllarda Haliç çevresinde birçok tarihi yapı kültürel etkinlikler için kullanılmaya başlamıştır. Santral-İstanbul kampusu içinde yer alan bilimsel toplantılar, halka açık geçici sergi etkinlikleri, konser, gösteri, vb etkinlikler; Haliç Kadir Has Üniversitesi'ndeki bilimsel toplantılar; Söğütözü Kongre Merkezi etkinlikleri; Eski Galata Köprüsü'nde düzenlenen İstanbul Design Week, Feshane'deki etkinlikler; Sadabad Yaz Etkinlikleri ile kültürel anlamda sürekli canlı bir atmosfer hakimdir.
	Yüksek yaşam kalitesi	Fener – Balat'ta yürütülen restorasyon çalışmaları ile Haliç'in sahip olduğu nitelikli tarihi konut stoğu potansiyeli değerlendirilmeye başlamıştır. Benzer uygulamalarla birçok konut alanında yüksek yaşam kalitesi sağlanabilir. Ayrıca Haliç çevresi, kıyı kenarındaki rekreasyon alanlarına kamunun kolay erişebilmesi nedeniyle İstanbul'da su ile ilişkinin en güçlü olduğu alanlardandır.

	Düşük yaşam maliyetleri	Haliç genelinde yaşam maliyetleri Kültür Üçgeni içindeki birçok yerden daha düşüktür. Bölgedeki dönüşüme bağlı emlak satış rakamları yükselmekle birlikte kiralama bedelinin İstanbul'un merkezdeki pek çok yerleşim yerinden daha uygun olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte alanın merkeziliği pek çok fonksiyona ulaşımı kolaylaştırır.
	Yüksek toplumsal tolerans	Toplumsal tolerans Haliç'in zayıf yönlerinden biridir.
	Yüksek toplumsal çeşitlilik	Geçmişte farklı dinlerden ve farklı etnik köklerden toplulukların bir arada yaşadığı Haliç'te bu durum artık sürmemektedir. Günümüzde Türkiye'nin farklı yerlerinden göçle gelmiş topluluklar Haliç çevresindeki toplumsal çeşitliliğin öğeleridir. Öte yandan bazı kesimlerde başlamış olan soylulaşma süreci ile çeşitlilik artmıştır.
Mekânsal	İnsan ölçeğine uygunluk	Morfolojik olarak incelendiğinde Haliç çevresindeki yerleşimlerin kat yükseklikleri, sokak genişlikleri, mahalle büyüklükleri bakımından insan ölçeğine uygun oldukları görülmektedir.
	Sürpriz mekânlar yaratmak	Haliç çevresinde hakim olan tarihi organik dokuda sürpriz mekânlar mevcuttur. Bunda hem topografyanın hem de sokakların arasında gizlenmiş ayrıcalıklı yapıların etkisi büyüktür.
	Ayrıcalıklı mekânlar yaratmak	Özellikle tarihi doku içinde anıtsal yapılar arasında yer alan farklı dini topluluklara ait ibadet mekânları, alanın tarihine ve bir dönemki çeşitliliğine ilişkin ipuçları vermektedir. Alandaki tarihi doku bu anlamda ayrıcalıklı bir kentsel mekân sunarken, tarihi yapılara yüklenen kültürel işlevler ile de ayrıcalıklı mekânlar yaratılmaktadır. İşlevler açısından; Santral İstanbul, Koç müzesi Miniatürk, Fiziksel açıdan; Fener - Balat dokusu, Kilisesi, Fener Rum Lisesi, Santral, Tersaneler, Anlam açısından ise Santralistanbul, Eyüp Mezarlığı, Piyer Loti, Fener Rum Patrikhanesi, Bulgar kilisesi ayrıcalıklı mekânlardır.
	Dinamik ve canlı mekânlar yaratmak	Sahil bandındaki yeşil alanlar rekreasyon amaçlı olarak sürekli kullanılmaktadır. Bununla birlikte kentsel tasarım projesi dâhilinde yürütülen Sadabat Projesi çalışması da bölgede aktif kullanılması tasarlanan bir diğer rekreatif alanı tanımlamaktadır. Haliç kıyılarındaki Feshane ve Sütluçe Kültür Merkezi gibi tesislerde yıl boyunca çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca Santralistanbul ve Kadir Has üniversitelerinin alanda yer alması genç nüfusu çekerek canlılık getirmektedir.

	Akılda kalıcı mekânlar yaratmak	Haliç, dini mekânlar ve sanayi mirası ile akılda kalıcı mekânsal yapılanmalara sahiptir. Tarihsel süreklilik içinde bugüne kadar ulaşan bu mekânlar özellikle kentliler için bellekte önemli bir süreklilik sağlamaktadır. Bu da alanda yaşanabilecek kentsel deneyim çeşitliliğini artırır.
	Kimlikli mekânlar yaratmak	İstanbul'un ilk yerleşim yerlerinden biri olan Haliç'in mekânsal yapısı kent bütünü içinde farklılaşan bir kimliğe sahiptir. Mekânın kimliğinde takip edilebilir bir bellek sürekliliği yaratmaya çalışan yerel yönetimlerin de gerçekleştirdiği kentsel projelerle bunu ön plana çıkardığı görülmektedir
	Erişilebilirlik düzeyinin yüksek olması	Kentin merkezinde yer alan Haliç'e kara ve deniz yoluyla çeşitli toplu ulaşım bağlantıları mevcuttur. Ayrıca çevreyolu üzerinden Haliç'e ulaşmak da mümkündür
	Yürünebilir bir ortam sağlamak	Sahil şeridinde tersanelerin olduğu yerler dışında kesintisiz olarak yürümek mümkündür. Ayrıca kıydan uzaklaşıldığında mahallelerin iç kesimleri de yürümeye elverişlidir.
Ekonomik	Logo/slogan oluşturulması	Boğaziçi ve Haliç uygarlığının tanıtılması ve markalaştırılması, İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın hedeflerinden biridir. Öte yandan son dönemlerde ön plana çıkan Haliç'i de kapsayan "Kültür Üçgeni" tanımlaması neredeyse logolaşan bir slogan haline gelmiştir.
	Pilot projeler ve yatırımlar yapılması	Sütlüce Uluslararası Kongre ve Kültür Etkinlikleri Merkezi, Santralistanbul, İstanbul Kültür Başkenti 2010'a yetiştirilen Sütlüce Kongre Merkezi, Koç Sanayi Müzesi, Miniatürk ve Feshane alanda kültürel endüstrilerin gelişimine öncülük eden projelerden bazıları olarak sayılabilir
	Kültürel üretim ve tüketime desteklenmesi	Haliç çevresi, galeriler müzeler ve kültürel tesisler ile kültürel tüketim için giderek daha önemli bir merkez haline gelmektedir. Kültürel üretim alanında ise Balat çarşısı içinde el işçiliği üzerine üretim yapan atölyeler, Eyüp'te oyuncak ve çini atölyeleri mevcuttur. Unkapanı'ndaki İMÇ, İstanbul müzik piyasası için önemli bir merkezdir. Öte yandan özellikle tersanelerin etrafında yoğunlaşan metal atölyeleri kültürel üretimin geliştirilmesi için önemli bir fırsat olabilir.

	Ağların desteklenmesi	Kültürel sektörde çalışan KOBİ'ler desteklenerek ağların gelişimi sağlanabilir. Bu anlamda İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Haliç havzasında yer almaktadır ve diğer üniversitelerle AR-GE amaçlı ortaklıkları mevcuttur. Öte yandan alanda kültürel eğitim, üretim, ve tüketim ile ilgili aktörlerin birbirleriyle ilişki kurmaları için elverişli bir ortam mevcuttur. Kültür üçgeninin ve kentin geri kalanı ile de benzer ilişkiler kurulması yararlı olacaktır.
	Özelleşmiş danışmanlık hizmetlerinin sağlanması	Yaratıcı kent ve kültürel endüstriler nosyonları Türkiye ve İstanbul için yeni sayılabileceği için bu tür özelleşmiş hizmetlerden söz etmek mümkün değildir. Bu tür hizmetleri verebilecek şirketler kültürel sektörün gelişimi ile yaygınlaşacaktır

4.4 Bölüm Sonucu

Çalışmanın önceki bölümünde hazırlanan yaratıcı kent kriterlerine ilişkin tablo üzerinden Haliç değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçlarına göre Haliç'in bir yaratıcı bir mekân olma yolunda önemli bir potansiyele sahip olduğu gözlenmiştir.

Haliç, tarihsel, kültürel ve sanatsal, morfolojik, olarak oldukça nitelikli bir alandır. Su ile kurduğu ilişki Haliç'i İstanbul içinde ayrıcalıklı bir yere taşır. Son dönemde gerek kent dinamikleri gerekse İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda alana biçilen rol nedeniyle yapılan yatırımlar ve gerçekleşen projeler ile önemli bir dönüşüm sürecinin içinde olan Haliç, parçası olduğu kültür üçgeni içinde giderek daha da önemli bir konuma gelecektir.

5 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kentler arasındaki rekabetin yüksek düzeyde olduğu günümüzde farklılaşmak ve ayrıcalıklı olmak kentler için temel hedeflerden biri haline gelmiştir. Bu durumla beraber kültürel endüstriler önem kazanmaya başlamıştır. Aslında kültür ve sanatın üretim, dağıtım ve tüketiminin kitleleşmesi ile ilk olarak ortaya çıkmış olan kavram, günümüzde bunun ötesinde bir anlam taşımaktadır.

1998 yılında İngiltere’de ilk defa “yaratıcı endüstriler” olarak anılan kültürel endüstriler, bu tanımları yapan DCMS’e göre reklamcılık, mimarlık, sanat ve antika pazarı, el işçiliği, tasarım, koda, film, yazılım, bilgisayar oyunları, müzik, performans sanatları, yayıncılık, televizyon ve radyo sektörlerinden oluşur.

Bazı kentler belli özellikleri nedeniyle yaratıcı endüstrilerin yoğunlaşması için daha uygundur. Bu kentler “yaratıcı kentler” olarak tanımlanır.

Bu çalışmada yaratıcı endüstrilerin ihtiyaç duyduğu sosyal, mekansal ve ekonomik koşullar incelenerek bu koşulların derlendiği bir çizelge oluşturulmuştur. Böylece yaratıcı kentlerin sağlaması gereken koşullar ortaya konmuştur.

Küresel rekabet ortamında öne çıkmayı hedefleyen İstanbul, bu hedefine ulaşabilmek için kültürel endüstrilere ihtiyaç duymaktadır. Tarihi ve kültürel potansiyelleri, İstanbul için bu yolda önemli bir avantajdır.

İstanbul’daki ilk yerleşimlere ev sahipliği yapan alanlardan olan Haliç, zengin tarihsel ve kültürel mirası ile kentin en önemli ve en özel bölümlerindendir. 2006 yılında İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Müdürlüğü tarafından hazırlanan İstanbul Çevre Düzeni Planı’nda “kültür havzası” olması öngörülen Haliç, bu çalışma kapsamında oluşturulmuş olan yaratıcı kent kriterlerini tanımlayan çizelge üzerinden incelenmiştir. Çizelge Sosyal, Mekansal ve Ekonomik olmak üzere üç ana başlıktan oluşarak ilgili alt başlıklarda bölgenin detaylı özelliklerini irdelemeyi sağlamaktadır. Bu bağlamda, ilk olarak Sosyal kriterler açısından bakıldığında;

Sanat ve tasarım eğitime erişim kolaylığı açısından incelendiğinde, Bilgi Üniversitesi’nin Santralistanbul yerleşkesi, Kadir Has Üniversitesi ve İstanbul Ticaret Üniversitesi’nin Haliç etrafına konumlanmış olması dikkati çekmektedir. Fakat bu üç

üniversitenin de özel üniversiteler oluşu, toplumun her kesiminin bu hizmetlerden kolaylıkla yararlanamayacağı anlamına gelmektedir. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin Haliç havzasına çekilmesini sağlayan özel üniversiteler, diğer yandan semtlerinde bulunan liselerle ortak projeler de yürütmektedir. Özellikle Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Bölümü tarafından yürütülen çocuk hakları ve “Söz Küçüğün” projeleri çevrede bulunan ilköğretim okulları ile etkileşimi arttırmıştır. Öte yandan Eyüp belediyesi’nin Kültür merkezlerinde düzenlenen çeşitli sanat ve tasarım eğitimi programları, Haliç çevresinde yerleşik olan halk başta olmak üzere her kesime hitap etmektedir.

Kültürel etkinliklere erişim kolaylığı açısından incelendiğinde, Haliç’te özellikle son 10 yıldaki dönüşümler dikkati çekmektedir. Santralistanbul, Kadir Has Üniversitesi, Eski Galata Köprüsü, Sadabad Parkı, Sütlüce Kongre Merkezi, Feshane gibi merkezlerde düzenlenen etkinlikler çoğunlukla kamuya açık ve ücretsizdir. Düzenlenen yöresel şenlikler, Ramazan eğlenceleri ve fuarların yanı sıra uluslararası ölçekte İstanbul’un adını duyuracak İstanbul Fashion Week (2010, Santral İstanbul), İstanbul Design Week (2007, Eski Galata Köprüsü; 2008 Eski Galata Köprüsü ve Şapka Fabrikası; 2009, Hasköy, Balat, Haliç, Şişli, Beyoğlu), First Lego League Avrupa Şampiyonası (2010, Sütlüce Kongre Merkezi), 5. Dünya Su Forumu (2009, Sütlüce Kongre Merkezi) gibi pek çok büyük organizasyon da bu bölgede gerçekleştirilmektedir. Haliç çevresinde toplumun birçok farklı kesimine hitap edebilecek çeşitlilikte kültürel etkinliklere erişmek mümkündür.

Haliç, yaşam kalitesi açısından incelendiğinde kentin merkezinde olması ve suyla kurduğu ilişki en önemli artılar olarak dikkat çeker. Ayrıca Fener, Balat ve Ayvansaray’daki restorasyon çalışmaları ile tarihi konut stoğu’nun sağladığı potansiyel açığa çıkartılacaktır ve bu mahallelerdeki konut alanlarında yaşam kalitesi daha da yükselecektir.

Haliç genelinde yaşam maliyetleri Kültür Üçgeni içindeki birçok yerden daha düşüktür. Bölgedeki dönüşüme bağlı emlak satış rakamları yükselmekle birlikte kiralama bedelinin İstanbul’un merkezdeki pek çok yerleşim yerinden daha uygun olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte alanın merkeziliği pek çok fonksiyona ulaşımı kolaylaştırır.

Haliç’te yaşayan topluluklar genellikle dışarıya ve yabancılara karşı kapalıdır. Bu anlamda toplumsal toleransın yükselmesi, Haliç’in yaratıcı kent olması yolunda aşılması gereken en önemli engellerden biridir. Ne var ki son yıllarda alanda kültürel etkinliklerin artması ve buna paralel olarak mahalle sakinleri dışındaki insanların

bölgeye daha fazla gelmeye başlamasıyla bu durum yavaş da olsa değişmeye başlamıştır.

Haliç tarihi boyunca farklı dinlerden ve farklı etnik köklerden toplulukların bir arada yaşadığı bir yer olmuştur. Günümüzde bu durum yerini Türkiye'nin farklı yerlerinden göçle gelmiş olan toplulukların bir arada yaşamasına bırakmıştır. Tarihindeki toplumsal çeşitlilikten uzak olan Haliç'te mekansal dönüşüm sürecine paralel olarak yaşanması olası toplumsal dönüşümlerin sonucu olarak yeni toplulukların alana yerleşmesi beklenmektedir.

Morfolojik olarak incelendiğinde Haliç çevresindeki yerleşimlerin kat yükseklikleri, sokak genişlikleri, mahalle büyüklükleri bakımından insan ölçeğine uygun oldukları görülmektedir. Aynı zamanda yapı tipolojileri açısından kimlikli bir çevre özelliği taşır. Geleneksel dokusunu sürdürmeyi büyük ölçüde başarmış olması, Haliç'in bu anlamda önemli bir avantajıdır.

Tarihi organik dokunun günümüzde ana hatlarıyla da olsa mevcut olması nedeniyle sürpriz mekanlar mevcuttur. Haliç etrafındaki yerleşimlerin gezenleri şaşırtmasının nedenleri arasında topografya ve dar sokakların arasına kaybolmuş ayrıcalıklı ve anıtsal yapıların da etkisi büyüktür.

Özellikle tarihi doku içinde anıtsal yapılar arasında yer alan farklı dini topluklara ait ibadet mekanları, alanın tarihine ve bir dönemki çeşitliliğine ilişkin ipuçları vermektedir. Alandaki tarihi doku bu anlamda ayrıcalıklı bir kentsel mekan sunarken, tarihi yapılara yüklenen kültürel işlevler ile de ayrıcalıklı mekanlar yaratılmaktadır. İşlevler açısından; Santral İstanbul, Koç müzesi, Miniaturk, Fiziksel açıdan; Fener - Balat dokusu, Fener Rum Lisesi, Santral, Tersaneler, Anlam açısından ise Santralistanbul, Eyüp Mezarlığı, Piyer Loti, Fener Rum Patrikhanesi, Bulgar kilisesi ayrıcalıklı mekanlardır.

Sahil bandındaki yeşil alanlar rekreasyon amaçlı olarak sürekli kullanılmaktadır. Bununla birlikte kentsel tasarım projesi dâhilinde yürütülen Sadabat Projesi çalışması da bölgede aktif kullanılması tasarlanan bir diğer rekreatif alanı tanımlamaktadır. Haliç kıyılarındaki Feshane ve Sötlüce Kültür Merkezi gibi tesislerde yıl boyunca çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca Santralistanbul ve Kadir Has üniversitelerinin alanda yer alması genç nüfusu çekerek canlılık getirmektedir.

Haliç, dini mekanlar ve sanayi mirası ile akılda kalıcı mekansal yapılanmalara sahiptir. Tarihsel süreklilik içinde bugüne kadar ulaşan bu mekanlar alanda yaşanabilecek kentsel deneyim çeşitliliğini artırır.

Kimlikli mekanlar yaratıcı kentlerde sağlanması gereken en önemli koşullardandır. İstanbul'un ilk yerleşim yerlerinden biri olan Haliç'in mekânsal yapısı kent bütünü içinde farklılaşan bir kimliğe sahiptir.

İstanbul'da günlük hayattaki en büyük sorunlardan biri ulaşımdır. Haliç, merkezi konumuyla kara ve deniz yolları üzerinden toplu ulaşım ile erişilmesi kolay olan bir yerdir. Haliç kıyısı boyunca geçmesi planlanan bir tramvay projesi de mevcuttur. Su ile bu kadar iç içe olan bir alanda deniz ulaşımı daha da geliştirilebilir.

Sahil şeridinde tersanelerin olduğu yerler dışında kesintisiz olarak yürümek mümkündür. Ayrıca kıydan uzaklaşıldığında mahallelerin iç kesimleri de yürümeye elverişlidir.

Bir yaratıcı kent olarak Haliç ile ilgili slogan ve logo çalışmaları mekanın tanınırlığını arttırarak halkı, turistleri ve yatırımcıları sürecin içine çekecektir. Boğaziçi ve Haliç uygarlığının tanıtılması ve markalaştırılması, İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın hedeflerinden biridir. Öte yandan son dönemlerde ön plana çıkan Haliç'i de kapsayan "Kültür Üçgeni" tanımlaması neredeyse logolaşan bir slogan haline gelmiştir.

Haliç'in bir kültür havzası olma yolunda geçirmekte olduğu dönüşüm süreci boyunca bu alanda yatırımlar yapılması gerekmektedir. Başarılı olan pilot projeler, yeni yatırımların önünü açmak için güçlü etmenlerdir. Sötlüce Uluslararası Kongre ve Kültür Etkinlikleri Merkezi, Santralistanbul, İstanbul Kültür Başkenti 2010'a yetiştirilen Sötlüce Kongre Merkezi, Koç Sanayi Müzesi, Miniatürk ve Feshane alanda kültürel endüstrilerin gelişimine öncülük eden projelerden bazıları olarak sayılabilir.

Haliç'te tersaneler ve sanayinin bulunmuş olması yaratıcı aktiviteler açısından önemli bir potansiyeldir. Alanda bulunan metal atölyeleri ve ustalar kültürel üretim için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Perşembe pazarı küçük ölçekli üretim için önemli bir malzeme temin merkezidir, diğer yandan Kapalıçarşı çevresinde konumlanmış kuyum atölyeleri mücevher sektörü ve pazarlanması açısından önemli bir odak oluşturmaktadır. Ayrıca Balat çarşı içinde el işçiliği üzerine üretim yapan atölyeler, Eyüp'te oyuncak ve çini atölyeleri mevcuttur. Unkapanı'ndaki İMÇ, İstanbul müzik piyasası için önemli bir merkezdir. Öte yandan Haliç çevresi, galeriler müzeler ve kültürel tesisler ile kültürel tüketim için giderek daha önemli bir merkez haline gelmektedir.

Kültürel sektörde çalışan KOBİ'ler desteklenerek ağların gelişimi sağlanabilir. Bu anlamda İstanbul Ticaret Odası (ITO) ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Haliç havzasında yer alması önemli bir potansiyeldir. ITO'nun aynı zamanda

üniversitelerle AR-GE amaçlı ortaklıkları mevcuttur. Öte yandan alanda kültürel eğitim, üretim ve tüketim ile ilgili aktörlerin birbirleriyle ilişki kurmaları için elverişli bir ortam mevcuttur. Kültür üçgeninin ve kentin geri kalanı ile de benzer ilişkiler kurulması yararlı olacaktır.

Yaratıcı kent ve kültürel endüstriler nosyonları Türkiye ve İstanbul için yeni sayılabileceği için bu konulardaki özelleşmiş danışmanlık hizmetlerinden söz etmek mümkün değildir. Bu tür hizmetleri verebilecek şirketler kültürel sektörün gelişimi ile yaygınlaşacaktır.

Sonuç olarak tarih boyunca İstanbul'un prestij alanlarından biri olan Haliç, sanayileşme ile değer kaybettiği bir süreç geçirmiştir. Sanayi işlevlerinin terk edilmeye başlaması ile Haliç yeniden bir dönüşüm sürecine girmiştir. Sanayi ile beraber gelen kirlilik yıllar süren çalışmalarla temizlenirken yeni başlayan süreçte terk edilmiş sanayi yapıları artık fırsat alanlarıdır.

Dünya genelinde kültürel endüstriler sanayi işlevinin terk edildiği kentlerde bir ekonomik yeniden yapılanma süreci içinde gelişirler. Türkiye'de sanayi'nin terk edildiği az sayıda yerden biri olan Haliç konumu, tarihi geçmişi ve mekânsal potansiyelleri açısından belki de bu anlamda ülkedeki en büyük potansiyele sahip olan alandır.

Özellikle 2000'li yılların başlarında Haliç'te başlayan dönüşümler, 2006 yılında İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda bir kültür havzası olarak tanımlandıktan sonra daha da hızlanmıştır. Alanda kültürel endüstrilere yönelik başarılı olmuş yatırımlar, bundan sonraki benzer girişimlerin de önünü açmıştır.

Haliç Belediyeler Birliği'nin Haliç'in dönüşüm sürecini yönlendirmek konusunda birlikte çalışması, yaratıcı bir kent olma yolunda daha sağlıklı bir süreç sağlayacaktır. Çünkü bu tür bir dönüşüm bütüncül bir vizyon ve stratejilerle yönlendirilmelidir.

Santralistanbul, hem bir eğitim kurumu hem de kent çapında büyük önem taşıyan bir kültürel merkez olarak Haliç'te oluşacak olan yaratıcı küme için ayrıcalıklı bir aktör rolü üstlenebilir.

Çalışma kapsamında ortaya konulmuş olan kriterlere göre Haliç'in bir yaratıcı kent olma yolunda önündeki en büyük zorluk toplumsal yapısıdır. Yaratıcı sınıf üzerine kurulu kültürel politikalara göre temel hedef yaratıcı sınıfı kente çekmektir ve bunun sağlanması için yüksek toplumsal tolerans ve çeşitlilik, yüksek yaşam kalitesi ve düşük yaşam maliyetleri gibi nitelikler hedeflenmektedir. Oysa yenilikçi kültürel politikalara göre yaratıcı sınıfı kente çekmek, kentte ayrıcalıklı bir kesim oluştururken

toplumun büyük bölümünün de dışsallaştırılmasına neden olmaktadır ve yaratıcı sınıfı kente çekmek yerine toplumun kültürel eğitim ve etkinliklere erişimi kolaylaştırılarak kentin yaratıcı kapasitesi desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

Adorno, T., 1991. *The Culture Industry: Selected Essays on Mass Culture*. London: Routledge

Adorno, T., 1963. Kültür Endüstrisine Genel Bir Bakış, Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi: 109-119, İletişim, İstanbul

Adorno, T., ve Horkheimer, M., 1979. *The Dialectic of Enlightenment*. Trans. John Cumming. London: Verso

Bagwell, S., 2008, 'Creative clusters and city growth', *Creative Industries Journal*, 1:1, pp. 31–46, doi: 10.1386/cij.1.1.31/1

Başkan, Y., 2004, "Haliç Yangınları (Osmanlı Dönemi)", *D n  ve Bugünü İle Haliç Sempozyumu Kitabı*, Kadir Has Üniversitesi Yayıncılık, İstanbul, 22-23 Mayıs 2003, s.301-309.

Banks, M., Hesmondhalgh, D., 2009. Looking for Work in Creative Industries Policy. *International Journal of Cultural Policy* Vol. 15, No.4, 415-430

Bilgin, İ., 2002, "Modernizmin şehirdeki İzleri", *Mimarlar ve İşleri  zerine Yazılarından  rnekler*, <http://www.arkitera.com/v1/diyalog/ihsanbilgin/modernizm1.htm>, 11 Eylül 2008.

Bathelt, M., Malmberg, A. ve Maskell, P., 2004. 'Clusters and knowledge: local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation', *Progress in Human Geography*, 28 (1), pp.31-56

Bell, D. ve Jayne, M., 2004. *City of Quarters: Urban Villages in the Contemporary City*. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd

Bianchini, F. ve Parkinson, M. 1993. *Cultural Policy and Urban Regeneration: The West European Experience*. Manchester: Manchester University Press.

Boekholt, P., 1994 *Methodology to identify regional clusters of firms and their needs*. Paper for Sprint–RITTS Workshop, Luxemburg.

Castells, M., 1996. *Ağ Toplumunun Y kselişi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Castells, M., Borja, J., 1997, *Local & Global: Management of Cities in the Information Age*, Earthscan

Cooke, P., 1995 Regions, clusters and innovation networks, in: P. COOKE (Ed.) *The Rise of the Rustbelt*, pp. 1–19. London: UCL Press

Cooke, P., ve Morgan, K., 1998. *The Associational Economy: Firms, Regions and Innovation*. Oxford: Oxford University Press.

Cunningham, S., 2004. 'The Creative Industries After Cultural Policy: A Genealogy and Some Possible Preferred Futures', *International Journal of Cultural Studies*, 7 (1), pp.105-115

Daniels, PW., 1993. *Service Industries in the World Economy*, Blackwell, Oxford

DCMS, 1998. *Creative Industries Mapping Document*. London: DCMS.

Berranger, P ve Meldrum, M. C. R. 2000, The development of Intelligent local clusters to Increase Global Copmpetitiveness and Local Cohesion: The case of Small Businesses in the Creative Industries, *Urban Studies*, Vol 37, No. 10, 1827-1835

Duranay, N., Gürsel, E., Ural, S., 1972. Cumhuriyetten bu yana İstanbul Planlaması, *Mimarlık Dergisi*, 7, 65-118.

Evans, G. ve Foord, J. 2005. *Strategies for Creative Spaces – Phase 1 Report*. Report Commissioned by London Development Agency – Creative London, City of Toronto, Ontario Ministry of Economic Development & Trade and Ministry of Culture.

Elpen, L., 2004, “Eyüp ve Çevresindeki Sosyal-Kültürel Süreklilik”, *Dünü ve Bugünü İle Haliç Sempozyumu Kitabı*, Kadir Has Üniversitesi Yayıncılık, İstanbul, 22-23 Mayıs 2003, s.557-562.

Enginöz, H., 2008, İstanbul Avrupa Kültür Başkentliği Bağlamında Haliç Kültür Havzasının Kamusal Mekân Olarak Geri Kazanımı, Yüksek lisans tezi, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Evren, Y., Enlil, Z., Dinçer, İ., 2010, Kültür Endüstrilerinin İstanbul için Potansiyelleri ve Kültür Politikasındaki Yeri, *Mimarist*, Bahar 2010 s.35, Mimarlar Odası Yayını, İstanbul

Eruz, F.A. ve Yıldırım, İ., 2004, “Haliç ve Haneleri”, *Dünü ve Bugünü İle Haliç Sempozyumu Kitabı*, Kadir Has Üniversitesi Yayıncılık, İstanbul, 22-23 Mayıs 2003, s.167-176.

Florida, R., 2003. *Cities and the Creative Class*. City & Community, Volume 2, Number 1, pp3-19. Blackwell Publishing. New York

Garnham, N., 2005. ‘From cultural to creative industries: An analysis of the implications of the ‘creative industries’ approach to arts and media policy making in the United Kingdom’, *International Journal of Cultural Policy*, 11 (1), pp.15-29

Getrler, M., 2004. ‘Creative Cities: What Are They For, How Do They Work, and How Do We Build Them?’, Canadian Policy Research Networks

Granovetter, M., 1973. ‘The strength of weak ties’, *American Journal of Sociology*, 78/6, pp.1360-1380

Granovetter, M., 1983. ‘The strength of weak ties: a network theory revisited’, in *Sociological Theory* 1, pp 201-233

Granovetter, M., 1985. ‘Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness’, *American Journal of Sociology*, 91 (3), pp. 481-510

Grodach, C., Loukaitou-Sideris, A., 2009. Cultural Development Strategies and Urban Revitalization, *International Journal of Cultural Policy*, 13: 4 pp:349-370

Gordon, I. R. ve McCann, P., 2000. ‘Industrial clusters: complexes, agglomeration and/or social networks?’ *Urban Studies*, 37, pp. 513-532

Görgülü, T., Kentsel Yenileme, Batı ve Türkiye Örnekleri, *Yenimimar* 72, Nisan 2009.

Harvey, D., 1989. *The Condition of Postmodernity*. Oxford: Blackwells.

Haslam, D., 2005. *Not Abba: The Real Story of the 1970s*. London: Fourth Estate.

Henderson, J. W., ve A. J. Scott., 1987. The growth and internationalisation of the American semiconductor industry: Labour processes and the changing spatial organisation of production. In *The development of high technology industries: An international survey*, eds. M. J. Breheny and R. McQuaid, 37–79. London: Croom Helm.

Hesmondhalgh, D., 2007a. *The Cultural Industries*. Second Edition. London: Sage

Hesmondhalgh, D., 2007b. 'Towards a Critique of Creative Industries Policy and Theory', Seminar 9, ESRC/AHRC *Cultural Industries Seminar Network*, April 2007

Hesmondhalgh, D. ve Pratt, A., 2005. 'Cultural industries and cultural policy', *International Journal of Cultural Policy*, 11 (1), pp. 1-13

Harris, N., 2007. *City Competitiveness*

Harrison, B., 1994 *Lean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of Flexibility*. New York: Basic Books.

Houtum, H., Lagendijk, A., 2001. Contextualising Regional Identity and Imagination in the Construction of Polycentric Urban Regions: The Cases of the Ruhr Area and the Basque Country, *Urban Studies*, Vol. 38, No. 4, 747–767

Huyssen, A., 1986. *After The Great Divide: Modernism, Mass Culture and Postmodernism*. London: Macmillan.

Irmak, H., 2002, Kağıthane'de Geçmiş İle Bugün, Kağıthane Belediye Başkanlığı Yayıncılık, İstanbul.

Irmak, H., 2004, "Haliç Havzasında Bir İlçe Kağıthane", *Dünü ve Bugünü İle Haliç Sempozyumu Kitabı*, Kadir Has Üniversitesi Yayıncılık, İstanbul, 22-23 Mayıs 2003, s.563-559.

İMP, 2006. İstanbul Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Müdürlüğü, 1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu

İstanbul Haritaları, 1990, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Yayıncılık, İstanbul.

Karakaya, E., 2004, "Bizans Döneminde Haliç'in Sur Dışı Yerleşmeleri", *Dünü ve Bugünü İle Haliç Sempozyumu Kitabı*, Kadir Has Üniversitesi Yayıncılık, İstanbul, 22-23 Mayıs 2003, s.79-86.

Karaman, A., 1998, 'Defining Latent Identity of Place', *Search for Identity: HAREM*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Konuk, G., 2002, "Kent / Kentsel Tasarım ve Kente Yeniden Bakmak", *Küreselleşme Sürecinde Kentsel Tasarım ve Yerel Özellikler Bildiri Kitabı*, M.S.Ü. Yayıncılık, İstanbul, s.91-95.

- Köksal, G.**, 2006, "İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri", *itüdergisi/a*, İTÜ Yayıncılık, İstanbul, Cilt.5, S.2, s.25-136.
- Kuban, D.**, 2000, İstanbul Bir Kent Tarihi, Tarih Vakfı Yurt Yayıncılık, İstanbul.
- Kunzmann, K. R.**, 2004 Culture, Creativity and Spatial Planning, *Town Planning Review*, 75 (4) 383-404
- Landry, C.**, 2000, *The Creative City A Toolkitfor Urban Innovators*, Earthscan, Londra
- Landry, C.**, 2006, *The Art of City Making*, Earthscan, Londra
- Lash, S. ve Urry J.**, 1994. *Economies of Signs and Space*. London: Sage.
- Lazonick, W.**, 1992 *Industry clusters versus global webs*. Department of Economics, Columbia University, New York.
- Leadbeater, C. ve Oakley, K.**, 1999. *The Independents: Britain's New Cultural Entrepreneurs*. London: Demos.
- Malmberg, A., Solvell, O. ve Zander, I.**, 1996 Spatial clustering, local accumulation of knowledge and . rm competitiveness, *Geogra. ska Annaler*, 78B(2), pp. 85–97.
- Markusen, A.**, 1996. 'Sticky places in slippery space: A typology of industrial districts', *Economic Geography*, Vol. 72, No.3, pp.293-313
- Martin, R. ve Sunley, P.**, 2003. 'Deconstructing clusters: chaotic concept or policy panacea?', *Journal of Economic Geography*, 3, pp.5-35
- Maskell,P.**, 2001. 'Towards a knowledgebased theory of the geographical cluster' *Industrial and Corporate Change* 10 (4): pp. 919-941.
- Maskell, P. ve Malmberg, A.**, 1999. 'Localised learning and industrial competitiveness', *Cambridge Journal of Economics*, 23, pp. 167-185
- Mayhew, H.**, 1851. *London Labour & London Poor*. Oxford: Oxford University
- Mülayım, S.**, 2004, "20. yüzyıl Başlarında Kağıthane ve Çevresi", *Dünü ve Bugünü İle Haliç Sempozyumu Kitabı*, Kadir Has Üniversitesi Yayıncılık, İstanbul, 22-23 Mayıs 2003, s.377-379.
- Myerscough, J.**,1988. *The Economic Importance of the Arts in Britain*. London: Policy Studies Institute.
- MIPC & DCA**, 1998, 'Cultural Production Strategy for Manchester', draft, May.
- Ng, W., Ryser, J., Ramos, S.**, 2005, *Making Spaces for the Creative Economy*, Isocarp, Madrid
- O'Connor, J.**, 2007. *The Cultural and Creative Industries: a Review of the Literature*, Arts Council, England
- Oktar, T. ve Genç, H.**, 2004, "Osmanlı İstanbul'unda Haliç ve Çevresinde Kirlilik Sorunu", *Dünü ve Bugünü İle Haliç Sempozyumu Kitabı*, Kadir Has Üniversitesi Yayıncılık, İstanbul, 22-23 Mayıs 2003, s.583-590.

Olgun, İ., 2009, Kentsel Değişim Sürecinde Kentsel Okuma ve Bellek İlişkisi, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü

Ortaylı, İ., 1994, "Eyüp'te Sanayi ve Çevre Kirlenmesi", *Eyüp: Dün, Bugün*, Tarih Vakfı Yurt Yayıncılık, İstanbul, 11-12 Aralık 1993.

Önem, B. A. ve Kılınçaslan, İ., 2005, "Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik", *itüdergisi/a*, İ.T.Ü. Yayıncılık, İstanbul, Cilt.2, S.1. s.115-125.

Piore M. ve Sabel C. (1984) *The Second Industrial Divide*. Basic, New York.

Porter M., 1990 *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press, New York.

Porter, M. E., 1998a. *On Competition*. Cambridge, MA: Harvard Business School Press.

Porter, M.E., 1998b. 'Clusters and the new economics of competitiveness', *Harvard Business Review*, 76, pp-77-90.

Pratt, A. C., 1997, *The Cultural Industries Sector, Its Definition and Character From Secondary Sources on Employment and Trade, Britain 1984-91*, LSE

Pratt, A. C., 2005. 'Cultural Industries and Public Policy: An oxymoron?' *International Journal of Cultural Policy*, 11(1) pp. 31-44

Pratt, A. C., 2008, "Creative Cities: The Cultural Industries and the Creative Class, Swedish Society for Anthropology and Geography series B, Human Geography 90 (2): 107-117.

Raban, J., 1974. *Soft City*. London: Hamish Hamilton.

Reynolds, S., 2005. *Rip It Up And Start Again. Post-punk 1978-1984*. London: Faber and Faber.

Roodhouse, S., 2006, *The Creative Industries: Definitions, Quantification and Practice*

Sassen, S., 1991. *The global city: New York, London, Tokyo*. Princeton (N.J.): Oxford: Princeton University Press.

Savage, J., 1991. *England's Dreaming. Anarchy, Sex Pistols, Punk Rock and Beyond*. London: St. Martin's Press.

Saxenian A. (1994) *Regional Advantage*. Harvard University Press, Cambridge, MA.

Schultheiss, G. F., 2004, *Towards Global Information Society, Information Services & Use* 24 19-26, IOS Press

Scott A. J., 1988 *New Industrial Spaces: Flexible Production Organisation and Regional Development in North America and Western Europe*. Pion, London.

Scott A. J., 2002 *Competitive dynamics of Southern California's clothing industry, Urban Studies* 39, 1287-1306.

Scott, A.J., 2004. 'Cultural products industries and urban economic development: Prospects for growth and market contestation in global context', *Urban Affairs Review*, 39 (4) pp.461-490

Scott A. J., 2006, Creative Cities: Conceptual Issues And Policy Questions, *Journal of Urban Affairs*, Vol. 28 No. 1 1-17

Selwood, S., 2004. 'The politics of data collection: gathering, analysing and using data in the subsidised sector in England', *Cultural Trends*, 47, pp. 14-84

Smith, R., McCarthy, J., Petrushevich, M., 2004. "Cluster or Whirlwind? The New Media Industry in Vancouver," in Wolfe, D. and Lucas, M. (Eds.), *Clusters in a Cold Climate: Innovation Dynamics in a Diverse Economy*. Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, pp. 195-221.

Storper, M., 1997 *The Regional World*. London: Guilford Press.

Teper, S. J., 2002. "Creative Assets and the Changing Economy". *The Journal of Arts Management, Law and Society*. Vol.32, No.2. pp. 159-168

Turnalı, B., 2004, "Eski Haliç Öyküleri ve Byzantion'un Kökenindeki Thrak Damgası", *Dünü ve Bugünü İle Haliç Sempozyumu Kitabı*, Kadir Has Üniversitesi Yayıncılık, İstanbul, 22-23 Mayıs 2003, s.57-78.

Turok, I., 2004. 'Cities, Regions and Competitiveness', *Regional Studies*, Vol. 38.9, pp.1069-1083, Aralık 2004

URL-1: www.wikipedia.org

URL-2: www.flickr.com

URL-3: www.westergasfabriek.nl

URL-4: <http://www.arkitera.com/h19605-donusen-halic.html#>

URL-5: <http://www.eyup.bel.tr/>

URL-6: http://galeri.netfotograf.com/fotograf.asp?foto_id=263570

URL-7, <http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=13059>

URL-8: http://vancouver.ca/creativecity/pdf/CulturePlan2008_%202018.pdf

URL-9: http://www.westergasfabriek.nl/english/engels_welcome.php

Van den Berg, L.; Braun, E.; van Winden, W., 2001a. 'Growth Clusters in European Cities: An Integral Approach', *Urban Studies*, Vol. 38, No. 1, 185–205

Van den Berg, L.; Braun, E.; van Winden, W., 2001b. 'Growth Clusters in European Cities: A Comparative Analysis of Cluster Dynamics in the Cities of Amsterdam, Eindhoven, Helsinki, Leipzig, Lyons, Manchester, Munich, Rotterdam and Vienna, Ashgate,

Veltz, P. 1996. Mondialisation, villes et territoires: L'économie d'archipel. Paris: Presses Universitaires de France.

Wittel, A., 2001. 'Towards a network sociality', *Theory, Culture and Society*, 18, pp.51-76.

Wolfe, D. A. ve Gertler, M. S., 2004. 'Clusters from the inside out: local dynamics and global linkages', *Urban Studies*, 41(5/6) pp. 1071-1093.

Yenen, Z. ve Yakar, H., 2007, "İstanbul'un Tarihi Kesimine Haliç Bütünlüğünde Bakmak", *TMMOB İstanbul Kent Sempozyumu*, TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Yayıncılık, İstanbul, s.231-240, 13-15 Eylül 2007.

Yeung, H. W., 1994 Critical reviews of geographical perspectives on business organisations and the organisation of production: towards a network approach, *Progress in Human Geography*, 18, pp. 460–490.

Yüçetürk, E., 2001, Haliç Silüetinin Oluşum – Değişim Süreci, Haliç Belediyeler Birliği Yayıncılık, İstanbul.

Zukin, S., 1982. *Loft-living: Culture and Capital in Urban Change*, London: The John Hopkins Press Ltd.